

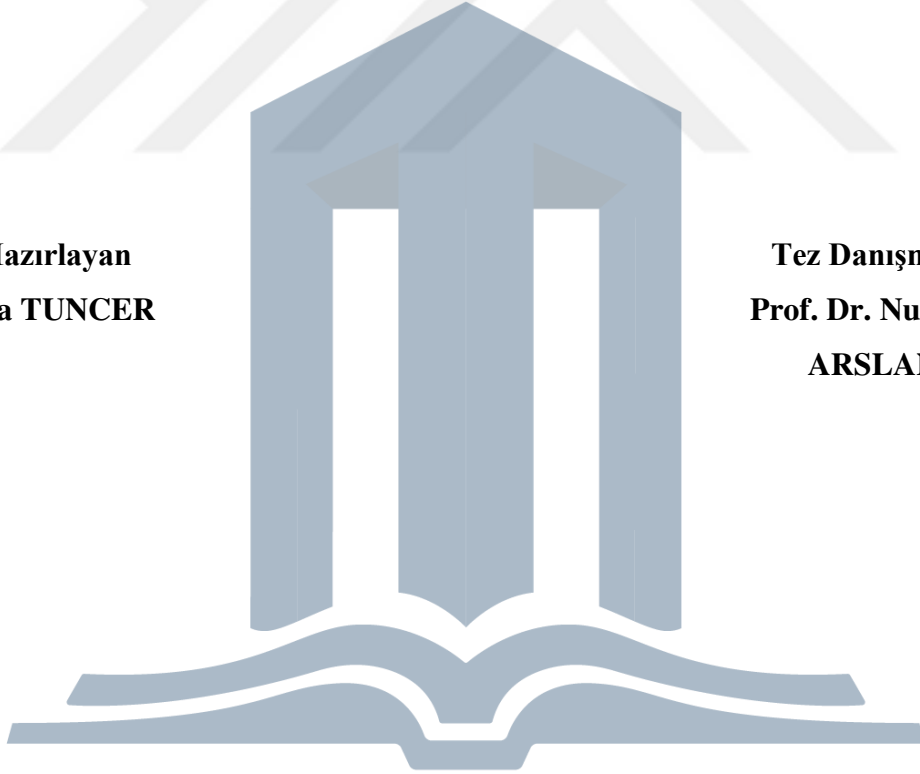
**T.C.
ÇANAKKALE ONSEKİZ MART ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ARKEOLOJİ ANABİLİM DALI
KİASİK ARKEOLOJİ BİLİM DALI**

ASSOS'DA BULUNAN AMPHORA MÜHÜRLER

Yüksek Lisans Tezi

**Hazırlayan
Oya TUNCER**

**Tez Danışmanı
Prof. Dr. Nurettin
ARSLAN**

TAAHHÜTNAME

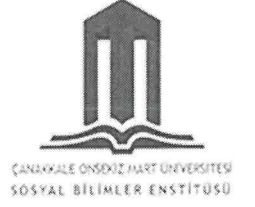
Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “Assos’da Bulunan Amphora Mühürler” adlı çalışmanın, tarafımdan, bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını, özgünlüğünü ve bir başka mecraaya sunulmadığını, yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu ve yararlandığım kaynak ve verilerde hiçbir bir çarpıtma yapmadığımı belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

10.10.2019

Oya TUNCER

T.C.
ÇANAKKALE ONSEKİZ MART ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

YÜKSEK LİSANS/DOKTORA TEZ PROJESİ ÖNERİ FORMU
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Oya TUNCER'e ait Assos'da Bulunan Amphora Mühürler adlı çalışma, jürimiz tarafından Arkeoloji Anabilim Dalı YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak oybirliği/oyçokluğu ile kabul edilmiştir.

Üyeler

İmza

Prof. Dr. Nurettin ARSLAN
(Danışman)

Doç.Dr. Göksel SAZCI

Dr. Öğretim Üyesi Hasan KASAPOĞLU

Tez No : 10298988

Tez Savunma Tarihi : 20/08/2019

ONAY

Prof. Dr. Şerif KORKMAZ

Enstitü Müdürü

14.10.2019

ÖZET

ASSOS'DA BULUNAN AMPHORA MÜHÜRLER

Çalışma, Kuzeybatı Anadolu'nun önemli kentlerinden biri olan Assos'un Geç Klasik ve Hellenistik Dönemlerine tarihlenen mühürlü amphora kulplarını kapsamaktadır.

1991-2016 yılları arasında Assos'da farklı alanlarda gerçekleştirilen kazılarda 93 adet mühürlü amphora kulbu ele geçmiştir. Bu mühürlü kulplardan 21 adet Knidos kökenli, 17 adet Thasos kökenli, 16 adet Rhodos kökenli, 8 adet Parmeniskos Grubu kökenli, 4 adet Khios kökenli, 4 adet Nikandros Grubu kökenli, 3 adet Kos kökenli, 2 adet Sinope kökenli, 2 adet Paros kökenli ve birer adet de Samos ve Bakhios Grubu kökenli amphora kulplarıdır. Bunların haricinde 2 adet mühürlü lagynos kulbu yer alır. Bunlardan biri Khios diğeri Rhodos kökenlidir. Restorasyonu yapılamayan mühürler ise tanımsız mühürler adı altında incelenmiştir. Bazılarının Samos, Ainos, Abydos ve Kuzey batı Anadolu merkezlerinde üretilmiş olabileceği düşünülmektedir.

Assos'dan ele geçen mühürlü amphora kulpları çoğunlukla Nekropol, Tiyatro ve Agora Tapınağı güney cepheden ele geçmiştir.

Amphora kulplarının yoğunluğu dönemlere göre farklılık göstermektedir. Assos'da İ.Ö. 3 yy 'da daha çok Thasos ve Rhodos kökenli mühürlü kulplar yer alırken, İ.Ö. 2 yy'da Rhodos ve Thasos kökenli mühürlü kulpların yoğunluğunun azalıp Knidos kökenli mühürlü amphora kulplarının yoğunluğu artmıştır.

Assos'da farklı alanlarda gerçekleştirilen kazılardan ele geçen mühürlü amphora kulpları, şarap üreten merkezlerle olan ticari bağlantıları göstermesi bakımından oldukça önemlidir.

Anahtar Kelimeler: Ticari amphora, Kulp, Mühür, Yönetici, Üretici.

ABSTRACT

AMPHORA STAMPS HANDLE FROM ASSOS

The study focuses on the stamped amphora handles between 1991-2016 in Northwest Anatolia's important city of Assos's late Classical and Hellenistic Age wine trade.

93 stamped amphora handles dating from the Late Classical and Hellenistic Ages were studied, most of which belong to different regions, such as those from Cnidus (21 pieces), Thasos (17 pieces), Rhodos (16 pieces), Group of Parmeniskos (8 pieces), Khios (4 pieces), Group of Nikandros (4 pieces), Kos kökenli (3 pieces), Sinope (2 pieces), Paros (2 pieces), Samos (1 piece) ve Group of Bakhios (1 piece). Some of the other stamp handles, apart from a stamp on a lagynos. 1 piece belongs to Rhodos and one piece belongs to Khios probably. 12 stamps whose regions could not be determined comprised. It was observed that trade activity was mostly limited to the area around Eastern Anatolia and the Aegean Islands.

The varied stamped amphora material coming mostly from the Necropolis, Theatre and East Agora Temple.

The density of the stamp amphora handles varies according to periods. A lot of stamp amphora handles from Thasos and Rhodos at the Assos in the 3. century B.C. In the second century B.C. Cnidian stamp amphora are more intense in the Assos. The varied stamped amphora material coming mostly from the necropolis and the theatre and some from the agora and some trial trenches in the city are significant as they point out the commercial relations of Assos with wine production centers in the late Classical and the late Hellenistic Periods.

Keywords: Amphora, Stamps, Handle, Fabricant, Eponym.

ÖNSÖZ

Kuzeybatı Anadolu'nun önemli kentlerinden biri olan Assos'da 1990-2016 yılları arasında bulunan mühürlü amphora kulplarının yoğunluğu ve de çeşitli alanlarda bulunan amphoraların yoğunluğu bu çalışmayı gerekli kılmıştır.

2009 yılından beri kazısında çalıştığım Assos Kenti'nin Geç Klasik ve Hellenistik Dönemlerde deniz aşırı ticaretine ışık tutacak nitelikteki bu malzeme grubunu çalışmak benim için oldukça anlamlı olmuştur. Kuzeybatı Anadolu için önemli bir malzeme grubu oluşturan Assos malzemelerini tarafıma yüksek lisans çalışması olarak verilmesinin uygun bulan Assos Kazıları Başkanı ve tez danışmanım olan değerli hocam Prof. Dr. Nurettin Arslan'a bana bu fırsatı sunduğu için çok teşekkür ederim.

Tez çalışmam boyunca bana yol gösteren ve görüşlerini paylaşan Caner BAKAN'a ve Beate BÖHLENDORF-ARSLAN'a teşekkürlerimi bir borç bilirim . Litaretürünü ve bilgilerini benimle paylaşan Doç.Dr. Dinçer Savaş Lenger'e ve sıkılmadan sorularımı yanıtlayan ve litaretürünü paylaşan Prof.Dr. Gonca CANKARDEŞ-ŞENOL hocama teşekkür ederim.

Yüksek lisans çalışmamın zor ve katlanılmaz yıllarında her zaman benim yanımda olan ve sabırla uygun çalışma ortamı sağlayan aileme ve Prof.Dr.Nurettin ARSLAN'a ne kadar teşekkür etsem azdır.

Oya TUNCER

Çanakkale, 2019

İÇİNDEKİLER

ÖZET	i
ABSTRACT	ii
ÖNSÖZ	iii
İÇİNDEKİLER	iv
KISALTMALAR	vi
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM AMPHORALAR

1.1. Amphoraların Kökeni ve Tarihçesi	3
1.2. Ticari Amphoraların Kullanım Şekli ve Taşınması.....	5
1.2.1. Kullanım Şekli	5
1.2.2. Taşınması	6
1.3. Ticari Amphoraların Değişik Amaçlarla Kullanımı	7
1.4. Ticari Amphoralarda Taşınan Maddeler	8
1.5. Amphora Mühürleri	9
1.6. Amphora Mühürlerinin İçerikleri ve Mühürleme Nedenleri	9

İKİNCİ BÖLÜM ASSOS

2.1. Assos Kenti ve Coğrafyası	13
2.2. Assos Kenti Tarihi	13

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM ASSOS'DA BULUNAN MÜHÜRLÜ AMPHORA KULPLARI

3.1. Assos'da Bulunan Mühürlü Amphora Kulpları	17
3.1.1. Rhodos	17
3.1.2. Knidos	35
3.1.3. Thasos	59
3.1.4. Khios	78
3.1.5. Kos	83

3.1.6. Samos	86
3.1.7. Sinope	87
3.1.8. Nikandros Grubu	89
3.1.9. Parmeniskos Grubu	94
3.3.10. Paros	102
3.3.11. Bakhios Grubu	104
3.2. Küçük Amphora ve Lagynos	105
3.3. Tanımsız	107
SONUÇ	121
KAYNAKÇA	126
DİZİN	137
EKLER	144
ÖZGEÇMİŞ	149

KISALTMALAR

Böl.	: Bölüm
Çev.	: Çeviren
Der.	: Derleyen
Ed	: Editör(ler)
No	: Numara
p.	: Page
s.	: Sayfa
Vol	: Volume
Rh.	: Rhodos
Kn.	: Knidos
Khi.	: Khios
Par.	: Parmeniskos Grubu
Nik.	: Nikandros Grubu
Üre.	: Üretici
Yön.	: Yönetici
Duo.	: Duoviri

GİRİŞ

Kuzeybatı Anadolu'nun önemli kentlerinden biri olan Assos Kenti'nde gerçekleştirilen kazılardan ele geçen Hellenistik Dönem'e ait amphora mühürleri bu çalışmanın konusu oluşturmaktadır. Assos Ege Bölgesi'ndeki kentlerle ve Ege Adaları ile ticari ilişki içerisindeydi. Kazılardan ele geçen farklı kökenlere sahip amphoralarda bu ticari ilişkiyi kanıtlayan en güzel buluntulardır.

Kentte bugüne kadar gerçekleştirilen kazılardan ele geçen mühürlü amphora kulpları bir yüksek lisans tezine konu olmamıştır. 90 lı yıllara ait birkaç mühürlü amphora kulbu, N. Kramer ve Gonca Cankardeş Şenol tarafından yayınlanmıştır.

Kentte tüketilen malların kökeni ve dönemlere göre değişen yoğunlukları kentin sosyo-ekonomik durumu ile ilişkilidir. Bu durum göz önüne alındığında mühürlü kulplar önem arz etmektedir. Bunun yanı sıra özellikle son dönemler de yaptığımız kazılardan Agora Tapınağı Güney Cephe gibi iyi stratigrafik bilgi veren alanlardan ele geçen mühürlü kulplar bu alanların ve stratifik tabakaların ne oranda kullanım gördüklerine dair önemli bilgiler verir. Mühürler oldukça önemli epigrafik kanıt oldukları için özellikle mimari buluntuların ve tabakaların tarihlendirilmesi bakımında oldukça önemlidir. Fakat bunlar değerlendirilirken mühürlü ya da mühürsüz amphoraların ikincil kullanımları olduğu göz önünde bulundurulmalıdır.

Çalışma da öncelikle, 2016 yılına kadar bulunan bütün mühürler Assos kazı deposundan bulunmuştur. Bulunan mühürler kazıda çıktıkları alan ve tabakalarının bilgileri, mühür formu, mühür ölçüleri, yönetici ve üretici bilgileri, üzerlerindeki yazıt,sembol ve kökenleri birleştirilerek fişlere yazılmıştır. Munsel kataloğuna göre kil ve varsa astar renkleri belirlenip, kulpların kesit çizimleri yazılmıştır. Üzerlerinde yer alan mühürler kopya kağıdına çıkartıldıktan sonra tarayıcı ile eklenmiştir. Daha sonra mühürler 1/1 ölçeğinde fotopraflandırılarak eklenmiştir.

Çalışmada mühürlerin kökeni , daha önce yayınlanmış benzerleri ve varsa aynı kalıp örnekleri kaynaklardan, yayınlardan ve kataloglardan taranarak saptanmaya çalışılmıştır. Bunlar saptanarak mühürlerin bibliografyasına ve tez kaynakçasına eklenmiştir.

Tez içerisinde birinci bölümde ticari amphoralar hakkında genel bilgi verilip, mühür içerikleri ve mühürlenme nedenlerine değinilmiştir. İkinci bölümde Assos Kenti tarihi hakkında bilgiler verilmiştir. Üçüncü bölümde ise 1990-2016 yılları arasınd bulunan mühürlü kulplar, üretim merkezlerine incelenmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

AMPHORALAR

Bu bölümde ticari amphoraların kökeni, tarih içerisinde kullanımları ve tarihteki önemi incelenmiştir. Ayrıca ticari amphoraların mühürleri ve mühür içeriklerine değinmiştir.

1.1. Amphoraların Kökeni ve Tarihçesi

Amphora, Eski Yunanca'da ‘karşılık’ veya ‘iki taraflı’ anlamına gelen **Amphi** ile, taşımak anlamına gelen **Pherein** fiilinden türetilen **Phoros** kelimesinin birleştirilmesi işe oluşmuştur¹. “İki kulplu kap ” anlamına gelen amphora; kilden yapılmış, iki kulplu, sivri dipli testidir².

Amphora kelimesini ilk kez Troia savaşlarını anlatan destan şairi Homeros’ da görmekteyiz³. Homeros’un M.Ö. VIII. yy’da yazmış olduğu “Odysseia” adlı eserinde; Telemakhos’un Ithake’den Pylos’a giderken gemide amphoralarında olduğu ve içlerindeki şaraplardan tanrılara sunu sunulduğundan bahsetmektedir.

Amphora kelimesini ilk kez Homeros’da görmemize karşın, yapılan araştırmalarla bu kelimenin ilk biçiminin Akalar tarafından kullanılmış olduğu anlaşılmaktadır. M.Ö. 2. Binde Akalar’ın kullanmış oldukları resim yazısı olan Linear B ile yazılış kil tabletlerde, çift kulplu bir kap figürü **a – pi – po – re – we** olarak okunmuştur⁴ (**Resim.1**). Bu iki kulplu testilere Romalılar ise amphoras adını vermişlerdir⁵. Bu testiler erken Doğu Roma İmparatorluğu Döneminden itibaren kouphon ve imparatorluğun ilerleyen dönemlerinde ise megarikon olarak adlandırılmışlardır⁶.

Bu çift kulplu testilerin en erken örnekleri Batı Anadolu ve Ege Adalarında erken Tunç Çağı’ndan itibaren kullanılmışlardır. Troia (Hisarlık Tepe) ‘da rastlanılan, M.Ö. 3.

¹ Doğer, Ersin 1991, *Antik Çağda Amphoralar*, Sergi Yayınevi, İzmir 1991, s. 7

² Alpözen, Oğuz T. vd. 1995, *Bodrum Sualtı Arkeoloji Müzesi Ticari Amphoraları*, Dönmez Offset, Ankara 1995, s. 13

³ Doğer 1991, s.7

⁴ Zemer, A. 1977, “Storage Jars in the Ancient Sea Trade”, Haifa, Jerusalem 1978, s.1 ; Grace 1979a, “Amphoras on the Ancient Wine Trade”, *Excavations of the Athenian Agora*, Picture Book No.6, Princeton-New Jersey 1979, s.9, fig.1

⁵ Hilger 1969, “Lateinische Gefassnamen Bezeichnungen Funktion und Form Römischer nach den Antiken Schriftquellen”, Düsseldorf 1969, s. 35

⁶ Bakirtzis 1989, “Byzantine Amphorae”, *Bulletin de Correspondance Hellenique*, XVIII, s.73

bine tarihlenen ve yüksekliği 50 cm'yi aşan çift kulplu testiler bu kapların en erken örnekleri olduğu söylenebilir⁷.

M.Ö. 2.binin başlarında Doğu Akdeniz gelişmesi ve ticari amaçlı uzun mesafe taşıma kaplarının yoğun olarak kullanılması sonucu bu amaca uygun bir formun geliştirilmesi ihtiyacı doğmuştur⁸. Denizaşırı ticarete uygun ilk çift kulplu testilerin Kenaanlılar tarafından üretildiği düşünülmektedir⁹. M.Ö. 1600 – 1500 yıllarında Kuzey Lübnan ve Suriye kıyılarında görülmeye başlayan bu testiler, yumurta formu gövdesi, kısa boynu ve düz dipleri ile genel ticari amphora tanımlamasının biraz dışında kalmaktadır¹⁰ (**Resim. 2**). M.Ö. 14. - 15. yüzyıllara tarihlenen Mısır mezarındaki duvar resimlerinde ithal edilmiş Kenaan testileri ile Mısır kökenli taklitleri birlikte betimlenmişlerdir. Bu betimlemelerde içlerinde taşınan malzeme görülebildiği gibi bazen hiyeroglif anlatımlarla da bu testilerdeki malzemenin içeriği hakkında bilgi edinmek mümkündür¹¹ (**Resim. 3 - 4**). Bilinen ilk Ege kökenli ticari amphoralar M.Ö. 8. yüzyılın son çeyreği ile M.Ö.7. yüzyılın başında karşımıza çıkar. Bu amphoralar Euboia (Eğriboz) Adası'nın ve Attika Bölgesinin zeytinyağı ihracatında kullanılmışlardır¹². Boyunlarında yer alan sembollerin Yunan harflerini andırması sebebi ile “SOS” amphoraları olarak adlandırılmışlardır. Ayakta durabilmelerini sağlayan geniş kaidelere sahiptirler ve boyunları dışında tüm yüzeyleri firnislidir (**Resim. 5**). Bu amphoralar M.Ö. 6. yüzyılın ortasına kadar kullanılmışlardır¹³. Ege dünyası amphoraları için ilk örnek teşkil eden grup olarak sayılabilmektedir¹⁴.

M.Ö. 7. yüzyıldan itibaren amphora formları oldukça hızlı bir şekilde çeşitlenmiş ve üretici bölgelere göre özgü özellikler göstermeye başlamıştır¹⁵. Özellikle Batı Anadolu ve yakınındaki Ege adalarında M.Ö. 6. yüzyıldan itibaren, başta Khios (Sakız), Samos (Sisam), Lesbos (Midilli), Klozomenai (Urla İskelesi) ve Miletos gibi bazı kent

⁷ Callender 1965, “*Roman Amphorae with Index of Stamps*”, London 1965, s.

⁸ Doğer 1991, s.9

⁹ Grace 1956a, “Stamped Wine Jar Fragments”, *Small Object from the Pnyx: II, Hesperia X*, ss.80 – 109, lev. 9, no. 1-3 ; Grace 1979a, s. 6 ; Peacock-Williams 1991, “*Amphorae and the Roman Economy*”, London 1991, s.20

¹⁰ Grace 1979a, s.6, fig. 11 ; Peacock – Williams 1991, s.20

¹¹ Anlatımlarda taşınan malzemeler özellikle şarap, zeytinyağı, bal, tütüsü, ballı şarap. Grace 1979a, s.6, fig. 12 ; William Peacock 1991, s.21, fig. 7

¹² Doğer 1991, s.11

¹³ A.g.e, s. 11 - 12

¹⁴ Ege amphoralarının kökenine ilişkin sorunlar henüz kesin olarak çözümlenmemiştir. Grace bu amphoraların Mısır ya da Fenike örneklerinden etkilenecek yapıldığını düşünmektedir. bkz. Grace 1956a, ss. 80 -109

¹⁵ Özel form çeşitliliğinin çok fazla olması onları üreten kent devletleri ya da içlerindeki malzemenin dış pazarlarda hemen tanınmasına yönelik olduğu düşünülmektedir. Peacock-Williams 1991, s.22

devletlerinin amphora üretiminde ön plana çıktıkları görülmektedir¹⁶. Bu üretici kent devletleri üretim fazlasını kolonilere ihraç ederek zaman içerisinde diğer kent devletlerini etkilemiş, ilerleyen süreç içerisinde yeni üretici kent devletleri ortaya çıkmıştır¹⁷. M.Ö. 6. yüzyıl içinde Ege Denizi'nin kuzeyindeki Thasos gibi merkezlerde üretim sürecine eklenmiş, M.Ö. 4.yüzyıl başlarından itibaren Karadeniz kıyısında bulunan Heraklia Pontike ve Sinope gibi koloni kentleri de üretimde ön plana çıkmaya başlamıştır¹⁸. M.Ö. 4. yüzyılın sonlarında ucuz ve bol şarap üretimi nedeni ile Rhodos başta olmak üzere, Knidos ve Kos gibi devletlerinde üretime başlaması söz konusu olan pazarı daha da genişletmiştir¹⁹. M.Ö. 260-259 yıllarına tarihlenen Zenon'un Papirüslerinde²⁰ Thasos, Knidos, Khios'dan şarap ithal edildiği bilinmektedir. M.Ö. 2. yüzyılda düşen fiyatlar nedeni ile Ege Adaları ve Yunanistan'da üretim azalmış ve ihracat bu yüzyıllarda daha çok İtalya ve Balkanlara yapılmıştır.²¹

Amphora üretimi Akdeniz'in doğusunda ve Karadeniz kıyılarındaki kentlerde de yoğunur. Arkeolojik verilere bakıldığında İtalya, Akdeniz'in batısı ve Kuzey Afrika'da da yoğun sayılabilecek bir oranda üretim olduğu anlaşılmıştır²². İtalya'da Hellenistik Dönemden itibaren bazı Ege kökenli amphora tiplerinden çeşitlemeler yapılmaya başlanmasıyla da form sayılarında artış gözlemlenmiştir²³.

1.2. Ticari Amphoaların Kullanım Şekli ve Taşınması

1.2.1. Kullanım Şekli

Amphora kilden yapılmış iki kulplu testidir. Bunlardan düz dibe sahip olanlar masa/sofra amphorası, sivri dipliler ise ticari amphora olarak adlandırılır. Ticari amphoralar sade görünüşlü, ağzı kapatılmaya uygun ve simetrik ya da dikey kulpludur.

¹⁶ Doğer 1991, s. 14

¹⁷ A.g.e.

¹⁸ A.g.e.

¹⁹ A.g.e.

²⁰ Zenon, Kaunoslu Agreophon'un oğludur. Ptolemias II. Philadelphos'un finansal işlerine bakan, Suriye ile ticari ilişkilerde bulunan, ticari deniz filosuna sahip olan, devletin ticari bir acentası olan Apollonios'un hizmetinde çalışmıştır. Zenon Papirüsleri olarak adlandırılan kayıtlar M.Ö.261'den M.Ö. 229 yılına kadar tarihlenmektedir. Bkz: Rostovtzeff, 1922, "A large Estate in Egypt in the Third Century B.C.", Madison 1922, s.133 ; Rostovtzeff, 1941, "Social and Economic History of the Hellenistic World", Vol.I, s.226 ; Emperur-Tuna, 1988, "Products d'amphores dans les Ateliers de Reşadiye", IV. Araştırma Sonuçları Toplantısı, Ankara 1988, s.341

²¹ Alpözen vd., 1995, , s.54

²² Will, 1982, "Greco-Italik Amphoras", *Hesperia Suppl.* 51/3, ss. 338-356

²³ Dressel 2-4 amphoraları için bkz: Peacock, 1991, ss.24-25

Sahip oldukları sivri dipler ise içindeki malzemeyi boşaltmak için üçüncü bir kulp görevini görmektedir.

M.Ö. 2. binden beri amphoralar ticaret ve depolama amaçlı kullanılmışlardır. Ticari amphoralar, sahip oldukları iki kulbun yardımıyla omuzda tek kişi tarafından ya da ağ şeklinde örülmüş torba görevi gören bir fileye konularak bir sopa yardımıyla iki kişi tarafından taşınabilmekteydi²⁴.

Antik kaynaklar, arkeolojik araştırma ve kazılar sivri dibe sahip bu ticari amphoraların nasıl ayakta durabildiklerini bizlere göstermektedir. M.Ö. 15. yüzyıla ait Mısır mezarlarındaki duvar resimlerinde ticari amphoraların üç ayaklara oturtularak ayakta durmasının sağlandığı görülmektedir²⁵. Yunanlılar ise amphoraları dibe doğru genişleyen , kilden yapılmış halka şeklindeki altlıklara oturtarak dik durmalarını sağlamışlardır²⁶. Bu altlıkların kullanımı haricinde evlerde ve dükkanlarda yer alan ticari amphoralar bazen birbirlerine destek olabilecek şekilde duvara dayandırılıyor ya da dik durması için toprağa açılan deliklere yerleştiriliyordu²⁷.

1.2.2. Taşınması

Kısa mesafelerde ticari amphoralar insanlar tarafından taşınmışlardır. Uzak yerlere nakillerinde arabalar ve yük hayvanları kullanılmaktaydı.

M.Ö. 14. yüzyıla tarihlenen Mısır mezar duvar resimlerinde betimlenmiş olan gemilerden indirilen çift kulplu Kanaan testileri ticari amphoraların kullanılması ile ilgili en erken kanıtlardandır²⁸. Bunun benzeri tasvirlerden ve sulaltı batık gemilerinde yapılan kazılar ticari amphoraların gemilerde nasıl taşındıklarına ve istiflendiği hakkında bizlere bilgiler vermektedir²⁹. Gemilerde ilk olarak alt sıraya dik ve sıralı bir şekilde amphoralar konuyor, üst sıraya konacak olan amphoralarda alttakiler arasında kalan boşluğa yerleştiriliyordu. Amphoraların sefer sırasında yerinden oynamamaları için iplerle ve

²⁴ Grace, 1979a, s. 5-6 ; Alpözen, 1995, s.18

²⁵ Grace, 1979a, s.2, fig. 4

²⁶ Grace, 1979a, s. 2, fig. 5-6

²⁷ Doğer, 1991, s.16 ; Alpözen, 1995, ss.59-61

²⁸ Doğer, 1991, s. 52

²⁹ Bu kanıtlara verilecek en iyi örneklerden biri, Fransa kıyılarında Toulon açıklarında La Madreqe de Giens’de bulunan M.Ö. 1. yüzyıla tarihli Roma ticaret gemisidir. bkz: Lionel, 2002, “*Antik Çağda Denizcilik ve Gemiler*”, (çev. Gürkan Ergin), Homer Kitabevi, İstanbul 2002, ss. 112 - 121

kulplarından geçirilen sıriklarla bağlanıyorlardır³⁰. Antik çağda normal bir gemiye ortalama 2000-3000 amphora yüklenebiliyordu³¹.

1.3. Ticari Amphoraların Değişik Amaçlarla Kullanımı

Zeytinyağ, şarap, balık, kuru gıda gibi ürünlerin taşınması ve depolanması gibi birincil amacının yanı sıra amphoralar değişik amaçlarla da kullanılmışlardır.

Delos adasında M.Ö. 2. yüzyıla tarihlenen bazı yazıtlarda şarap dolu amphoraların yanı sıra, boş amphoralarında fiyatları da verilmiştir³². Bu durumda ticari amphoraların üretim amaçları dışında çok farklı alanlarda defalarca kullanıldığını göstermektedir. Diğer yandan ticari amphoralar kimi yerlerde ikinci bir kez kullanılmıyordu. Antik Roma'nın güneyinde yer alan Testaccio Tepesi'nin amphora atıklarından oluşması, amphoraları tekrar kullanılmasını önleme amaçlıdır³³.

Ticari amphoralar başlangıcından erken Hristiyanlık dönemine kadar bebek ve çocuk mezarı olarak yaygın bir şekilde kullanılmışlardır³⁴. Bunların dışında ticari amphoralar su taşıma aracı³⁵, çiçek saksısı, para sandığı, soğutucu veya sınır taşı olarak da kullanılmıştır³⁶. Bunun yanı sıra tuvalet olarak³⁷, kullanılmayan sarnıç ve kuyuların dolumunda, ısıyı tutmak için fırın ve hamamların duvarlarında, akustik sağlayıcı malzeme olarak tiyatro ve stadyum duvarlarında, kiremit olarak, savunma amaçlı³⁸ ve Roma döneminde sokaklarda atık suyu kanalizasyon yapmak amacıyla kullanılmışlardır³⁹. İkincil kullanım alanına verilebilecek bir diğer örnek ise delikli gövde ve kulp parçalarının ağ ve

³⁰ Bazı durumlarda ringa balığı kemiğinden ya da ağaçtan yapılmış olan raflara veya samanlar üzerine yerleştiriliyordu. bkz: Doğer, 1991, ss. 52-55

³¹ A.g.e.

³² A.g.e. s.63

³³ A.g.e.

³⁴ Doğer, 1991, s.63

³⁵ Herodotos, Yunanistan ve Fenike'den Mısır'a gelen şarap amphoralarının, Demarkhos tarafından toplatılarak Memphis'e götürüldüğü ve buradan su doldurup birliklere çölü geçmek için su sağladığından bahsetmektedir. Ayrıca Aegina'da Agon Amphiphorites bayramında gençlerin boş amphoralarla limandan Asopis çeşmesine kadar koşup su doldurup tekrar limana varmak için yarıştıklarından bahsetmektedir.

³⁶ A.g.e., ss. 36-38

³⁷ Malfinata, 2008, "Roman Sicily Project, Ceramics and Trade. A Multidisciplinary Approach to the Study of Material Culture Assemblages, First Overview: Transport Amphorae Evidence", *Facta a Journal of Roman Material Culture Studies*, ss. 169-170

³⁸ Herodot

³⁹ Doğer, 1991, s.65

tezgah ağırlığı olarak ve aşınmış olanlarında birer parlatma amacı olarak da kullanılmış olmalarıdır⁴⁰.

1.4. Ticari Amphoralarda Taşınan Maddeler

Değişik bölgelerde üretilen ticari amphoraların hangi malı veya malların taşınmasında kullanıldıklarının bilinmesi ticaret tarihi bakımından oldukça önemlidir. Ticari amphoraların hangi malları taşıdıklarının saptanabilmesi için öncelikle ait oldukları bölgelerin ve kentlerin tarımsal ihraç ürünlerinin bilimesi gerekmektedir. Antik yazarların vermiş oldukları bilgilerde, arkeolojik bulgularda, sikkeler üzerindeki tasvirlerde, tablet ve yazıtlarda yer alan ifadelerde, vazo ve duvar resimlerindeki sahnelerde taşınan bu malların ne oldukları ile ilgili bilgiler yer almaktadır. Ayrıca amphoralar içinde korunmuş tortu ve kalıntılara yapılan kimyasal analizlerle de bilgi edinilmektedir⁴¹.

Ticari amphoralarda taşınan birincil madde şaraptır. Önemli bir belge olan Zenon Papirüslerinde, Mısır'da Ptolemaioslar Dönemi'nde ülkeye ithal edilen şarabın kökeni hakkında bilgi vermektedir. Şarap dışında zeytinyağı, bal, et, balık, peynir, baklagil, çeşitli meyveler, hububat, baharat, fındık, badem, ceviz, şeker gibi maddelerde taşınmaktadır⁴². Yine Zenon Papirüslerin'de Mısır'a gelen bir geminin kargosunda Anadolu'nun güney sahillerinden zeytinyağı ve şarap, Khios ve Thasos'dan şarap, Samos'dan toprak (olasılıkla kil), Theangela'dan bal, Pontika'dan fındık, Milet ve Samos'dan zeytinyağı, Rhodos'dan bal, kuru ve incir olduğunu belirtmektedir⁴³.

Antik Yunan dünyasında destanlarda bu konuda kaynaktır. Ksenophon, Anabasis adlı kitabında Karadeniz kıyı kavimlerinden olan Mossynoikoi kavminin amphoralara tuzlu balık koyduklarından bahsetmektedir⁴⁴.

Roma Dönemi'nde de yazılı kaynaklar bize ticari amphoraların taşıdıkları hakkında bilgiler verir. Amphoralar üzerinde yer alan ve üreticiye ait bilgiler veren mühürler, Roma

⁴⁰ Handberg, 2008, "Amphora Fragments Re-used as Potter's Tods in the Rural Landscape of Panskoye", Pottery in the Archaeological Record: Greece and the Beyond, Acts and the International Colloquium, at the Danish and Canadian Institutes in Athens, (June 20-22 2008), 2011, ss.62-63

⁴¹ Doğer, 1991, ss. 30-39

⁴² Doğer, 1991, ss.66

⁴³ Rostovtzeff, 1941, s.226, 228-229 ; Gonca Cankardeş Şenol, 2006, "Klasik ve Hellenistik Dönem'de Mühürlü Amphora Üreten Merkezler ve Mühürleme Sistemleri", Ege Yayınları, İstanbul 2006, s. 26

⁴⁴ Ksenophon, *Anabasis On binlerin Dönüşü*, Ari Çokona (çev.), İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2009, s.50

Dönemi’nde yerini “tituli picti” (boya ve yazılar) ve “post cocturam” (grafitiler) bırakır. Bunlarda amphoralar içince taşınan maddeler hakkında bilgi edinmemizi sağlar⁴⁵.

1.5. Amphora Mühürleri

Arkeolojik kazılarda ve batık araştırmalarında yoğun bir şekilde ele geçen ve tarihleyici öneme sahip olan ticari amphoraların Klasik ve Hellenistik Dönem’e tarihlenenlerin bir kısmının mühür olduğu görülmektedir.

Mühürlemenin kökeni Mısır’a M.Ö. 14. yüzyıla kadar uzanır. En erken mühür Kenaan amphoralarından etkilenecek üretilmiş olan Mısır kapları üzerinde görülen Mısır kraliçesi Nefetiti’nin hieroglif kartuşudur⁴⁶ (**Resim. 6**). Mühürleme uygulamasının Kenaan amphora mühürleri ya da bu kaplara kazıma ile yapılmış işaretlerden oluştuğu düşünülmektedir⁴⁷. Sonraları M.Ö. 8. yüzyılda Yahuda Krallığı’na ait amphoraların mühürlerinde kanatlı bir skarabenin altında retrograd (sağdan sola doğru) yazılmış ve Hebron kentine ait İbranice olarak “HBRN” harfleri yer almaktadır⁴⁸ (**Resim.7**).

Klasik Dönem’den itibaren amphora mühürleme işlemi daha sık görülmeye başlar. Mühürleme işleminin sistemli bir şekilde yapılması Hellenistik Dönem’de özellikle şarap ve amphora üretimi yoğun merkezlerde olmuştur. Bu uygulama M.Ö. 1. yüzyılın ikinci yarısından itibaren azalmaya başlamıştır. Fakat bu uygulamanın Bizans Dönemi’nde de bazı bölgelerde yapıldığı bilinmektedir⁴⁹.

1.6. Amphora Mühürlerinin İçerikleri ve Mühürleme Nedenleri

Mühürlerin üzerindeki yazıtlar incelendiğinde, bir kısım mühürlerin bilgi aktaran anlaşılır mühürler olduğu bir kısmının da fazla bilgi içermedikleri görülmektedir.

Mühürlerde olasılıkla yerel bir anlam taşıyan sembol, basit bir monogram, tek harf ya da isim bulunmaktadır⁵⁰. Amphora mühürlerinde görülen bu yazıt ve sembollerden

⁴⁵Grace, 1979, a.g.e. s.56

⁴⁶ Grace, 1979, s.8; Şenol, 2006, s. 11

⁴⁷G.C. Şenol, 2006, s.11 ; Kenaan amphora mühürleri için bkz: Grace, 1956b, “The Cananite Jars”, *Reprinted from teh Aegean and the Near East; Studies Present to Hetty Goldman*, S.S. Weinberg (ed.), 1956, ss. 80 - 109

⁴⁸ Grace, 1956b, s.84, pl. x, 10 ve 13; Grace, 1979a, fig. 17-18; G.C. Şenol, 2006, s.11

⁴⁹ G.C. Şenol,2006, ss. 12-17

⁵⁰ Garlan, 1983, “Greek Amphorae and Trade”, *Trade in the Ancient Economy*, P.Garsney vd. (ed.), London, 1983, s.33; G.C. Şenol, 2006, s.17

amphoraların kökenini tespit edebilmek mümkündür. Örneğin; Khios’a ait bazı mühürlerde kentin sikkeleri üzerinde yer alan semboller görülmektedir⁵¹ (**Resim. 8**).

Knidos, Thasos, Kos, Samos, Paros ve Amastris gibi merkezlere ait amphora mühürlerinde etnik (köken) kısaltma ya da tam olarak görülmektedir⁵². Örneğin; Samos mühürleri üzerinde ΣΑ⁵³, Knidos’un bazı erken ya da geç mühürleri üzerinde KN⁵⁴ ve Kos mühürleri üzerinde yer alan ΚΩ⁵⁵ etniğe işaret etmektedir.

Bilgi içeren mühürler üzerinde yönetici ve/veya üretici isimleri görülmektedir. Bazı merkezler mühürler üzerinde üretici veya yönetici isimlerini kullanırken, bazı merkezler ise iki ismi de kullanmıştır. Yönetici, belirli faaliyetlerin denetlenmesinden sorumlu, bir yıllığına görevli olan ve görevli olduğu yıla adını veren kişidir⁵⁶. Genel olarak “...nin dönemi” anlamına gelen ἐπί edatından sonra gelecektir⁵⁷. Bazı merkezlerin mühürleri üzerinde, yönetici isimlerinden önce çeşitli ünvanların yer aldığı görülür. Örneğin; Sinope mühürlerinde yönetici isimlerin önce ἀστυνόμος ünvanı, Knidos’ da farklı periodlarda yönetici isimlerinden önce ἀνδρῶν, ἄρχων, δαμιουργός, προύραρχος gibi ünvanlar kullanılmıştır⁵⁸.

Mühürlerde yönetici isminin bulunması, şarabın hangi yılın ürünü olduğunun göstermesinin yanı sıra devlete ödenmesi gereken verginin denetimi veya şarabın kalitesinin garantisi ya da kabın kapasitesinin istenilene uygun ölçüde olup olmadığının kontrolüne ilişkin⁵⁹ bir uygulaması ile ilişkili olduğu düşünülmektedir⁶⁰. Ayrıca bu

⁵¹ Harold B. Mattingly, 1981, “Coins and Amphoras Chios, Samon and Thasos in the Fifth Century B.C.”, *The Journal of Hellenistic Studies*, Vol. 101, ss. 78-86, pl. I

⁵² Şenol, 2006, ss. 17-18

⁵³ Virginia Grace, 1971, “Samian Amphoras”, *Hesperia Volume 40*, ss. 56, no. 1

⁵⁴ Gonca Cankardeş Şenol, 2015, “Early Cnidian Amphora Exports to Alexandria, Egypt”, *Recent Studies o the Archaeology of Anatolia, BAR International Series 2750*, Ergün Laflı ve Sami Patacı (ed.), s. 180, fig.25

⁵⁵ G.C. Şenol, 2006, s.18

⁵⁶ G.C. Şenol, 2006, s. 18

⁵⁷ A.g.e

⁵⁸ Şenol, 2006, s.18

⁵⁹ Thasos mühür kronolojisi üzerinde çalışan Yvon Garlan, mühürleme uygulamasının kabın kapasitesi ile ilişkisi olmadığını düşünmektedir. bkz: Garla, 1983, s.33 Çünkü mühürlü ve mühürsüz amphoraların formlarının aynı ve yakın kapasiteye ait oldukları gözlemlenmiştir. Farklı kökenden amphoraların kapasite ölçümleri için bkz: M. Wallace, 2004, “Standartization in Greek amphora Capacities”, *Transport Amphorae and Trade in the Eastern Meditarreanean*, Acts of the International Colloquium at the Danish Institue at Athens, September 26-29 2002, J.Eirind and J.Lund (ed), *Monographs of the Danish Institue at Athens*, Volume V, Denmark 2004, s.279

⁶⁰ Grace, 1949, ss. 178-179; A.M.Bon-A.Bon, 1957, “Les Timbres Amphoriques de Thasos, Etudes Thasiennes IV”, 1957, s.36; V.Garce, 1979b, “Exceptional Amphora Stamps”, *Studies in Classical Art and Archaeology*, New Yok 1979, s.124; G.C.Şenol, 2006, s.19

uygulamanın Rhodos ya da Kos gibi bir ada da yer alan üretici devletlerin sahip olduğu kısıtlı kil yataklarının ölçülü kullanmasına da yönelik olabilir⁶¹.

Üretici isimlerinde ise genel olarak herhangi bir edatla birlikte yer almazken, nadir de olsa bazı merkezlerde bazı ünvanlarla birlikte yer almışlardır. Örneğin; üretici isimleri Rhodos'un erken mühürlerinde παρά, Thasos'da κεράμαρχος, Knidos'da κεραμέυς ünvanları ile birlikte yer almıştır⁶².

Üretici olarak adlandırılan kişinin niteliği ile ilgili çeşitli görüşler mevcuttur. Üreticinin, amphorayı üreten kişi veya atölye sahibi olduğu ya da amphoralar içinde birincil olarak taşınan malzemenin şarap olmasından hareketle şarap üreticisi olduğu düşünülmektedir⁶³. Genel düşünce bu kişinin amphorayı üreten kişi olmayıp, amphora atölyesi sahibi olduğu yönündedir⁶⁴. Mühürler üzerinde üretici adının yer almasının bir başka nedeni ise, üretici olarak nitelendirilen kişinin ürününe yönelik bir reklam⁶⁵ olabileceği gibi şarap satışı veya amphora üretimi ve satışı sonucunda elde edilen gelirden kimin vergi mükellefi olacağı ile ilgilide olabilir⁶⁶.

Rhodos amphora mühürlerinde, M.Ö. 240 yılından itibaren başka hiçbir üretici kent tarafından uygulanmayan ay adı kullanma geleneği başlamıştır⁶⁷. İlk kez Rhodos Periası'nda üretici Hioreteles'in amphoralarında ikincil mühür olarak karşımıza çıkan bu uygulama, Rhodos takvimindeki onüç ayın adı⁶⁸ yer almaktadır. Bu ay adları genellikle yönetici bazen de üretici mühürlerinde yer almaktadır. Bu uygulama M.Ö. 1. yüzyılın ilk çeyreğinin sonuna kadar devam etmiş, bu dönemdeki bazı amphora mühürlerinin sadece ay

⁶¹ G.C.Şenol, 2006, s.19-20

⁶² Grace, 1963, "Notes on the Amphoras from the Koroni Peninsula", *Hesperia* XXXII, 3, 1963, s.333, no. 4b; Grace, 1979a, s. 150-151; Garland, 2000, "Amphores et timbres amphoriques grecs", *Mémoires de l'Académie des Inscriptions et Belles-Lettres, Nouvelle série*, Tome XXI, Paris 2000, s.24; G.C. Şenol, 2006, s.18

⁶³ V.Grace, 1949, "Standart Pottery Containers of the Ancient Greek World", *Hesperia* VIII, Commemorative Studies in Honor of Theodore Leslie Shear, Princeton 1949, s. 177; J.Emperur - Y. Hesnard, 1987, "Les amphores hellénistiques", *Céramiques Hellenistiques et Romaines II*, ss. 14-15; Şenol, 2006, s.18

⁶⁴ Rhodos mühürleri üzerinde görülen Timo, Dioklea gibi kadın adları (olasılıkla atölye bu kişilere miras yolu ile kalmış olmalıdır) bu savı destekler görünmektedir. Ayrıca amphoraları çarkta çekenlerin çoğunlukla köle olduğu düşünüldüğünden, amphora mühürlerinde onların isimlerinin yer alması mantıklı görünmemektedir. Şarap üreticisi veya bağın sahibinin isminin olması varsayımı için ise henüz ikna edici kanıtlar elde edilememiştir. bkz: G.C.Şenol, 2006, s.18

⁶⁵ Doğer, 1991, ss.77-79

⁶⁶ Şenol, 2006, s.20

⁶⁷ V.Grace, 1974, "Revisions in Early Hellenistic Chronology", *Ath. Mitt.* 89, 1974, s.197; G.C.Şenol, 2006, s.20

⁶⁸ Ἀγρίανιος, Ἀρταμ τιος, Βαδρόμιος, Δάλιος, Δ οσθιος, Θεσμοφόριος, Θευδα σιος, Κάρνειος, Πάναμος, Πάναμος δεύτερος, Πεδάγε τνιος, Σμ νθιος ve Ὑακ νθιος

adı taşıdığı tespit edilmiştir⁶⁹. Bu ay adı uygulamasının sebebi tartışmalıdır. Bu uygulama, üzümlerin topladığı tarihi göstermek amacı ile ya da fermantasyonu tamamlanmış şarabın büyük pithoslardan (dolia) amphoraya aktarıldığı tarihi göstermek amacı ile yapılmış olabileceği düşünülmektedir⁷⁰. Genel olarak kabul edilen varsayım, şarabın amphoraya doldurulduğu ay olması yönündedir⁷¹.

Amphora mühürleme işlemi kap fırınlanmadan önce bir kaşe/kalıp ile çoğunlukla kulbun üst kısmına, zaman zaman boyun ve kulbun alt kısmına basılarak yapılmaktaydı⁷². Bugüne kadar gerçekleştirilen arkeolojik kazılarda mühürlerin basıldığı kalıplar ele geçmemiştir. Pişmiş topraktan tek kalıp örneği Thasos’da ele geçmiştir⁷³ (**Resim. 9**). Kalıpların arkeolojik kazılarda ele geçmemesi, kalıpların kullanım sonunda imha edildiğini ya da bu kalıpların dayanıksız ve günümüze ulaşmayan malzemeden yapılmış olabileceği düşüncesini akla getirmektedir. Bazı mühürler üzerinde görülen yatay ve dikey çizgiler ise kalıpların bir kısmının ahşap olabileceğini düşündürmektedir⁷⁴.

Mühürler üzerinde sembollerde kullanılmaktadır. Üretici merkezlerin kullandığı bşr diğer sembol tipi de kentlerinde tapınım gören tanrı ve tanrıçalardır. Rhodos’un bazı mühürleri üzerinde yer alan Helios başı buna örnek olarak verilebilir. Kimi merkezde bu tanrı ve tanrıçaların simgeleri mühürlerde yer almaktadır. Örneğin, Atina’da Athena’nın simgesi baykuş. Bunun yanı sıra, üretici merkezlerin ihracatını yapmış olsukları ürünlerle ilgili figürlerde mühürler üzerinde yer alabilmektedir. Bunlar içerisinde en sık rastlanılanlar üzüm, üzüm salkımı ve asma yaprağıdır⁷⁵.

⁶⁹ G.C.Şenol, 2006, ss.20-21

⁷⁰ G.C.Şenol, 2006, s.21

⁷¹ G.C.Şenol, 1995, İstanbul Arkeoloji Müzesi’nde Bulunan Rhodos Amphora Mühürleri, Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Klasik Arkeoloji Anabilim dalı, İzmir 1995 (yayımlanmamış yüksek lisans tezi); G.C.Şenol, 2006, s.21

⁷² Doğer, 1991, ss. 66-71

⁷³ Yvon Garlan, 1988, “Vin et Amphores de Thasos”, Ecole Française d’Athènes, Paris 1988, s.15

⁷⁴ Mühür kronolojileri hakkında ayrıntılı çalışmalar yapan Virginia Grace ise kalıpların sert metal yapılmış olabilme ihtimalinde olduğunu söylemektedir. Bkz. Virginia Grace, 1935, “The Used for Amphora Stamps”, *Hesperia* IV, No. 3, 1935, ss.421-429; G.C.Şenol, 2006, s.23

⁷⁵ Şenol, 2006, s.24

İKİNCİ BÖLÜM

ASSOS

Bu bölümde Assos Kenti'nin bulunduğu konum, coğrafyası ve kentin tarihi incelenmiştir.

2.1. Assos Kenti Coğrafyası

Assos Kenti, Çanakkale'nin Ayvacık İlçesi'nin 14 km güneyinde, Edremit ve Ayvalı Körfezi'nin kuzeyinde Midilli Adası'nın karşısında yer almaktadır. Kuzeyinde Gönen Çayı (Aisopos), güneyinde ise Edremit Körfezi ile sınırlanan bu bölgede, kuzey-güney ve doğu-batı doğrultusunda uzanan Kaz (İda) Dağı silsilesi bulunmaktadır. Kent deniz seviyesinden yüksekliği 234 metre olma koni biçimli sarp bir kayalık ve volkanik bir tepe üzerine ve eteklerine kurulmuştur.

2.2. Assos Kenti Tarihi

Kentin en erken tarihi İlk Tunç Çağı'na kadar uzanmaktadır⁷⁶. Hitit Kralı I. Tudhalia'nın yıllıklarında geçen (M.Ö. 13.yy) “Assuwa” adındaki kentin Assos olabileceği ileri sürülmektedir⁷⁷. Homeros'un İlyada adlı eserinde adı geçen “Pedasos” kenti Assos ile özdeşleştirilmektedir. Homeros İlyada'da Pedasos'un, Satnioeis Irmağı'nın (Tuzla Çayı) kıyısında yer alan sarp kayalık bir alan olduğundan bahsetmektedir⁷⁸. Fakat bu destanda adı geçen Pedasos Kenti'nin Assos olduğu ya da Assos ile bir ilgisi olabileceğini kanıtlayan herhangi bir arkeolojik veri henüz ele geçmemiştir. Bunun yanı sıra, bir diğer antik yazar olan Strabon “Geographika” adlı eserinde Pedasos'un Lesbos Adası'nın karşısında yer aldığından bahsetmektedir⁷⁹. J.T. Clarke ise korsanlık ve denizcilikleri ile ünlü bir halk olan Leleglerin Güney Troas'ta yaşamış olduklarını belirtmiştir⁸⁰. Lesboslu Hellanikos Assos'un M.Ö. 7. yy'da; Lesbos'un “Methymna” Kentindeli Aioller tarafından

⁷⁶ Ümit Serdaroğlu, *Assos*, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul 2005, s.9

⁷⁷ Beate Böhlendorf-Arslan ve Nurettin Arslan, *Taşın Hayat Verdiği Kent Assos*, (ed. Betül Avunç), Homer Kitabevi, İstanbul 2010, s.34

⁷⁸ Homeros VI, 1, 75.

⁷⁹ Strabon XIII, 1, 96

⁸⁰ J.T. Clake, v.d., *Investigations at Assos: Expedition of Archaeological Institue of America; drawings and photograp of the buildings and object discovered during the excavations of 1881, 1882, 1883*, London 1902, s.1

kurulduğunu aktarmıştır⁸¹. Assos'da bulunan Aiol Lehçesi ile yazılış olan yazıtlar bu göç hareketini desteklemektedir.

M.Ö 6.yy'da Lidya Krallığı, kıyılarındaki Hellen Şehirleri üzerinde politik güç sağlamak istemiş ve bunun sonucunda Assos M.Ö.560 yıllarında Lidya Krallığı topraklarına dahil olmuştur. Lidya Krallığı'nın M.Ö. 547 yılında, Pers Kralı Kyros tarafından ortadan kaldırılmasının ardından Anadolu topraklarının büyük bir bölümü gibi Troas Bölgesi'de Pers hakimiyetine girerek bir Pers satraplığı haline gelmiştir.

Perslerin Hellenler tarafından Salamis (M.Ö. 480), Plataia (M.Ö. 479) ve Mykale (M.Ö 479) yenilgilerinden sonra Ege kıyılarından ayrılmak zorunda kalmışlardır⁸². M.Ö. 477-401 yılları arasında Troas'ın diğer kıyı kentlerinin de dahil olduğu, Assos'da Attika Delos Deniz Birliği'ne (478/477-412/404) dahil olmuştur. Bölge Aigospotamos yenilgisinden sonra (M.Ö. 405), yapılan Antaldikas Barışı'na (M.Ö. 387) kadar tekrar Pers hakimiyetine girer.

Antaldikas Barışı'na göre Anadolu kıyılarındaki birçok Hellen şehri Perslere verilir. Frig satrapı Ariobarzanes ve Assoslu bir banker olan Eubolos, Pers kralı Artakserkses'e karşı ayaklanır. Eubolos kendini Assos ve Aterneus topraklarının hakimi ilan eder⁸³. Eubolos Bithyniallı kölesi Hermeias'ı, Platon' dan ders almak üzere Atina'ya gönderir. Hermeias Atina'da bulunduğu süre boyunca Aristoteles ile yakın bir dostluk kurar. Tekrar Assos'a dönen Hermeias, Eubolos'un ölümünden sonra Assos'un hakimi olur⁸⁴. Aristoteles Hermeias'ın daveti üzerine, M.Ö. 347 yılında Assos'a gelir ve Hermeias'ın yeğeni(?) Pythias ile evlenir⁸⁵. Aristoteles Assos'da üç yıl kalmış ve Assoslulara felsefe dersi vermiştir⁸⁶. Hermeias M.Ö. 345 yılına kadar Assos'da hakimiyetini sürdürür. Pers generali Memnon tarafından ihanete uğrayarak Rhodos'da tutuklanır, Persepolis'de mahkum edilir ve çarmıha gerilerek öldürülür⁸⁷. Aristoteles bu süreçte Atina'ya döner. Yaşanmış olan bu

⁸¹ Beate Böhlendorf-Arslan ve Nurettin Arslan, a.g.e., s.1

⁸² Ümit Serdaroğlu, 2005, a.g.e, s.4

⁸³ F.M. Heichelheim, "Geschichte Kleinasiens von der Eroberung durch Kyros II Bis zum Tode des Herakleios I (547 V.Chr - 641 n. Chr.)", *Handbuch der Orientalistik. Keilschriftforschung und Alte Geschichte Vorderasiens*, (edit. B. Spuler), Leiden/Köln 1966, s.39

⁸⁴ H.S. Robinson, "Assos", *The Princeton Encyclopedia of Classical Sites*, Princeton University Press, New Jersey 1976, ss. 104-105

⁸⁵ G. Verbeke, Kleanthes Van Assos, Brussel 1949, s.51

⁸⁶ Strabon, Geographika, XIII, 1.57

⁸⁷ Paul Nartorp, "Hermeias", *Paulys Realencyclopädie der Classischen Altertumswissenschaft (RE)*, Band VIII, 1, Stuttgart 1912, ss. 831-832

olay ile Assos tekrar Pers hakimiyetine girer⁸⁸. Büyük İskender'in M.Ö. 334 yılında Granikos'da Persleri yenilgiye uğratması sonucu birçok kent gibi Assos'da özgürlüğüne kavuşur.

Troas Bölgesi Seleukoslar ve Attaloslar arasında çekişme konusu olmuştur. M.Ö. 189 yılında Magnesia Savaşı ve M.Ö 188 yılındaki Apamea Barışı'ndan sonra bölge Attalosların hakimiyeti altına girmiştir⁸⁹. Apamea Barışı'dan sonra Pergamon Krallığı'na katılan kentler arasında Assos'un adına rastlanılmamıştır. Aynı yüzyılda Assos'un politik ve ekonomik durumu hakkında çok fazla bilgi bilinmemektedir. M.Ö 133 yılında Pergamon Kralı III. Attalos'un topraklarını vasiyet yolu ile Roma İmparatorluğu'na bırakması üzerine Assos Roma topraklarına dahil olur.

M.Ö. 2. yy'da antik yazarlardan biri olan Plinius, bu kentin Assos adı dışında Apollonia olarak da adlandırıldığından bahsetmiştir⁹⁰. Fakat Apollonia adının kullanıldığına dair herhangi bir kanıt henüz ele geçmemiştir.

Roma hakimiyetinin ilk yılları Troas Bölgesi için oldukça sıkıntılıdır. M.Ö. 123 yılında kararlaştırılan vergilendirme yasası, Mithrades VI. Eupator'un Pontus ile olan şiddetli çekişmesi, hem bölgeye hem de Assos'a oldukça ağır zararlar vermiştir⁹¹. M.Ö 85 yılında Sulla önderliğinde ayaklanan kentlerin Roma tarafından cezalandırması bölgesinin ekonomisini oldukça kötü etklemiştir⁹². M.Ö. 77 yılına tarihlenen Troas Federasyonu'nu anlatan bir İlion yazıtında bu cezaların bölge için ne kadar ağır olduğunu göstermektedir⁹³.

Geçirilmiş olan bu sıkıntılı dönem İmparator Augustus yönetimi ile düzelmeye başlamıştır⁹⁴. M.S. 18 yılında "imperium proconsulare maius" sahibi olarak Germanicus Asya'da ilk olarak Assos'u ziyaret etmiştir⁹⁵. Bu dönemden itibaren Romalı tüccarlar Assos'a yerleşmeye ve üst tabaka ile kaynaşmaya başlamışlardır. Bouleuterion'un güneyinde yer alan M.S. 37 yılında İmparator Caligula'nın onuruna sunulmuş olan

⁸⁸ Strabon, *Geographika*, XIII, 1.57

⁸⁹ E.V. Hansen, *The Attalids of Pergamon*, 1971, s.92

⁹⁰ Plinius, *Naturalis Historia*, V.123

⁹¹ Rostovtzeff 943

⁹² Hermann Bengtson, *Griechische Geschichte von den Anfängen bis in die Römische Kaiserzeit*, München 1950, s.481

⁹³ P. Frisch, *Die Inschriften von Ilion XI*, 1975, s.34, Nr.10 Yazıtta kentlerin kaldıkları zor durum yüzünden İlion'daki Athena Kutsal Alanı'nda borç aldıklarından bahsetmektedir.

⁹⁴ Strabon, VIII, 1.66

⁹⁵ E. Köstermann, "Die Mission des Germanicus im Orient", *Historia* 7, 1958, s.331. Bouleuterion'da ele geçen mermer bir heykel kaidesi üzerindeki yazıtta "Halk ve Romalılar Germanicus Caesar ve Tanrıça Agrippa'yı (onurlandırdı) yazmaktadır.

Assosluların yemini Roma'nın kentteki katılımını ve İmparatora olan bağlılıklarını göstermektedir⁹⁶. Kentte; toplanan vergilere⁹⁷, ziyafetlere⁹⁸, kamu yapısı inşasına ve kentin büyümesi için yapılan bağışlara⁹⁹ bakıldığında üst tabakanın zenginliği anlaşılmaktadır. Assos'un bu ekonomik ve siyasi bakımından önemi M.S. 3.yy'ın birinci yarısından sonra gerilemeye başladığı düşünülmektedir.

Assos Hristiyanlığı erken kabul eden kentlerden biridir. Bizans Piskoposluk Listeleri'nde adı geçmektedir¹⁰⁰. St. Lukas ve St. Paulus Mytilene'ye yaptıkları ziyaretlerde Assos'a gelmiş buradan Lesbos'a geçmişlerdir. M.S. 381-390 yıllarında, Hristiyanlığın etkileri sonucu, birçok tapınak kapatılmış ve yıkılmış, yapıların taşları özellikle klise ve konut inşasında kullanılmıştır.

Bizans Dönemi'de piskoposluk merkezi haline gelen Assos 1080 yılında Selçuklular'ın himayesi altına girmiştir. 17 yıl süren bu egemenlikten sonra I. Haçlı Ordusu seferlerinin başlaması ile meydana gelen kargaşa ortamından faydalanan Ioannes Dukas, 1097 de Troas'daki kentleri ele geçirir ve bölge 1330 yılına kadar Bizans egemenliğine girer. M.S. 13 yy sonu ve 14.yy başında Assos Karasi Beyliği'nin kontrolüne geçer. 1359 yılında Assos, tüm Çanakkale ve çevresi ile I.Mahmut'a satılarak Osmanlı topraklarına dahil olmuştur.

⁹⁶ R. Merkelbach, Die Inschriften von Assos, *Inschriften Griechische Städte aus Kleinasien-4*, I.K, 4, Bonn 1976, s.51, Nr.26

⁹⁷ R.Merkelbach, 1976, a.g.e., s. 62, Nr.268. Ti.Claudius Nikasis toplanan vergi paalarını yetkili makamlarca kendi üzerine almıştır.

⁹⁸ R. Merkelbach, 1976, a.g.e., s.45, Nr.26

⁹⁹ R. Merkelbach, 1976, a.g.e., s.46, Nr.22. Kleostratos adlı bir vatandaş hasasından elde ettiği mahsülü ve mallarını yapıların onarılması için bağışlamıştır.

¹⁰⁰ William Mitchell Ramsay, *The Historical Geography of Asia Minor*, Amsterdam 1890, ss.104-106

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ASSOS'DA BULUNAN MÜHÜRLÜ AMPHORA KULPLARI

Bu bölümde Assos Kenti'nde yapılan çalışmalar sonucu ele geçen mühürlü kulplar, kentten bulunduğu alanlara göre incelenmiş, tarihlendirilmiş ve amphoraların üretim merkezlerine göre dağılımlarına bakılmıştır.

3.1. Assos'da Bulunan Mühürlü Amphora Kulpları

3.1.1. Rhodos

KAT.NO. 1.

Kazı Env. No	: AS'96 - 732
Buluntu Yeri	: Tiyatro
Kökeni	: Rhodos
Mühür Formu	: Yuvarlak
Mühür Ölçüleri	: R. 3.4 cm.
Yönetici	: Archiladias
Üretici	: -
Ay Adı	: Hyakinthios
Tarih	: Period IIIe
Hamur rengi	: 7.5 YR 7/6 reddish yellow
Astar rengi	: 7.5 YR 8/2 pinkish white
Yazıt	:

Ἐπὶ Ἀρχ[ι]λα[ί]δα Ὑ[ακιν]θίου
gül

Yazıt iki adet konsantrik dairenin ortasında yer almaktadır. Mühür üzerinde eponym Arkhiladias'ın adı genetik halde, gül sembolünün etrafına ve normal biçimde yazılmıştır. Ayrıca mühür üzerinde ay adı olarak Hyakintihos yazısı okunmaktadır. Eponym Arkhiladias'ın eşleştirildiği bir çok üretici bulunmaktadır. Nea Paphos'da bulunan üretici Nikasion'a¹⁰¹ ait bir amphoranın kulbu üzerinde ve Nikosia'da üretici Aristokles II'ye¹⁰² ait bir amphora kulbu üzerinde eponym Arkhilaidas'ın adına rastlanılmıştır. Ayrıca eponym Arkhilaidas üretici Amyntas¹⁰³ ve üretici Damokles'i¹⁰⁴ tarihleyen yöneticiler arasındadır. Bu yönetici Grace tarafından İ.Ö. 182-176 yıllarına tarihlenmiştir¹⁰⁵. Fakat sonraları bu yönetici Finkielsztejn tarafından İ.Ö. 165-153 yıllarına tarihlenmiştir¹⁰⁶.

KAT. NO. 2.

Kazı Env. No	: AS'91
Buluntu Yeri	: Nekropol
Kökeni	: Rhodos
Mühür Formu	: Yuvarlak
Mühür Ölçüleri	: R. 3.2 cm
Yönetici	: Euphranoridas
Üretici	: Aksios
Ay Adı	: -
Tarih	: Period Ic (İ.Ö. 246-235)
Hamur rengi	: 7.5 YR 8/6 pink
Astar rengi	: -
Yazıt	:

Ἐπί Εὐφρανορίδα

¹⁰¹ Craig Barker, "The use of Rhodian Amphorae in Hellenistic Graves at Nea Paphos, Cyprus", *Transport Amphorae and Trade in the Eastern Mediterranean*, J.Eiring and J.Lund (ed.), Acts of the International Colloquium at the Danish Institute at Athens, September 26-29, 2002, Atina, 2004, s. 82, no.16

¹⁰² Virginia Grace, 1949, a.g.e., s. 185, no. 5, lev. 19-20, no. 4-5; I. Nicolaou - J.Y. Emperur, "Amphores rhodiennes du musée de Nicosie", *BCH Suppl. XIII*, Recherches sur les amphores Greques, J.Y. Emperur and Y. Garlan (ed.), Paris, 1986, s. 519, no. 5; G. Jöhrens, "Amphorastempel Hellenistischer Zeit aus Tanais", *EurAnt* 7, 2001, s. 376, fig.6, no. 1.

¹⁰³ G. Jöhrens, 2001, a.g.e., s. 375, fig. 5, no. 2

¹⁰⁴ Gonca Cankardes Şenol, "Stamped Amphora Handles from Assos - Turkey", *Adergi* 10/2, 2007, s.113, no.1.

¹⁰⁵ Virginia Grace, "The Middle Stoa Dated by Amphora Stamps", *Hesperia Volume 54 no. 1*, 1985, s.8.

¹⁰⁶ G. Finkielsztejn, *Chronologie détaillée et révisée des éponymes amphoriques rhodiens*, de 270 à 108 av. J. -C environ, Premier bilan, BAR International Series 990, 2001, Oxford, s. 192, tabl. 19.

[Αξίου]
ΠΑ

Mühür formu yuvarlaktır. Mühür de okunan yazıt iki adet daire içinde yer almaktadır. Yazıttaki harfler içe doğrudur. Merkezde ise Π ve Α harflerinden oluşan ligatür yer almaktadır. Mühür üzerinde eponym Euphronidas'ın adını taşımaktadır. Mühürün kalıbına bakıldığında, ligatürün hemen üzerinde üretici Aksios'un adı yer almaktadır. Üretici Hioreteles'in amphoralarında yönetici Euphranoridas'ın adına rastlanılmaktadır¹⁰⁷. Üretici Aksios'un faaliyette bulunduğu dönemler de Euphranoridas tarafından tarihlendirilmektedir¹⁰⁸. Eponym Euphranoridas period Ic'ye yani İ.Ö. 246-235 yıllarına tarihlenir. Fakat period II içerisinde de görev yaptığı düşünülmektedir. Benzer mühürler için bkz: Nilsson 1909, nr.214; Pridik 1917, s.133, no.27; Getov 1988, s.24, no.5; Finkielsztejn 1990, s. 56, nis. 167-169.

KAT.NO. 3.

Kazı Env. No	: AS'96
Buluntu Yeri	: Nekropol
Kökeni	: Rhodos
Mühür Formu	: Dikdörtgen
Mühür Ölçüleri	: 4 x 1.9 cm

¹⁰⁷ Ersin Doğer, "Hisarönü/Çubucak Rodos Amphora Atölyeleri Kazısı", XVIII, *Kazı Sonuçları Toplantısı II*, Ankara 1996, s.247, no.16.

¹⁰⁸ M.P. Nilsson, *Timbres amphoriques de Lindos*, Publié avec une étude sur les timbres amphoriques rhodiens, Copenhage 1909, s.425, no.214; Z. Sztetyllo, "Timbres amphoriques grecs des fouilles polonaises a Alexandrie (1962-1972)", *Etudes Travaux VIII*, Travaux du centre d'archaeologique méditerranée de l'academie polonaise des sciences, Tome 16, 1975, s.165 no.3

Yönetici	: -
Üretici	: Artimas
Ay adı	: -
Tarih	: Period V (İ.Ö. 145-108)
Hamur rengi	: 5 YR 6/8 reddish yellow
Astar rengi	: 10 YR 7/4 very pale brown
Yazıt	:

Ἀρτίμ[α]

Mühür Rhodoslu üretici Artimas'a aittir. Üretici Artimas'ın ilişkide olduğu yöneticiler arasında Andronikos¹⁰⁹, Arkhinos¹¹⁰ ve Timotheus¹¹¹ yer almaktadır. Bu üreticinin adına bir çok merkez de rastlanılmıştır¹¹². Benzer mühür için bkz: Sztetyllo 1992, s.202, no.26

KAT. NO. 4.

Kazı Env. No	: AS'96 XZ
Buluntu Yeri	: Nekropol
Kökeni	: Rhodos
Mühür Formu	: Dikdörtgen (?)

¹⁰⁹ I.Nicolaou, "The Stamp Amphora Handles from the House of Dionysios", *Paphos V*, Nicosia 2005, ss. 144-145, no. 355-359

¹¹⁰ I. Hall, "The Greek Stamps on the Handles of Rhodian Amphorae", *Journal of American Oriental Society*, Volume 11, 1885, s.391, no. 5051; I. Nicolaou, 2005, a.g.e., s. 407, no. 11

¹¹¹ Finkielsztejn, 2001, a.g.e., ss. 146-147, dn. 198, Lev. 11-14

¹¹² Y. Landau ve V.Tzaferis, "Tel Istabab, Beth Shean: The Excavations and Hellenistic Jar Handles", *Israel Exploration Journal*, Volume 29, Israel 1979, s.155, no.14; G. Jöhrens, *Amphorastempel in Nationalmuseum von Athen*, Mainz 1999, s.88, no.124; Jöhrens, 2001, a.g.e., s.414, no. 179-180; I. Nicolaou, "Inscriptions Cypriae Alphabeticae", *Repot Of the Department of Antiquities Cyprus*, IX, 1969 s.162, no.32

Mühür Ölçüleri	: 2.8(?) x (?) cm
Yönetici	: -
Üretici	: -
Ay adı	: -
Tarih	:
Hamur rengi	: 7.5 YR 7/6 reddish yellow
Astar rengi	: -
Yazıt	:

E[.....]

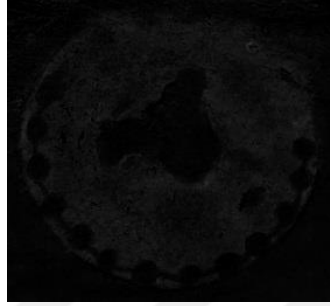
Mühürün neredeyse tamamı kırıktır ve okunamaz haldedir. Mühürün üzerindeki yazıtta sadece epsilon harfi okunabilmektedir. Epsilon harfinden sonra gelen harfin pi harfi olduğu tahmin edilebilir. Bu tahminler doğrultusunda yazıtın başlangıcı 'Επί edatı olmalıdır. Kulbun formuna ve kil özelliklerine bakıldığında Rhodos amphorası olduğu anlaşılmıştır.

KAT. NO. 5.

Kazı Env. No	: AS'96
Buluntu Yeri	: Nekropol
Kökeni	: Rhodos
Mühür Formu	: Yuvarlak
Mühür Ölçüleri	: R. 2.6 cm
Yönetici	: -
Üretici	: Aksios
Ay adı	: -

Tarih : Period Ic (İ.Ö.. 246-235)
Yazıt :

Ἀξίου
gül

Mühür formu yuvarlaktır. Noktalı bordür içerisinde, hemen merkezde gül motifi yer almaktadır. Muhtemelen motifin hemen üzerinde üreticinin adı yer almaktadır. Fakat mühür üzerinde yazıt okunamamaktadır. Mühür Üretici Aksios'a aittir. Üretici Aksios'un mühürleri üzerinde yönetici Euphranoridas¹¹³, Theodoros I¹¹⁴, Timokles I¹¹⁵ ve Sthenelas¹¹⁶ gibi yönetici isimlerine rastlanılmaktadır. Üretici Aksios'un mühürleri üzerinde genellikle gül motifi yer alır ve mühürün çevresi noktalı bordür ile çevrilidir. Üretici Aksios bahsedilen yöneticilerin tarihlendirmesi ile Rhodos mühür kronolojisi içerisinde Period Ic ye tarihlendirilmektedir. Aynı kalıptan mühür için bkz. Alex - ABC 0318.18

KAT. NO. 6.

Kazı Env. No : AS'95 I/ VII
Buluntu Yeri : Nekropol
Kökeni : Rhodos

¹¹³ Z. Sztetyllo, 1975, a.g.e., s. 165, no.3; Nilsson, 1909, a.g.e., s.425, no. 214

¹¹⁴ N. Conovici - M. Irmia, "Timbres amphoriques et autres inscriptions céramiques découverts a Satu nNou (comm. d'oltina, dép. de Constanza)", *Dacia* XXXIV, 1991, s.161, no. 255

¹¹⁵ M. Lawall, "Hellenistic Stamped Amphora Handles", *Die Basilika am Stoaosmartt in Ephesos*, 2. Teil: Funde klassischer bis römischer Zeit, FiE IX/2/3, V. Mitsopoulos-Leon and C. Lang-Auinger (ed.), Wien 2007, s.37

¹¹⁶ G. Finkiesztejn, *Amphores et timbres d'amphores importées en Palestine a l'époque hellénistique: études de chronologie et d'histoire*, Volume I, II, III, 1993, s. 88

Mühür Formu	: Dikdörtgen
Mühür Ölçüleri	: 2.2 x (?) cm
Yönetici	: Hagesis
Üretici	: -
Ay adı	: -
Tarih	: Period Ic (İ.Ö. 246-235)
Hamur rengi	: 2.5 YR 6/6 light red
Astar rengi	: 10 YR 7/3 very pale brown
Yazıt	:
	[Ἐπί] [Ἀγή]σιος

Mühür formu dörtgendir. Mühürün üst kısmı oldukça tahrip olduğundan okunamamaktadır. Fakat mühürde yer alan son satırdaki yazıtta σιος kelimesi okunabilmektedir. Bu bilgiler göz önüne alındığında mühürdeki yazıt Hagesis olarak restore edilmiştir. Mühür yönetici Hagesis'in adını taşımaktadır. Yönetici Hagesis'in adına üretici Hieroteles'in ve üretici Aksios'un amphoralarında rastlanılmaktadır¹¹⁷. Yönetici Hagesis İ.Ö. 244-236 yıllarına, Rhodos mühür kronolojisi içerisinde Period Ic'ye tarihlenmektedir¹¹⁸.

KAT.NO.7.

Kazı Env. No	: AS'95 f-V/I-5
Buluntu Yeri	: Nekropol
Kökeni	: Rhodos

¹¹⁷ Z. Sztetyllo, "Timbres céramiques des fouilles polonaises à Alexandrie (1974-1979)", *Etudes et Travaux*, 14, 1990, s.167, n.1

¹¹⁸ http://www.amphoralex.org/timbres/eponymes/accueil_epon/affiche_L_un-nom.php

Mühür Formu	: Dörtgen
Mühür Ölçüleri	: 2.5 x (?) cm
Yönetici	: -
Üretici	: -
Ay Adı	: -
Hamur rengi	:
Astar rengi	:
Yazıt	:

[.....]v

[.....]v

Mühürün neredeyse tamamı kırık bir haldedir. Muhtemelen iki satırdan oluşmaktadır. Birinci satırda son harf olarak nü harfi ve ikinci satırda son harf olarak upsilon harfi okunabilmektedir. Mühürün kırık olması nedeniyle yazıtın restorasyonu yapılamamıştır. Fakat kulp form özelliği ve kil özelliklerine bakıldığında kulbun Rhodos'a ait olduğu anlaşılır.

KAT. NO. 8.

Kazı Env. No.	: AS'08
Buluntu Yeri	: Batı Nekropol
Kökeni	: Rhodos
Mühür Formu	: Dikdörtgen
Mühür ölçüleri	: 3.7 x 1.5 cm
Yönetici	: -

Üretici	: Marsyas
Ay adı	: Thesmophorios
Tarih	: İ.Ö. 186-158 (Period III-IV)
Hamur rengi	: 5 YR 6/6 reddish yellow
Astar rengi	: 10 YR 8/3 very pale brown
Yazıt	:
	Μαρσύα
	Θεσμοφορίου

Mühür üzerinde üretici Marsyas'ın adını ve Thesmophoris ay adını taşımaktadır. Üreticiye ait amphoralarda genelde yönetici mühürlerinde sembol olarak Helios başı kullanılmıştır¹¹⁹. Önceleri Pergamon depozitinde 13 adet ele geçen mühürleriyle üretici Marsyas İ.Ö. 210-175 yılları arasına tarihlendirilmiştir¹²⁰. Bunun yanı sıra Z.Sztetyllo, üreticiyle birlikte ilişkisi olduğu yöneticilerin tarihlendirmeleri aracılığıyla üreticinin faaliyetinin başlangıç yıllarını İ.Ö. 197-195 yılları olarak önermiştir¹²¹. Üretici Marsyas'ı Ariston II¹²², Damokles II¹²³, Hieron I¹²⁴, Kleonymos II ve Timasgoras¹²⁵ gibi yöneticiler tarafından tarihlenmektedir. Bunun yanı sıra; üreticinin, İ.Ö. 175-146 yılları arasında görev yapmış olan Heragoras¹²⁶, Arkhokrates¹²⁷ ve Peisistratos¹²⁸ gibi yöneticilerle olan ilişkisi,

¹¹⁹ Finkielsztein, 2001, a.g.e., s. 106

¹²⁰ C.Börker and J.Burow, *Die Hellenistischen Amphorenstempel aus Pergamon*, Der Pergamon-Komplex, W.Radt (ed.), Pergamenische Forschungen, Band 11, 1998, ss. 48-49, no. 471-486

¹²¹ Z. Sztetyllo, "Pottery Stamps (1975-1989), *NEA PAPHOS IV*, Varsovie 1991, ss.75-76, no.131

¹²² A. Brugnone, "Altri bolli dalla necropoli di Lilibeo", *ΚΩΚΑΙΟΣ*, XXXII, 1986, s.62, no.96; C. Börker, "Griechische Amphoren Stempel vom Tell Halaf bis zum Persischen Golf", *Baghdader Mitteilungen Band 7*, Deutsches Archäologisches Institut Abteilung Bagdad, Berlin 1974, s. 36, no. 7, dn. 29

¹²³ F.Bleckmann, *De Inscriptionibus in Vasculis Rhodiis*, 1907, s.32

¹²⁴ I.Nicolaou - J.Y. Emperur, 1986, a.g.e., s. 516

¹²⁵ G.Gentili, "I Timbri amforari rodii nel Museo Nazionale di Siracusa", *Archivio Siracusano*, 4, 1958, s.28

¹²⁶ Z.Sztetyllo, "Les timbres céramiques (1965-1973)", *NEA PAPHOS I*, Centre d'archaéologique méditerranée de l'academie polonaise des sciences, Varsovie 1976, ss. 44-48, no. 92-105

¹²⁷ G.Gentili, 1958, a.g.e., s.28

¹²⁸ V. Grace - M.P. Petropoulakou, "Les timbres amphoriques Grecs", *Exploration Archéologique de Délos, Delos XXVII, L'ilot de la Maison des Comediens*, Paris 1970, s.314, E37

üreticinin faaliyet döneminin Period III ile sınırlı olmayıp Perid IV içerisinde de devam ettiğini göstermektedir. Üreticinin mühürlerine, Akoris¹²⁹, Alexandria¹³⁰, Kartaca¹³¹, Gezer¹³², Jerusalem¹³³, Delos¹³⁴, Hama¹³⁵, Kition¹³⁶, Milet¹³⁷, Nea Paphos¹³⁸, Olbia¹³⁹, Salamis¹⁴⁰, Perge¹⁴¹, Tell Keisan¹⁴² ve Tanais¹⁴³ gibi çeşitli merkezlerde rastlanılmıştır. Üreticinin farklı kalıptan mühürleri için bkz; Jöhrens 1999, ss.71-72, no. 186-188; Pridik 1917, ss.29-30, no. 715-730; Gentili 1958, s. 73, no. 134,; Barker 1999, s.114, no. 4.

KAT. NO. 9.

Kazı Env. No	: AS'2008
Buluntu Yeri	: Batı Nekropol
Kökeni	: Rhodos
Mühür formu	: Dörtgen
Mühür Ölçüleri	: 2.8 x 1.6 cm
Yönetici	: -
Üretici	: Dionysios I
Ay adı	: -
Tarih	: M.Ö. 304-235 (Period I)

¹²⁹ H. Kawanishi-Y. Suto, "Amphora Stamps: 1997-2001", *Akoris I*, Tokyo 2005, ss.128-129, no.213-215

¹³⁰ Z. Sztetyllo, 1975, a.g.e., s.184, no.88-89; G.C. Şenol, "İskenderiye Kurtarma Kazılarında Ele Geçen Hellenistik Dönem Amphora Mühürleri, (yayımlanmamış doktora tezi), Ege Üniversitesi, İzmir 2000, ss.432-433, no.60-61; G.C. Şenol, "Hellenistic Stamped Amphora Handles from the Bridge Excavations, Gabbari Sector 2", *Nécropolis 2/1*, J.Y. Emperur- M.D. Nenna (ed.), Etudes Alexandrines 7, 2007, s.229, no.52

¹³¹ A.L.Delattre, "Inscriptions céramiques trouvées a Carthage 1900", *Revue Tunisienne*, Tome VIII, Tunis 1904, ss. 62-63, no.21-22

¹³² R.A.S. Macalister, *The Excavations of Gezer II*, London 1912, s.359, no.313-314

¹³³ D.T. Ariel, Excavations at the city of David 1978-1985, *QEDEM*, Monographs of the Institute of Archaeology, 30, 1990 s.54, no. 209-214

¹³⁴ V.Grace, "Timbres amphoriques trouvés a Delos", *BCH* 76, 1952, s. 527

¹³⁵ A.P. Christensen-C.F. Johansen, Les potries hellénistiques et les terres sigillées orientales, *Hama III/2*, Copenhagen 1917, s. 54, no.231.

¹³⁶ Y. Calvet, "Les timbres amphoriques", *Kition-Bamboula I*, Paris 1982, s.28, no.68

¹³⁷ G.Jöhrens, "Funde aus Milet XXVII, Amphoren Stempel aus Grabungen in Milet 1999-2007", *AA2009/1*, 2009, s.225, no.57

¹³⁸ Z.Sztetyllo, 1976, a.g.e., s.48, no.109-112; Nicolaou, 2005, a.g.e., ss.187-190, no. 479-492

¹³⁹ M.Lawall et al., "Transport Amphoras", *The Lower City of Olbia (Sector NGS) in the 6th Century BC to the 4th Century A.D.*, N.A. Lejpunska (ed.), Vols 1-2, 2010, s.391, Lev. 282-226

¹⁴⁰ Y. Calvet, "Timbres amphoriques de Salamine (1971-1974)", *Report of the Department of Antiquities Cyprus*, Nicosia 1978, s.226, no. 30

¹⁴¹ I.Laube, "Die Amphoren Stempel", *Die Akropolis von Perge*, H.Abbasoglu-W.Martini (ed.), Band I, Mainz 2003, s.133, no.9

¹⁴² Halpern-Zyberstein, "Timbre amphoriques", *TELL KEISAN* (1971-1976), Orbis Biblicus et Orientalis, Series Archaeologica I, Paris 1980, s.249, no.55

¹⁴³ G.Jöhrens, 2001, a.g.e., ss. 424-425, no. 227-430

Hamur rengi : 2.5 YR 6/6 light red
 Astar rengi : -
 Yazıt :

Διονύσιου

Mühür üzerinde üretici Dionysios I'in adını taşımaktadır. Rhodos Adası'nda üretimde bulunmuş olan üretici Dionysios I, Rhodos Periası'nda üretimde bulunmuş olan üretici Hioreteles'in erken dönemi ile çağdaştır¹⁴⁴. Üreticinin yönetici Aretakles ile ilişkisi vardır¹⁴⁵. Rhodos mühür kronolojisi içerisinde Period I içerisinde faaliyette bulunmuştur¹⁴⁶.

KAT. NO. 10.

Kazı Env. no : AS'2008
 Buluntu yeri : Liman Güney Yamaç
 Kökeni : Rhodos
 Mühür Formu : Dörtgen
 Mühür ölçüleri : 3.1 x 1.7 cm
 Yönetici : Ksenophantos I
 Üretici : -
 Ay adı : Karneios
 Tarih : İ.Ö. 219- 210 (Period IIb)

¹⁴⁴ E. Doğer ve G.C. Şenol, "Batı Anadolu'daki Yğzey Araştırmalarında ele geçmiş Bir Grup Amphora Mühürü", *Arkeoloji Dergisi* V, İzmir 1997, s.33, no. 1

¹⁴⁵ J.W. Crowfoot et al, "Chapter XI, Potters Stamps", *The Objects from Samaria*, London 1957, s.380

¹⁴⁶ V.Grace, "The Stamped Amphora Handles", Tarsus I, *Excavations at Gözlükule*, Hetty Goldman (ed.), Princeton 1950,s.139, no. 1-2, fig.114

Hamur rengi : 5 YR 6/6 reddish yellow
 Astar rengi : 10 YR 7/3 very pale brown
 Yazıt :

Ἐπί Ξενοφάντου
 Καρνει[ι]ου

Mühür üzerinde eponym Ksenophanthos I'in adını taşımaktadır. Mühürdeki yazıt iki satırdan oluşmaktadır. İkinci satırda ay adı olarak Karneios okunmaktadır. Eponym Ksenophantos I, Rhodos Periası'nda üretimde bulunan Dionysios'u tarihkeyen yöneticilerdendir¹⁴⁷. İ.Ö. 210 yılında yöneticilik yapan Ksenophantos I, üretici Hioreteles'in faaliyetlerinin son dönemlerinde üretime başlayan üretici Dionysios II'yi de tarihleyen yöneticilerdendir¹⁴⁸. Ayrıca yönetici Ksenophantos I'in adına, üretici Hellanikos ve üretici Epigonos I'in amphoralarında da rastlanılmaktadır¹⁴⁹. Tarsus ve Atina Agorası'nda yöneticinin ay adı taşıyan ve hierus ünvanlı mühürleri bulunmuştur¹⁵⁰. Yöneticinin stilize Helios başı sembolü ya da sembolsüz olarak çeşitli mühür kalıpları vardır¹⁵¹. Ksenophantos I Rhodos mühü kronolojisi içerisinde Period IIB'ye tarihlenmektedir. Aynı kalıp mühür için bkz. Alex. ABC.0189.013

¹⁴⁷ E.Doğer, 1996, a.g.e., s.249

¹⁴⁸ E. Doğer, 1996, a.g.e., s.249; Finkielsztejn, 2001, a.g.e., s.191, tablo. 18

¹⁴⁹ Finkielsztejn, 2001, a.g.e., s.112, tablo.4.

¹⁵⁰ V. Grace, The Stamped Amphora Handles Found in American Excavations in the Athenian Agora 1931-1932, *Hesperia* III, 1934, s.225, no. 40; V.Grace, 1950, a.g.e., s.142, no.44.

¹⁵¹ Alexandria'da yer alan koleksiyonlarda düğme mühür formu kullanan bir üreticinin amphorasında yöneticinin adı ile karşılaşılmıştır. bkz. G.C.Şenol ve E. Canoğlu, "Mısır-Alexandria Greko-Romen Müzesi'nde Bulunan Düğme Formlu Mühürler, *Aderg* 14, 2009/2, s. 138

KAT. NO. 11.

Kazı Env. No	: AS'13 Yüzey
Buluntu Yeri	: Batı Nekropol
Kökeni	: Rhodos
Mühür formu	: Dörtgen
Mühür ölçüleri	: 4.1 x 0.9 cm
Yönetici	: -
Üretici	: Hieron
Ay adı	: -
Tarih	: İ.Ö. 160-108 (Peiod IV-V)
Hamur rengi	: 7.5 YR 7/6 yellow
Astar rengi	: 7.5 YR 7/4 very pale brown
Yazıt	:

Ἱέρ[ρ]οϋ

Mühür dörtgen forma sahiptir. Mühürde yer alan yazıtın ortası oldukça bozulmuş durumdadır. Fakat yazıt üzerinde okunabilen harflerden mühürün Rhodoslu üretici Hieron'a ait olduğu anlaşılmıştır. Üretici Hieron'u Astymedes II, Anaksandros ve Timodikos adlı yöneticiler tarihlemektedir.¹⁵² Ayrıca üretici, yönetici Euphanor¹⁵³, Ksenophantos II¹⁵⁴ ve Tesiagoras¹⁵⁵ ile de bağlantılıdır. Rhodos mühür krnolojisi içerisinde Period IV-V e tarihlenmektedir.

¹⁵² I. Nicolaou-J.Y. Emperur, 1986, a.g.e., s. 525, no.9-10.; A.Brognone, 1986, a.g.e., s.59, no.56.

¹⁵³ Jöhrens, 1999, a.g.e., ss. 85-87, no. 226-230.

¹⁵⁴ I.Nicolao - Y.J.Emperur, 1986, a.g.e., ss.526, no.10.

¹⁵⁵ G.C.Şenol, 2000, a.g.e, s.186, no. 84

KAT. NO. 12.

Kazı Env. No	: AS'15 ATG (kuyu) 48-89
Buluntu Yeri	: Agora Tapınağı
Kökeni	: Rhodos
Mühür formu	: Dikdörtgen
Mühür ölçüleri	: 4.4 x 1.9 cm
Yönetici	: -
Üretici	: Hephaiston
Ay adı	: -
Tarih	: İ.Ö. 175-146 (Period IV-V)
Hamur rengi	: 5 YR 7/6 reddish yellow
Astar rengi	: 7.5 YR 8/3 vey pale bown
Yazıt	:

Ἡφα[ιστίω]vo-

ς

caduceus (sağa dönük) →

Mühür dörtgen formludur. Mühür üzerindeki yazıta göre amphora mühürü üretici Hephaistion'a aittir. Mühür de Hephaistion yazısının altında sağa dönük bir caduceus bulunmaktadır. Üreticiyi tarihleyen yöneticiler arasında Pythogenes ve Tesiagoras adlı yöneticiler bulunur¹⁵⁶. Lefkoşe Müzesi'nde üretici Hephaistion'a ait tamamı korunmuş bir

¹⁵⁶ V.Grace, 1974, a.g.e., s. 450, fig.8; I. Nicolaou - Y.J. Emperur, 1986, a.g.e, ss. 523-524, no. 7; V.Grace-M.S. Petroupoulakou, 1970, s.305, E12

amphora üzerinde yönetici Pausanias III'ün adına rastlanılmıştır¹⁵⁷. Üreticinin bağlantılı olduğu yöneticilere göz önüne alındığında, üretici İ.Ö. 175-146, Rhodos mühür kronolojisi içerisinde Period IV-V'e tarihlenir. Benzer mühürler için bkz: Akoris 1999, s.9, no.292

KAT. NO. 13

Kazı Env. No	: AS' ATG (kuyu) 49-89
Buluntu yeri	: Agora Tapınağı
Kökeni	: Rhodos
Mühür formu	: Dikdörtgen
Mühür ölçüleri	: 4.7 x 1.6 cm
Yönetici	: Arkhibios
Üretici	: -
Ay adı	: Hyakinthios
Tarih	: İ.Ö. 120-108 (Period Vc)
Hamur rengi	: 7.5 YR 8/4 very pale brown
Astar rengi	: 10 YR 8/3 pale brown
Yazıt	:

Ἐπί Ἀρχιβίου
Ἵακινθίου

Mühür üzerinde eponim Arkhibios'un adını ve ay olarak Hyakinthos adını taşımaktadır. Bu yönetici Rhodos mühür kronolojisi olarak Period V içinde görev

¹⁵⁷ N.Zeitoun, C.Chriptophi and. J.Y. Emperur, "Les anses d'amphores du Musée Gréco-Romain d'Alexandrie", *BCH Suppl.* 33, *Commerce artisanat dans l'Alexandrie hellénistique et romaine*, 1998, s.385

yapmıştır¹⁵⁸. Yönetici Arkhibios'un tarihlediği üreticiler arasında Menestratos¹⁵⁹, Philostephanos II¹⁶⁰, Sotairos¹⁶¹ ve Polyaratos¹⁶² yer almaktadır. Farklı kalıptan basılan mühürleri için bkz: G.C.Şenol, 2000, s.75, no.6; Jöhrens 2001, s.385, no.31; Nicolaou 2005, ss.55-56, no.107-108.

KAT.NO. 14.

Kazı Env.No	: AS K IX-19
Buluntu Yeri	: Batı Nekropol
Kökeni	: Rhodos Periası
Mühür formu	: Yuvarlak
Mühür ölçüleri	: R. 2.6 cm
Yönetici	: Sthenelas
Üretici	: -
Sembol	: -
Yazıt biçimi	: Retrograd
Tarih	: İ.Ö. 246-235 (Period Ic)
Hamur rengi	: 5 YR 6/6 reddish yellow
Astar rengi	: -
Yazıt	:

Σθενέλας

¹⁵⁸ Finkielsztejn, 2001, a.g.e., s.195, tablo. 21.

¹⁵⁹ V.Grace- M.S. Petroupoulakou, 1970, a.g.e., s.296

¹⁶⁰ V. Grace- M.S. Petroupoulakou, 1970, a.g.e., ss.312-313, E33

¹⁶¹ D.Ariel- G.Finkielsztejn, Stamped Amphora Handles, *Tell Anafa I*, 1994, s.198, SAH28

¹⁶² D.Ariel - G.Finkielsztejn, 1994, a.g.e., s.212, Art72

Mühür yuvarlak formludur. Üzerinde yönetici Sthenelas'ın adını taşımaktadır. Yöneticinin adındaki harfler içe doğrudur ve retrograd biçimdedir. Yönetici V.Grace tarafından İ.Ö. 240'dan önceye¹⁶³, daha sonra G.Finkielsztejn tarafından İ.Ö. 244-236 yıllarına¹⁶⁴ tarihlenmiştir. Yönetici Perialı üretivi Hioreteles'i tarihleyen yöneticilerden birisidir¹⁶⁵.

KAT.NO.15.

Kazı Env.No	: AS'16 N 67-3
Buluntu Yeri	: Batı Nekropol
Kökeni	: Rhodos
Mühür formu	: Dikdörtgen
Mühür ölçüleri	: 3.6 x 1.9 cm
Yönetici	: Aristo
Üretici	: Ksenos
Sembol	: -
Yazıt biçimi	: Normal
Tarih	: İ.Ö. 234-199
Hamur rengi	: 7.5 YR 5/8 strong brown
Astar rengi	: 2.5 YR 7/4 pink
Yazıt	:

Αριστο

Ξενο

¹⁶³ V.Grace, "Notes on the Amphoras from the Koroni Peninsula", *Hesperia* XXXII, 3, 1963, s.328, no. 20.

¹⁶⁴ G.Finkielsztejn, "Timbres amphoriques de Levant d'époque hellénistique", *Transeuphratène* 15, Mélanges Jacques Briand II, 1998, s.120, no.68.

¹⁶⁵ E.Doğer, "Rodoslu Çömlekçi Hioreteles", *Arkeoloji Dergisi* II, İzmir 1994, s.217, E.Doğer, 1996 a.g.e., s.248.

Mühür dikdörtgen formludur. Üzerinde yönetici Ariton ve üretici Ksenos'un adını taşımaktadır. Üretici adının sonunda muhtemelen sigma vardır. İ.Ö. 234-199 tarihlenir.

KAT.NO. 16.

Kazı Env.No	: AS
Buluntu Yeri	: Batı Nekropol
Kökeni	: Rhodos
Mühür formu	: Dikdörtgen
Mühür ölçüleri	: (?) x 1.6 cm
Yönetici	: Harmosilas
Üretici	: -
Sembol	: -
Yazıt biçimi	: Normal
Tarih	: İ.Ö. 209-199
Hamur rengi	: 7.5 YR 7/6 reddish yellow
Astar rengi	: -
Yazıt	:

[.....] [Αρ]μοσί-
[λας][.....]

Mühür dikdörtgen formludur. Üzerinde yönetici Harmosilas'ın adını taşımaktadır. Yönetici isminde hilal biçimli sigma kullanılmıştır. Harmosilas V.Grace tarafından İ.Ö. 209-199 yıllarına tarihlenmektedir. Yöneticinin üretci Menon I¹⁶⁶ ve üretici Pasion¹⁶⁷ ile ilişkisi vardır.

3.1.2. Knidos

KAT. NO. 17.

Kazı Env.No	: AS'91
Buluntu Yeri	: Nekropol
Kökeni	: Knidos
Mühür formu	: Dörtgen
Mühür ölçüleri	: 5.2(?) x (?) cm
Yönetici	: Polieus
Üretici	: Kallidamas
Duoviri	: Philopolis - Dionysios
Sembol	: -
Yazıt biçimi	: Normal
Tarih	: İ.Ö. 107-108 (Period VIA)
Hamur rengi	: 5 YR 6/6 reddish yellow
Astar rengi	: -
Yazıt	:

[Ἐπί Πολίεως]

Καλ[λιδάμα]

¹⁶⁶ F.Bleckmann, "Mitteilungen und Nachrichten", *Klio* 13, 1913, s.51; Nicalaou, 2005, a.g.e., s.429, no. 116.

¹⁶⁷ Jöhrens, 1999, a.g.e., ss.21-22, no.29.

Κνί[δια]
Φιλόπολις Διοηύσι-
ος

Mühür dikdörtgen formludur. Mühür üzerindeki yazıt 4 satırdan oluşmaktadır. Fakat birinci, ikinci ve üçüncü satırdaki harflerin çoğu okunamamaktadır. Okunabilen harflerle mühür yukarıdaki şekilde restore edilmiştir. Yazıtta dördüncü satırın sonunda etnik, hilal biçimli sigma harfi (sigma lunate) yer almaktadır. Mühür üzerinde üretici Kallidamas ve duoviri çifti Philopolis - Dionysios'un isimleri taşımaktadır. Ayrıca mühürde, birinci satır başındaki harfler göz önünde bulundurularak restore edildiğinde eponym Poliueus'un adı da yer almış olmalıdır. Duoviri çifti olan Philopolis-Dionysios'a eponym Poliueus eşlik etmektedir¹⁶⁸. Bu duoviri çifti ve eponym Knidos mühür kronolojisi içerisinde Period VIA'ya yani İ.Ö.107-98 yıllarına tarihlenmektedir. Delos'da ele geçen ve muhtemelen aynı kalıpla basılmış olan bir mühürde caduceus sembolü yer almaktadır¹⁶⁹.

KAT. NO. 18.

Kazı Env. No	: AS'91 I VII
Buluntu yeri	: Batı Nekropol
Kökeni	: Knidos
Mühür formu	: Dikdörtgen
Mühür ölçüleri	: 4.5 x 1.6 cm
Yönetici	: Kleumbrotos
Üretici	: Hermokrates
Duoviri	: -

¹⁶⁸ V.Grace, 1985, a.g.e., s.35

¹⁶⁹ V.Grace-M.S.Petrouplakou, 1970, a.g.e, s.348, E171

Sembol	: Sarmaşık yaprağı
Yazıt biçimi	: Normal
Tarih	: İ.Ö. 166-146 (Period IVB)
Hamur rengi	: 2.5 YR 6/6 light red
Astar rengi	: 5 YR 7/4 light red
Yazıt	:

Ἐπί Κλευμ[βρότου]
 Κνίδιον sarmaşık yaprağı
 Ἑρμοκράτε[ς]

Mühür dikdörtgen formludur. Mühür üzerindeki yazıtta 3 adet satır yer almaktadır. Mühürde etnik KNIDION kelimesi yer almaktadır. Mühürün üzerinde eponym Kleumbrotos ve üretici Heromkrates'in adı okunmaktadır. Üretici Hermokrates'in faaliyet yılları, Knidos mühür kronolojisi içerisinde İ.Ö. 166-146 (Period VIB) yıllarına tarihlenmektedir. Aynı zamanda V.Grace, eponym Kleumbrotos'u İ.Ö.2. yy'ın ortasından hemen önceye tarihlemiştir¹⁷⁰. Atina Ulusal Müzesi tarafından bu mühür yayınlanmıştır¹⁷¹.

KAT. NO. 19.

Kazı Env. no.	: AS'93 KT
Buluntu yeri	: Batı Nekropol
Kökeni	: Knidos

¹⁷⁰ V.Grace,1985, a.g.e., s.33-37

¹⁷¹ Jöhrens, 1999,a.g.e., s.476, no.478; Ayrıca bkz. G.C.Şenol, 2007, a.g.e, s.114,.no.9

Mühür formu	: Dörtgen
Mühür ölçüleri	: 5.4 x 1.9 cm
Yönetici	: Andromenes
Üretici	: Khrysippos
Duoviri	: -
Sembol	: -
Yazıt biçimi	: Normal
Tarih	: İ.Ö. 97-88 (Period VIB)
Hamur rengi	: 2.5 YR 7/8 light red
Astar rengi	: -
Yazıt	:

Ἐπί Ἀνδρο[μέ]-
νευς Χρυσίπ-
που Κνίδιον
[güneş ?]

Mühür üzerinde eponym Andromenes'in ve üretici Khrysippos'un adını taşımaktadır. Son satırda üretici Khrysippos'un adında sigma harfi, hilal biçimli (sigma lunate) formunda kullanılmıştır. KNIDION etniği yer alır. Muhtemelen mühürdeki yazıtın altında sembol yer almaktadır fakat mühürün alt kısmı bozuk olduğu için sembol net olarak görülememektedir. Sembolün yayınlanmış örneklerden en yakın olarak güneş olduğunu tahmin edebiliriz. Eponym Andromenes, Knidos mühür kronolojisinde Period VIB yani İ.Ö. 97-88 yıllarına tarihlenmektedir.¹⁷² Bununla birlikte eponyme, duoviri çifti olarak

¹⁷² V.Grace, 1985, a.g.e., s.32

Hagesipolis-Hermias ve Hagesipolis-Hermophantos eşlik etmiştir¹⁷³. Diğer mühür örnekleri için bkz. Dumont, 1871, s.155, no.78; Jöhrens, 1999, s.229, no.769¹⁷⁴.

KAT. No. 20.

Kazı Env. no.	: AS'93
Buluntu yeri	: Batı Nekropol
Kökeni	: Knidos
Mühür formu	: Yuvarlak
Mühür ölçüleri	: R. 3 cm
Yönetici	: -
Üretici	: -
Duoviri	: -
Sembol	: Boğa başı
Tarih	: İ.Ö. geç 2. yy - erken 1. yy
Hamur rengi	: 5 YR 6/6 reddish yellow
Astar rengi	: -
Yazıt	:

[.....]

boğa başı

Mühür formu yuvarlaktır. Merkezde boğa başı sembolü yer almaktadır. Mühür yüzeyinin oldukça bozuk olması nedeniyle yazıt okunamamaktadır. Ayrıca sembol de çok net görülememektedir. Knidos amphora mühürlerinde boğa başı sembolü oldukça sık ve

¹⁷³ V.Grace, 1985, a.g.e., s.35

¹⁷⁴ Ayrıca bkz. G.C.Şenol, 2007, a.g.e., s.113, no.3.

sevilerek kullanılmıştır. Knidos amphora mühürlerinde bazı üretici, yönetici ve duoviri isimleri İ.Ö. geç 2.yy - İ.Ö. erken 1. yy'da boğa başı sembolü ile birlikte görülürler¹⁷⁵.

KAT. No. 21.

Kazı Env. no.	: AS'94 VII
Buluntu yeri	: Batı Nekropol
Kökeni	: Knidos
Mühür formu	: Yuvarlak
Mühür ölçüleri	: R.?
Yönetici	: -
Üretici	: Ptolemaios
Duoviri	: Iason-Kallippos
Sembol	: Caduceus
Yazıt biçimi	: Normal
Hamur rengi	: 5 YR 5/8 yellowish red
Astar rengi	: -
Tarih	: İ.Ö. 107-98 (Period VIA)
Yazıt	:

[Κνίδιον Πτολεμαίου] καὶ Ἰασ[ονος καὶ Καλλίπ που]
caduceus

Mühür yuvarlak formludur. Mühürün bir kısmı bozuktur. Mühür üzerinde üretici Ptolemaios ve duoviri Iason-Kallippos isimlerini taşımaktadır. Merkezinde *caduceus* sembolü yer alır. Duoviri Iason-Kallippos, Knidoslu yönetici eponym Politas'ın dönemine

¹⁷⁵ V.Grace-M.S. Petrououlakou, 1970, a.g.e.ü s.337-339, E 114-E 124

denk gelmesi sebebiyle, Knidos mühür konolojisi içinde Period VIA (İ.Ö. ca. 107-98) tarihlenmektedir¹⁷⁶. Benzer mühür Dumont tarafından yayınlanmıştır¹⁷⁷. Ulusal Atina Müzesi'nde de üç adet mühür örneği yer almaktadır¹⁷⁸.

KAT. No. 22.

Kazı Env. no.	: AS'94 K VII/61
Buluntu yeri	: Batı Nekropol
Kökeni	: Knidos
Mühür formu	: Dikdörtgen
Mühür ölçüleri	: 4.8 x 2ç0 cm
Yönetici	: Theodoros
Üretici	: Theodoridas
Duoviri	: -
Sembol	: -
Yazıt biçimi	: Normal
Hamur rengi	: 5 YR 6/6 reddish yellow
Astar rengi	: -
Tarih	: İ.Ö. 188-166 (Period IVA)
Yazıt	:

Ἐπί Θεδω[ρω]-
Θευδωρί[δα]

¹⁷⁶ V.Grave, 1985, a.g.e., s.34-35; V.Grace-M.S. Petroupouklakou, 1970, a.g.e., s.337, E 112

¹⁷⁷ Dumont, 1871, a.g.e., s.327, no.IV/2; ayrıca bkz. G.C.Şenol, 2007, a.g.e., s. 114, no.12

¹⁷⁸ Jöhrens, 1999, a.g.e., ss. 228-229, no. 764-766

Mühür formu dikdörtgendir. Üzerinde eponym Theodoros ve üretici Theodoridas'ın adını taşımaktadır. Üretici Theodoridas'ın mühürlerinde, genellikle üreticinin adı Paidion Theodoridas¹⁷⁹ olarak karşımıza çıkmaktadır¹⁸⁰. *Rho* harfi olasılıkla retrograddır. Üreticinin mühür örnekleri, Attalos Stoası'nın dolgu tabakasında bulunmuştur.V.Grace tarafından üreticinin faaliyet yılları İ.Ö. 188-166 yılları arasına tarihlenmiştir¹⁸¹. Aynı zamanda Delos'da da örnekler yer almaktadır¹⁸². Yönetici Theodoros üretici Eirenidias, Theodosios ve Dion gibi üreticilerle bağlantısı vardır¹⁸³.

KAT. NO. 23.

Kazı env. no.	: AS'95 Nek AIX 7-8
Buluntu yeri	: Batı Nekropol
Kökeni	: Knidos
Mühür formu	: Oval
Mühür ölçüleri	: 2.1 x 1.8 cm
Yönetici	: -
Üretici	: -
Duoviri	: -
Sembol	: Herme
Yazıt biçimi	: Monogram
Tarih	: İ.Ö. 78 - İ.Ö. geç 1.yy (Peiroad VII)
Hamur rengi	: 2.5 YR 6/6 light red
Astar rengi	: -
Yazıt	:

herme

monogram (Σ?)

¹⁷⁹ Theodoridas'ın çocukları anlamına gelmektedir.

¹⁸⁰ V. Grace, Theodoridas'ın patronimik yani atölye sahibi niteliğinde bir şahıs olduğunu, Paidion'un ise onun köleleri veya çalışanları olduğunu belirtmektedir.

¹⁸¹ V.Grace, 1934, a.g.e., s.202, fig. I, no.7.

¹⁸² V.Grace ve M.S. Petroupoulakou, 1970, a.g.e., s.325, E55

¹⁸³ Jöhrens, 1999, a.g.e., s. 128- 134, no. 372-396.

Mühür formu ovaldir. Mühür üzerinde *herme* sembolü yer almaktadır. Sembolün hemen altında bir harf yer almaktadır. Bu muhtemelen hilal biçimli sigma'dır. Bu tarz mühürler geç Knidos amphoralarında, İ.Ö. 78 - İ.Ö. geç 1. yy (Knidos mühür kronolojisinde Period VII) görülmektedir¹⁸⁴. Alexandria kurtarma kazılarında, Diana sektöründe, üzerinde herme sembolü ve altında *sigma* harfi bulunan bir amphora kulbu bulunmuştur¹⁸⁵. Atina Ulusal Müzesi'nde bu mühürün benzerleri yer almaktadır¹⁸⁶.

KAT. NO. 24.

Kazı Env. no.	: AS'95 Nek I-VII-f/1-5
Buluntu yeri	: Batı Nekropol
Kökeni	: Knidos
Mühür formu	: Dörtgen
Mühür ölçüleri	: 4.7 x 2.4 cm
Yönetici	: Euphrogoras
Üretici	: Antiokhos
Duoviri	: -
Sembol	: -
Yazıt biçimi	: Normal
Tarih	: İ.Ö. 97-88 (Period VIB)
Hamur rengi	: 2.5 YR 6/6 light red
Astar rengi	: 2.5 YR 8/4 pink

¹⁸⁴ V.Grace - M.S. Petoupoulakou, 1970, s.354, E 220-222.

¹⁸⁵ G.C.Şenol, 2000, a.g.e., s. 249, no. 196.

¹⁸⁶ M.T.Lenger, "Timbres amphoriques trouvés a Argos", *BCH* 81, 1957, s.174, no.114; Z.Sztetyllo, 1983, a.g.e., s. 197, no.390

Yazıt :

[Ἐπί] Εὐφραγόρα

[Ἀν]τιόχου

[Κνίδιον]

Mühür dikdörtgen formudur. Mühürün sol tarafı kırıktır. Mühür üzerinde üretici Antiokhos ve eponym Euphragoras'ın adları yer almaktadır. Üretici adının altına muhtemelen kent etnikhonu yer almaktadır. Eponym Euphragoras'a İ.Ö. 97-88 (Knidos mühür kronolojisi Period VI B) yıllarına tarihlenen duoviri Eupolemos - Lahes eşlik etmektedir¹⁸⁷. Duoviri çiftinin adının olduğu mühürlerde pruva sembolü görülür.

KAT. NO. 25.

Kazı Env. no. : AS'95 sondaj W1,618
 Buluntu yeri : Yüzey
 Kökeni : Knidos
 Mühür formu : Dikdörtgen
 Mühür ölçüleri : 4.1 x 2.3 cm
 Yönetici : Politas (?)
 Üretici : Apollodotos
 Duoviri : -
 Sembol : -

¹⁸⁷ V.Grace, 1985, a.g.e., 33-35; V.Grace; 1956, a.g.e., ss.148-149; V.Grace - M.S. Petroupoulakou, 1970, a.g.e., s.334, E 100.

Yazıt biçimi	: Normal
Tarih	: İ.Ö. 107-78 (Period VI)
Hamur rengi	: 2.5 YR 6/6 light red
Astar rengi	: -
Yazıt	:

Α [λλο]δότο[υ]
 διον Ἀπ[ο]-
 του [Κνί]- (?)
 Ἐπί Πο[λί]-

Mühür dikdörtgen formludur. Ancak mühür deforme olduğu için üzerindeki yazıt ancak yukarıdaki şekilde restore edilebilir¹⁸⁸. Dördüncü satırda yer alan harflerin çoğu ters biçimdedir. Mühür üzerinde eponym Politas (?) ve üretici Apollodotos adları yer almaktadır. Üretici Apollodotos İ.Ö. 107-78 yılları arasında İ.Ö. 107-78 yıllarına tarihlenmektedir¹⁸⁹. Bütün bunlar dikkate alındığında mühür Knidos mühür kronolojisi içerisinde Perod VI'ya tarihlenmektedir.

KAT. NO. 26.

Kazı Env. no.	: AS'95 Nek J VII, f-k/1-5
Buluntu yeri	: Batı Nekropol
Kökeni	: Knidos
Mühür formu	: Yuvarlak
Mühür ölçüleri	: R. 3.6 cm

¹⁸⁸ G.C.Şenol, 2007, a.g.e., s.114, no.11, dn.31

¹⁸⁹ V.Grace, 1985, a.g.e., s. 34; V.Grace-M.S. Petoupoulakou, 1970, a.g.e., s.335, E 102

Yönetici	: -
Üretici	: -
Duoviri	: -
Sembol	: Boğa başı
Yazıt biçimi	: Normal
Tarih	: İ.Ö. geç 2.yy - İ.Ö.erken 1.yy
Hamur rengi	: 2.5 YR 6/6 light red
Astar rengi	: -
Yazıt	:
	[.....]M[.....]Kvíδιον
	<i>boğa başı</i>

Mühür yuvarlak formudur. Mühür üzerinde merkezde yer alan boğa başı sembolü belirgindir. Fakat kent etniği hariç diğer harfler okunamamaktadır. İ.Ö. geç 2.yy - İ.Ö. erken 1. yy'a tarihlenen bazı yönetici ve üreticiler amhora kulplarında sembol olarak boğa başı sembolü kullanmışlardır¹⁹⁰.

KAT.NO. 27.

Kazı Env. no	: AS'96 Nek K VII, a-e/1-5
Buluntu yeri	: Batı Nekropolis
Kökeni	: Knidos
Mühür formu	: Dörtgen
Mühür ölçüleri	: 4.1 x 2.3 cm
Yönetici	: -
Üretici	: -

¹⁹⁰ V.Grace- M.S.Petroupoulakou, 1970, a.g.e., ss. 337-339, E 114 - E 124.

Duoviri	: Artemon - Aristokles
Sembol	: Çapa
Yazıt biçimi	: Normal
Tarih	: İ.Ö. 97-88 (Period VIB)
Hamur rengi	: 5 YR 8/5 yellowish red
Astar rengi	: -
Yazıt	:

[Ἀρτέ]-

[μ]φν

[Ἀρισ]το- *çapa, aşağıya doğru*

[κλ]ῆς

Mühür dikdörtgen formludur. Mühürün sol tarafı kırıktır. Mühür duoviri Artemon - Aristokles adlarını taşımaktadır. Duoviri Artemon-Aristokles çiftine, İ.Ö. 97-88 yılları arasına taihlenen eponym Agias eşlik etmektedir¹⁹¹. Eponym Agias adını taşıyan mühürlerde ise üretici Herakleon adı karşımıza çıkmaktadır¹⁹². Benzer mühürler için bkz. Lenger 1955, s. 492, no. 22; Dumont 1871, s.280, no.29.

KAT. NO. 28.

Kazı Env. no.	: AS'99 Nek 50-8
Buluntu yeri	: Batı Nekropol
Kökeni	: Knidos

¹⁹¹ v.Grace, 1985, a.g.e., s.35

¹⁹² V.Grace-M.S.Petroupoulakou, 1970, ss. 347-348, E170.

Mühür formu	: Dikdörtgen
Mühür ölçüleri	: 2.3 (?) x 2.2 cm
Yönetici	: Khrysippos
Üretici	: Aristokles
Duoviri	: -
Sembol	: Caduceus
Yazıt biçimi	: Normal
Tarih	: İ.Ö. 146-108 (Period V)
Hamur rengi	: 7.5 YR 4/3 brown
Astar rengi	: -
Yazıt	:

[Ε]πί Χρύσιπ[πος]

[Α]ριστοκ[λεῦς]

Κνίδιον

caduceus, sola dönük

Mühür dikdörtgen formudur. Amphora kulbunun sağ tarafı kırıktır. Mühür üzerinde eponym Khrysippos ve üretici Aristokles'in adını taşımaktadır. Grace eponym Khrysippos'u Knidos mühür kronolojisi içinde Period V'e İ.Ö. 146-108 yıllarına tarihlenmiştir¹⁹³. Jeffremow ise 1995 yılında yaptığı bir yayında eponym Khrysippos'u İ.Ö.

¹⁹³ V.Grace, 1985, a.g.e., s.34.

146-115 yıllarına tarihlemiştir¹⁹⁴. Ayrıca Jeffremow üretici Aristokles'de İ.Ö. 146-115 yıllarına tarihlemiştir¹⁹⁵. Benzer mühür Jeffremow tarafından yayınlanmıştır¹⁹⁶.

KAT.NO. 29.

Kazı Env. no.	: AS'96
Buluntu yeri	: Nekropol
Kökeni	: Knidos
Mühür formu	: Yuvarlak
Mühür ölçüleri	: R. 3.8 cm
Yönetici	: -
Üretici	: -
Duoviri	: Karneadas-Eubolos
Sembol	: Boğa başı
Yazıt	: Normal
Tarih	: İ.Ö. 97-88 (Period VIB)
Hamur rengi	: 2.5 YR 5/6 red
Astar rengi	: 5 YR 7/3 pink
Yazıt	:

Ἀνδρῶν Καρνεάδας Ε[ύ]βουλ[ος]
boğa başı

¹⁹⁴ Jeffremow, 1995, a.g.e., s.148, Table. XVI ve s.151, Table. XVIII.

¹⁹⁵ Jeffremow, 1995, a.g.e. s.148, table. XVI.

¹⁹⁶ Jeffremow, 1995, a.g.e., s.214 (812-814).

Mühür yuvarlak formludur. Merkezde çift şerit bantlı boğa başı yer almaktadır. Mühür duoviri Karneadas-Eubolos adlarını taşımaktadır. Knidos amphora mühürlerinde görülen Ἀνδρῶν ünvanı yer almaktadır. Bu duoviri çiftine İ.Ö. 97-88 yıllarına tarihlenen eponym Pisinós eşlik eder¹⁹⁷. Delos'da yapılan çalışmalarda bu duoviri çiftine ait 34 adet mühürlü kulp örneği ele geçmiştir¹⁹⁸. Aynı mühürlü kulp örnekleri için bkz. V.Grace-M.S.Petroupoulakou 1970, s.344, E153, E156, E157. Bu çiftin farklı örnekleri için bkz. V.Grace- M.S.Petroupoulakou 1970, s.346, E163 ve s.348, E172 ve s.350, E180; Jeffremow 1995, s.214, no.825.

KAT. NO. 30.

Kazı Env. no.	: AS'96 Tiyatro
Buluntu yeri	: Tiyatro
Kökeni	: Knidos
Mühür formu	: Dörtgen
Mühür ölçüleri	: 3.2 (?) x 1.9 cm
Yönetici	: -
Üretici	: -
Duoviri	: Krateros-Nikasiboulos
Sembol	: -
Yazıt	: Normal
Tarih	: İ.Ö. 107-88 (Period VIA)
Hamur rengi	: 5 YR 5/8 yellowish red
Astar rengi	: -
Yazıt	:

Κράτ[ερος]

Καί Νικασί-
βουλος

¹⁹⁷ V.Grace, 1985, a.g.e., ss.34-35

¹⁹⁸ V.Grace-M.S.Petroupoulakou, 1970, s.344, E153

Mühür formu dörtgendir. Mühür üzerinde duoviri çifti Krateros-Nikasiboulos isimleri yer almaktadır. Bu duoviri çifti İ.Ö. 107-88 (Period VIA) yıllarına tarihlenir¹⁹⁹. Üretici Hippoarkhos ve Kypros'a ait olan amphora mühürlerinde de bu duoviri çiftinin adlarına rastlanılmıştır²⁰⁰. Benzer mühürler için bkz. Jeffremow, 1995, s.214, no.826; Dumont 1871, s.301, Nr. 197, s.327-328, nr.3-4.

KAT. NO. 31.

Kazı Env. no.	: AS'08 Nek 7-9
Buluntu yeri	: Batı Nekropol
Kökeni	: Knidos
Mühür formu	: Dikdörtgen
Mühür ölçüleri	: 2.9 (?) x 1.6 cm
Yönetici	: -
Üretici	: Asklepiodoros
Duoviri	: -
Sembol	: -
Yazıt biçimi	: Normal
Tarih	: İ.Ö. geç 2. yy (Period V)
Hamur rengi	: 2.5 YR 5/6 red
Astar rengi	: 10 YR 7/2 light gray
Yazıt	:

¹⁹⁹ V.Grace, 1985, a.g.e.,s.35

²⁰⁰ V.Grace- M.S.Petroupoulakou, 1970, a.g.e., s.335, E103. Bu mühürlerin üzerinde aslan başı sembolü bulunmaktadır. Üretici isimleri retrograd olarak yazılmıştır. Amphoranın diğer kulbu üzerinde duoviri olarak Iason-Mytes veya Hippoarkhos-Nikasiboulos adları yer almaktadır.

Ἀσκληπ
ιοδῶρο[ς]

Mühür dikdörtgen formludur. Mühür üzerinde üretici Asklepiodors'un adını taşımaktadır. Hilal biçimli (sigma lunate) ve açık omega kullanılmıştır. İ.Ö. geç 2.yy'a tarihlenen üretici Asklepiodoros'un eponym Apiknidas ile bağlantısı vardır²⁰¹. Boğa başı sembolünün kullanıldığı mühürlü kulp örnekleride vardır²⁰²

KAT. NO. 32.

Kazı Env. No	: AS'08 LMT
Buluntu yeri	: Liman Üst Teras
Kökeni	: Knidos
Mühür formu	: Yuvarlak
Mühür ölçüleri	: R. 3.2 cm
Yönetici	: -
Üretici	: -
Duoviri	: -
Sembol	: Boğa başı
Yazıt biçimi	: -
Tarih	: İ.Ö. geç 2.yy - İ.Ö. erken 1. yy
Hamur rengi	: 5 YR 6/3 reddish yellow

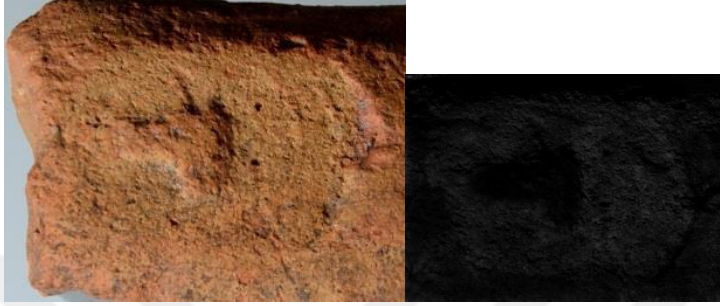
²⁰¹ V.Grace-M.S. Petroupoulakou, 1970, a.g.e.,s.327, E65.

²⁰² V.Grace, 1934, a.g.e., s.248, no.120.

Astar rengi : 2.5 YR 6/6 light red
Yazıt :

[.....]

boğa başı

Mühür formu yuvarlaktır. Mühür yüzeyinin neredeyse tamamı bozulmuştur. Mühürde sadece boğa başı sembolü görülebilmektedir.

KAT. NO. 33.

Kazı Env. no : AS'09 BN 13-10
Buluntu yeri : Batı Nekropol
Kökeni : Knidos
Mühür formu : Yuvarlak
Mühür ölçüleri : R. 3.7 cm
Yönetici : Aristodamos
Üretici : -
Duoviri : -
Sembol : Boğa başı
Yazıt biçimi : Normal
Tarih : İ.Ö. 97-88 (Period VIB)
Hamur rengi : 2.5 YR 6/8 light red
Astar rengi : -
Yazıt :

Ἐπὶ Ἀρισ[το]δάμου
boğa başı

Mühür yuvarlak formludur. Mühürün ortasında boğa başı sembolü bulunur. Mühür üzerinde eponym Aristodamos adı yer almaktadır. Yönetici Aristodamos, İ.Ö. 97-88 yıllarına (Period VIB) tarihlenen duoviri çifti Apollodoros-Diogenos'a eşlik etmektedir²⁰³. Aynı kalıptan basılmış mühürlü kulp örneği Delos'da ele geçmiştir²⁰⁴.

KAT.NO. 34.

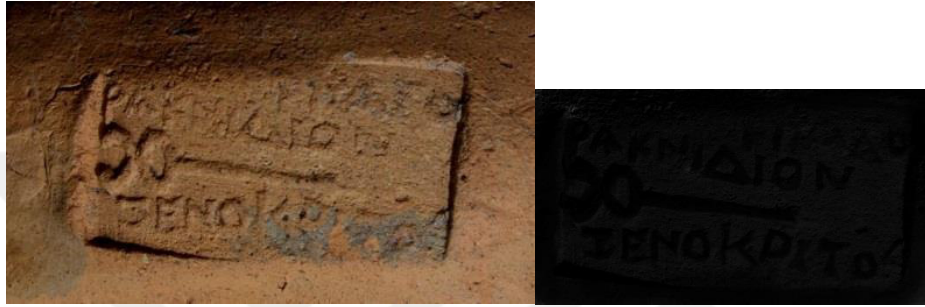
Kazı Env. no.	: AS'09 AK yüzey
Buluntu yeri	: Akropol
Kökeni	: Knidos
Mühür formu	: Dikdörtgen
Mühür ölçüleri	: 4.2 x 2.1 cm
Yönetici	: Euphragoras
Üretici	: Ksenokritas
Duoviri	: -
Sembol	: Caduceus
Yazıt biçimi	: Normal
Tarih	: İ.Ö. 146-108 (Period V)
Hamur rengi	: 5 YR 6/6 reddiah yellow

²⁰³ Grace, 1985, a.g.e., s.32,35.

²⁰⁴ V.Grace-M.S.Petroupoulakou, 1970, a.g.e., s.341, E136.

Astar rengi : -
Yazıt :

[Ἐπί] Εὐφραγό-
ρα Κνίδιον
caduceus , *sola dönük*
Ξενοκρίτου

Mühür dikdörtgen formdadır. Mühür üzerinde eponym Eupragoras ve üretici Ksenokitas'ın isimlerini taşımaktadır. Ayrıca mühürde kent etniği ve sola dönük caduceus sembolü yer almaktadır. Bu mührün benzeri Dumont tarafından 1871 yılında yayınlanmıştır²⁰⁵. Yönetici Euphragoras, Grace tarafından İ.Ö. 146-108 yıllarına (Period V) tarihlendirilmiştir. Ayrıca yöneticiye duoviri çifti olarak Eupolemos-Lakhes eşlik etmedir²⁰⁶. Üretici Ksenokritos ise Jefremow tarafından İ.Ö. 146-115 yıllarına tarihlenmiştir²⁰⁷.

KAT.NO. 35.

Kazı Env. no. : AS'15 ATG kuyu 49-85
Buluntu yeri : Agora Tapınağı / kuyu
Kökeni : Knidos
Mühür formu : Dikdörtgen

²⁰⁵ Dumont'un 1871 yılında yayınladığı mühürde yönetici ismi Eupranor yerine Euphragoras olarak geçmektedir. bkz. Dumont 1871, a.g.e., s.257, Nr. 71.

²⁰⁶ V.Grace, 1985, a.g.e., s.33.

²⁰⁷ Jefremow, 1995, s. 145, 152.

Mühür ölçüleri	: 5.3 x 2.3 cm
Yönetici	: -
Üretici	: -
Duoviri	: Artemon - Aristokles
Sembol	: Asma yaprağı
Yazıt biçimi	: Normal
Tarih	: İ.Ö. 97-88 (Period VIB)
Hamur rengi	: 5 YR 5/6 strong brown
Astar rengi	: 7.5 YR 8/2 very pale brown
Yazıt	:

[Ἀνδ]ρῶν Ἀρτέμων
asma yaprağı , sola dönük
 [Ἀριστοκλῆς]

Mühür dörtgen formludur. Mühürün sol tarafı bozuktur. Üzerinde Artemon-Aristokles duoviri çiftinin isimlerini taşımaktadır. İki yazıtın ortasın sola dönük bir asma yaprağı sembolü yer alır. Duoviri çiftine İ.Ö. 97-88 yıllarına tarihlenen eponym Hagias eşlik etmektedir²⁰⁸. Bu mühürün benzer kalıp örneği Atina Agorası²⁰⁹ ve Delos'da²¹⁰ bulunmuştur. Artemon-Aristokles çiftine ait, yuvarlak formlu, boğa başı sembolü bulunan çeşitli formlarda mühürleri vardır²¹¹.

²⁰⁸ V.Grace, 1985, a.g.e. s. 35

²⁰⁹ V. Grace, 1934 a.g.e., s. 265, no. 185.

²¹⁰ V.Grace-M.S.Petrououlakou, 1970, s. 324, E101.

²¹¹ V.Grace-M.S.Petrououlakou, 1970, a.g.e., s.336, E107 - E109, s.340, E131.

KAT. NO. 36.

Kazı Env. no.	: AS'15 ATG kuyu 49-82
Buluntu yeri	: Agora Tapınağı / kuyu
Kökeni	: Knidos
Mühür formu	: Dikdörtgen
Mühür ölçüleri	: 3 x 2.7 cm
Yönetici	:
Üretici	:
Duoviri	: Artemon - Aritokles
Sembol	: Asma yaprağı
Yazıt biçimi	: Normal
Tarih	: İ.Ö. 97-88 (Period VIB)
Hamur rengi	: 5 YR 5/6 strong brown
Astar rengi	: 5 YR 7/3 pink
Yazıt	:

[Ἀνδρῶν] [Ἀρτ]έμων
asma yaprağı, sola dönük
 [Κ]νίδιον

Mühür dikdörtgen formludur. Mühür üzerinde Artemon-Aristokles duoviri çiftinin isimlerini taşır. Ortasında sola dönük asma yaprağı sembolü bulunur. Ayrıca kent etnikonu yer alır. Kat. no. 35 ile aynı özelliktedir. bkz. KAT.NO.35

KAT. NO. 37.

Kazı Env. no.	: AS'15 ATG kuyu 49-82
Buluntu yeri	: Agora Tapınağı / kuyu
Kökeni	: Knidos
Mühür formu	: Yuvarlak
Mühür ölçüleri	: R. 3 cm
Yönetici	: Damokritos
Üretici	: -
Duoviri	: -
Sembol	: Aslan başı
Yazıt biçimi	: Normal
Tarih	: İ.Ö. 107-98 (Period VIA)
Hamur rengi	: 2.5 YR 5/6 yellowish red
Astar rengi	: 2.5 YR 6/4 light reddish brown
Yazıt	:

[Δ]αμόκρῑτο[ς]
aslan başı

Mühür formu yuvarlaktır. Merkezde aslan başı ile eponym Damokritos adı yer almaktadır. Hilal biçimli sigma kullanılmıştır. Eponym Damokritos I İ.Ö. 107-98 (Period VIA) yıllarına tarihlenmektedir²¹². Yöneticiye eşlik eden duoviri çiftleri arasında, Politas(ya da Polites)-Krates²¹³ ve Krates-Ponosyletes²¹⁴ yer almaktadır. Yönetici Damokritos'un

²¹² V.Grace, 1985, a.g.e., s. 33-35.

²¹³ V.Grace.-M.S. Petoupoulakou, 1970, a.g.e., s.338, E116.

²¹⁴ V.Grace, 1985, a.g.e., s.35, V.Grace, 1956, a.g.e., s. 148-149.

tarihlediği üreticiler arasında da, Thrason²¹⁵ , Epigonos²¹⁶ ve Damokrates²¹⁷ yer almaktadır. Bu mühürlerin benzer örneklerine Atina²¹⁸ ve Delos'da²¹⁹ rastlanılmıştır.

3.1.3. Thasos

KAT. NO. 38.

Kazı Env. no.	: AS'91
Buluntu yeri	: Batı Nekropol
Kökeni	: Thasos
Mühür formu	: Dörtgen
Mühür ölçüleri	: (?) x 2.4 cm
Yönetici	: Philistides
Üretici	: -
Sembol	: Alabastron
Yazıt biçimi	: Normal
Tarih	: İ.Ö. 226-208
Hamu rengi	: 5 YR 6/8 reddish yellow
Astar rengi	: -
Yazıt	:

[Φι]λιστί[της]

alabastron , *sola dönük*

[Θα]σίω[v]

²¹⁵ Jöhrens, 1999, a.g.e., s.203, no.661 ve s.213, no.700 ve s. 224, no. 746-748.

²¹⁶ V.Grace.-M.S. Petoupoulakou, 1970, a.g.e., ss.344-345, E158 - E159.

²¹⁷ V.Grace.-M.S. Petoupoulakou, 1970, a.g.e., s.338, E116.

²¹⁸ V.Grace, 1934, a.g.e., no.271.

²¹⁹ V.Grace- M.S. Petroupoulakou, 1970, a.g.e., s.338, E116, pl.58.

Mühür dörtgen formludur. Mühür üzerinde alabastron sembolü ve yönetici Philistides'in adını taşımaktadır. Ayrıca kent etnikonu Θασίων yer almaktadır. Yöneticinin isminde ve kent etniğinde hilal biçimli sigma kullanılmıştır. Atina Agorası'ndan ele geçmiş olan verilerle yönetici Philistides, İ.Ö. 226-208 yıllarına tarihlenmektedir²²⁰. Yönetici Diagoras ile yönetici Philistides'in mühürleri birbirlerine benzemektedir. İki yönetici de alabastron sembolünü kullanmıştır. Fakat yönetici Diogoras'ın mühürlerinde alabastron sembolü ile birlikte bitkisel öğeler yer almaktadır²²¹.

KAT. NO. 39.

Kazı Env. no.	: AS'92
Buluntu Yeri	: Batı Nekropol
Kökeni	: Thasos
Mühür formu	: Dikdörtgen
Mühür ölçüleri	: (?) x 2.7 cm
Yönetici	: -
Üretici	: -
Sembol	: -
Yazıt biçimi	: -
Tarih	: -

²²⁰ Chavdar Tzochiev, *Amphora Stamps from Thasos, The Athenian Agora*, The American School of Classical Studies at Athens, Vol XXXVII, Princeton, New Jersey 2016, s.83, table 2.

²²¹ N. Kramer, "Amphorenstempel", *Ausgrabungen in Assos 1991*, Bonn 1993, s.194, no.13.

Hamur rengi : 5 YR 6/6 reddish yellow
 Astar rengi : 5 YR 5/8 yellowis red
 Yazıt :

[Θασίω]ν

sembol ?

[.....]λλ[.....]

Mühür kırıktır. Üzerindeki yazıtın tamamı ve sembol neredeyse kaybolmuştur. Son harf olan *nu* ile kent etniği *thasion* kelimesi restore edilmiştir. Sembol tam olarak tanımlanamamıştır. Bu sembol phiale, kılıç yada demir mızrak olabilir. Fakat yaptığım katalog araştırması sonucu düşüncem phiale olduğu yönündedir. Mühürün kırık olması ve tanımlanamaz halde olması nedeniyle mühür tarihlendirelememiştir.

KAT.NO. 40.

Kazı Env. No. : AS'92 A IX,26
 Buluntu yeri : Batı Nekropol
 Kökeni : Thasos
 Mühür formu : Dikdörtgen
 Mühür ölçüleri : (?) x 2.2 cm
 Yönetici : Polytimos
 Üretici : -
 Sembol : Hilal
 Yazıt biçimi : Normal

Tarih : İ.Ö. 241-227
 Hamur rengi : 5 YR 5/8 yellowish red
 Astar rengi : 5 YR 7/4 pink
 Yazıt :

Πολύτ[ιμος]

hilal , yukarı doğru

Θασ[ίω]ν

Mühür formu dikdörtgendir. Mühür eponym Polytimos'un adını ve *thasion* etniğini taşımaktadır. Yazıtta hilal biçimli sigma kullanılmıştır. İki yazı arasında yukarı doğru bakan hilal sembolü kullanılmıştır. Mühürün yukarı kısmı oldukça siliktir. Sembol incelenerek ve yayınlanmış örnekler incelenerek restore edilmiştir. Eponym Polytimos Debidour, tarafından İ.Ö. 3.yy'ın ilk yarısına (İ.Ö. ca. 260-250) tarihlenmiştir²²². Tzochev tarafından da İ.Ö. ca. 241-227 yıllarına tarihlenmiştir²²³. Aynı kalıp mühür örneği Atina Agorası'nda ele geçmiştir²²⁴. Atina Agora'sından ele geçen örnekler arasında yöneticinin boynuz sembolü bir mührü de yer almaktadır²²⁵.

KAT. NO. 41.

Kazı Env. No. : AS'93 W II, a-f/3

²²² M. Debidor, "En classant les timbres Thasiennes", *BCH Suppl. XIII*, J.Y.Emperur - Y. Gralna (ed.), *Recherches sur les amphores grecques*, Paris 1986, s.332; G.P. Bordea, "Les timbres d'amphoriques de Thasos a Callatis", *BCH Suppl. XIII*, J.Y.Emperur - Y. Gralna (ed.), *Recherches sur les amphores grecques*, Paris 1986, s. 344.

²²³ C. Tzochev, 2016, a.g.e., s. 83, table. 2.

²²⁴ A.M. Bon ve A. Bon, *Les timbres amphoriques de Thasos, Etudes Thasiennes IV*, 1957, s.346, no. 1385; C. Tzochev, 2016, a.g.e., s. 175, no.364.

²²⁵ A.M. Bon ve A.Bon, 1957, a.g.e., s. 346, no. 1389; C. Tzochev, 2016, a.g.e., s. 175, no. 365.

Buluntu yeri	: Yüzey
Kökeni	: Thasos
Mühür formu	: Dikdörtgen
Mühür ölçüleri	: 4.2 x 2.9 cm
Yönetici	: -
Üretici	: -
Sembol	: -
Yazıt biçimi	: İkinci satır retrograd
Tarih	: -
Hamur rengi	: 5 YR 5/6 yellowish red
Astar rengi	: -
Yazıt	:

ı[.....]

ρ[.....]

ν[.....]

Mühür dikdörtgen formundadır. Mühürün neredese tamamı kırık ve siliktir. Mühürde 3 satır yer almaktadır. Sadece bu satırların başındaki harfler okunabilmektedir. Birinci satır *iota*, ikinci satır *rho* ve üçüncü satır *nu* harfleri ile başlamaktadır. İkinci satırdaki *rho* harfi *retrograd* oluşu sebebiyle ikinci satır *retrograd* olmalıdır. Mühür kırık ve silik olduğu için tarihlendirilememiştir.

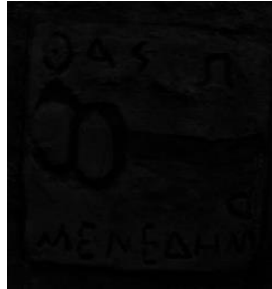
KAT. NO. 42.

Kazı Env. No.	: AS'93
Buluntu yeri	: Batı Nekropol
Kökeni	: Thasos
Mühür formu	: Kare
Mühür ölçüleri	: 2.5 x 2.6 cm
Yönetici	: -
Üretici	: Menedemos
Sembol	: Caduceus
Yazıt biçimi	: Normal
Tarih	: İ.Ö. 297-293
Hamur rengi	: 5 YR 5/6 yellowish red
Astar rengi	: 10 YR 6/4 light yellowish brown
Yazıt	:

Θασ[ίω]ν

caduceus , sola dönük

Μενέδημ[ος]

Mühür kare formludur. Üzerinde yönetici Menedemos ile *thasion* etniği, sola dönük caduceus sembolü taşır. Debidour bu yöneticiyi İ.Ö. 310-300 yıllarına tarihlemiştir²²⁶. Son zamanlarda C.Tzochev yaptığı yayınlarda bu yöneticiyi İ.Ö. 297-293 yıllarına tarihlemiştir²²⁷. Yöneticinin mühür örneklerine Ainos'da rastlanılmıştır²²⁸. Yöneticinin diğer mühür örnekleri için bkz: Bon ve Bon 1957, ss. 229 - 302, no.1153-1170.

²²⁶ Debidour, 1986, a.g.e., ss.330-334.

²²⁷ C.Tzochev, 2016, a.g.e., ss.85-86

KAT. NO. 43.

Kazı Env. No.	: AS'94
Buluntu yeri	: Nekropol Batı Kapısı yüzey
Kökeni	: Thasos
Mühür formu	: Dikdörtgen
Mühür ölçüleri	: 3.6 x 2.7 cm
Yönetici	: Skymnos II
Üretici	: -
Sembol	: Bereket boynuzu
Yazıt biçimi	: Normal
Tarih	: İ.Ö. 255-242
Hamur rengi	: 5 YR 4/6 yellowish red
Astar rengi	: -
Yazıt	:

[Θ]ασ[ίων]

bereket boynuzu

Σκύμνο[ς]

Mühür formu dikdörtgendir. Üzerinde yönetici Skymnos II'nin adını ve kent etniği olan *thasion* yer almaktadır. Sembol olarak bereket boynuzu görülür. Yönetici Skymnos II mühürlerinde genellikle sembol olarak bereket boynuzu görülmektedir²²⁹. Bereket sembol

²²⁸ A.Kaygısız ve Erzen, 1986, a.g.e., ss.11-16, no.20-56.

²²⁹ N.Kramer, 1993, a.g.e., s. 193, no.12.

olarak bereket boynuzu kullanan diğer yöneticiler arasında, Polytimos²³⁰, Aristophon²³¹, Alkimos, Anaksandros, Herakleides, Lysandros, Diagoras, Kritias, Thason ve Kleophon yer alır²³². Yönetici homonym dir. Yönetici Skymnos I'e ait mühürlerde, yöneticinin adı dikey olarak ve retrograd biçimde, üç kollu sigma ile yazılır. Bizim örneğimizdeki gibi yönetici Skymnos II'ye ait mühürlerde yönetici adı normal biçimde yazılır²³³. Yöneticinin mühürlerine; Pnyx²³⁴, Ainos²³⁵, Pergamon²³⁶, Delos²³⁷ ve Atina Agorası²³⁸ gibi merkezlerde rastlanılmıştır. Yönetici İ.Ö ca. 255-242 yıllarına tarihlenmektedir²³⁹.

KAT. NO. 44.

Kazı Env. No	: AS'94
Buluntu yeri	: Batı Nekropol
Kökeni	: Thasos
Mühür formu	: Dikdörtgen
Mühür ölçüleri	: 2.9 x 3.1 cm
Yönetici	: Polytimos
Üretici	:
Sembol	: Bereket boynuzu
Yazıt biçimi	: Normal
Tarih	: İ.Ö. 241-227
Hamur rengi	: 5 YR 5/8 yellowish red
Astar rengi	: 5 YR 7/4 pink
Yazıt	:
	Πολύτιμο[ς]
	<i>bereket boynuzu</i>

²³⁰ N. Kramer, 1993, a.g.e., s.193, no.11.

²³¹ Y.Garlan, "Koukos données nouvelles pour une nouvelle interpretation des timbres amphoriques Thasiens", *Thasioca, BCH Suppl. V*, 1986, s.232, no.14, fig.32.

²³² A.M. Bon ve A.Bon, 1957, ss. 88, 100, 108-109, 146, 184, 201, 207, 224, 258, 278, 280, 284, 289, 295, 318, 375, 400, 403, 405, no. 113, 175, 216, 222, 416, 603, 683, 710, 782, 959, 960, 1061, 1074, 1091, 1112, 1140, 1248, 1520, 1644, 1657, 1663.

²³³ C.Tzochev, 2016, a.g.e., s.78.

²³⁴ Grace, 1956, a.g.e., ss. 127-138, no. 1-69.

²³⁵ Kaygusuz ve Erzen, 1986, a.g.e., ss.11-16, no.20-56.

²³⁶ Börker ve Burow, 1998, a.g.e., no. 54-56, 537-552.

²³⁷ V.Grace, 1952, a.g.e., s.517,532.

²³⁸ C. Tzochev, 2016, a.g.e., ss. 161-162, fig. 296-298.

²³⁹ Tzochev, 2016, a.g.e., table.2.

[Θ]ασίων

Mühür dikdörtgen formludur. Üzerinde Eponym Polytimos ve *thasion* etniğini taşımaktadır. Mühürde bereket boynuzu sembolü yer almaktadır. Hilal biçimli sigma kullanılmıştır. Polytimos için bkz. KAT.NO. 38.

KAT.NO. 45.

Kazı Env. no.	: AS'95
Buluntu yeri	: Batı Nekropol
Kökeni	: Thasos
Mühür formu	: Dikdörtgen
Mühür ölçüleri	: 2.4 x 3.3 cm
Yönetici	: -
Üretici	: -
Sembol	: Thrysos (?)
Yazıt biçimi	: Normal
Tarih	: -
Hamur rengi	: 5 YR 5/8 yellowish red
Astar rengi	: -
Yazıt	:

[Θ]ασίων

sembol (?)

[...]ρ[.....]

Mühür dörtgen formudur. Mühürün sağ tarafı kırıktır ve üzeri oldukça siliktir. Mühürde *thasion* etniği yer almaktadır. Muhtemelen sembol olarak *thyrsos* kullanılmıştır. Mühürün alt kısmında sadece *rho* harfi seçilebilmektedir. Silik ve kırık olması nedeniyle yönetici adının restorasyonu yapılamamıştır.

KAT. NO. 46.

Kazı Env. No	: AS'95
Buluntu yeri	: Batı Nekropol
Kökeni	: Thasos
Mühür formu	: Dikdörtgen
Mühür ölçüleri	: 3 x 2.4 cm
Yönetici	: Alkimos
Üretici	: -
Sembol	: Amphora
Yazıt biçimi	: Normal
Tarih	: İ.Ö. ca. 303-293
Hamur rengi	: 5 YR 6/4 light reddish brown
Astar rengi	: -
Yazıt	:
	[Θασίων]
	<i>pithos</i>
	[Ἀ]λκιμος

Mühür formu dikdörtgendir. Mühür yönetici Alkimos I ve *thasion* etniğini taşımaktadır. Sembol olarak pithos yer alır. Yönetici adında hilal biçimli sigma harfi kullanılmıştır. Yönetici, Debidour tarafından İ.Ö. ca. 325-310 yıllarına tarihlenirken, C. Tzochev tarafından İ.Ö. ca. 303-293 yıllarına tarihlenmiştir²⁴⁰. Aynı mühür kalıbından basılmış örnek Atina Agorası'nda bulunmuştur²⁴¹. Yönetici mühürlerinde pithos dışında, yay²⁴² ve bereket boynuzu gibi sembollerde kullanmıştır.

KAT. NO. 47.

Kazı Env. No	: AS'93
Buluntu yeri	: Batı Nekropol
Kökeni	: Thasos
Mühür formu	: Dikdörtgen
Mühür ölçüleri	: 3.5 x 2.5 cm
Yönetici	: Leomedon
Üretici	: -
Sembol	: Vazo
Yazıt biçimi	: Normal
Tarih	: İ.Ö. ca. 270-260
Hamur rengi	: 5 YR 6/6 reddish yellow
Astar rengi	: -
Yazıt	:
	Θασίων

²⁴⁰ C.Tzochev, 2016, a.g.e., tablo 2.

²⁴¹ A.M.Bon ve A.Bon, 1957, a.g.e., s. 101, no.182.

²⁴² V.Grace, 1934, a.g.e., s. 211, no.5; A.M.Bon - A.Bon, 1957, a.g.e., s. 100, no. 173.

vazo, kulpsuz, yatay
[Λ]εωμέδ[ων]

Mühür dörtgen formludur. Mühür üzerinde *Thasion* etniği ve eponym Leomedon'un adını taşımaktadır. Sembol olarak yatay kulpsuz bir kap formu kullanılmıştır. Kent etniğinde hilal biçimli sigma kullanılmıştır. Eponym Leomedon İ.Ö 3. yy'ın birinci yarısına (İ.Ö. ca. 270-260) yıllarına tarihlenmektedir²⁴³. Tzochev ise Atina Agorası'nda yaptığı çalışmada yöneticiyi İ.Ö. ca. 273-276 yıllarına tarihlemiştir²⁴⁴.

KAT. NO. 48.

Kazı Env. No	: AS'94 A IX,7
Buluntu yeri	: Batı Nekropol
Kökeni	: Thasos
Mühür formu	: Dikdörtgen
Mühür ölçüleri	: 3.1 x 2.3 cm
Yönetici	: Leomedon
Üretici	: -
Sembol	: Kyathos
Yazıt biçimi	: Normal
Tarih	: İ.Ö. 270-260
Hamur rengi	: 5 YR 5/6 reddish yellow
Astar rengi	: -
Yazıt	:

²⁴³ Bordea, 1986, a.g.e.,s.344

²⁴⁴ C.Tzochev, 2016, a.g.e., tabl. 2.

Θασίων

vazo

kyathos, yatay

Λεωμέδων

Mühür dikdörtgen formludur. Mühürde yönetici Leomedon ve *thasion* etniğini yer almaktadır. Sembol olarak vazo ve altında kyathos yatay biçimde kullanılmıştır. Etnik de hilal biçimli sigma kullanılmıştır. bkz. KAT. NO.43. Aynı kalıptan basılmış mühür örneği Atina Agorası'nda bulunmuştur²⁴⁵.

KAT. NO. 49.

Kazı Env. No	: AS'95 I VI f/I-5
Buluntu yeri	: Batı Nekropol
Kökeni	: Thasos
Mühür formu	: Dikdörtgen
Mühür ölçüleri	: 2.5 x 2.3 cm
Yönetici	: Aristophanes I
Üretici	: -
Sembol	: Amphora
Yazıt biçimi	: Normal
Tarih	: İ.Ö. 324-304
Hamur rengi	: 5 YR 5/8 yellowish red
Astar rengi	: -

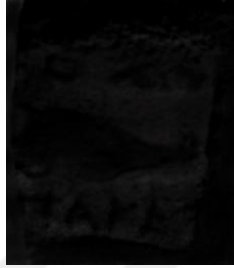
²⁴⁵ Bon ve Bon, 1957, s.286, no.1099.

Yazıt :

[Θασίων]

amphora , yatay

[Αρίστο]φανης

Mühür dikdörtgen formludur. Mühür üzerinde yatay amphora sembolü ile birlikte yönetici Aristophanes I ve *thasion* etniği yer almaktadır. Aristophanes adı Thasos yazıtlarında İ.Ö. 4 yy'dan İ.Ö. 1. yy'a kadar oldukça sık geçmektedir. Yönetici birkaç depozit tarafından İ.Ö. ca. 324-304 yıllarına tarihlenmektedir²⁴⁶. Aristophanes I, mühürlerinde amphora sembolü dışında, altar²⁴⁷, kanatlı kuş²⁴⁸, mask²⁴⁹ ve pilos²⁵⁰ gibi sembollerde kullanmıştır. Aynı kalıp mühür örneği Bon-Bon tarafından yayınlanmıştır²⁵¹.

KAT. NO. 50.

Kazı Env. No : AS'96 K VII, a-e/1-5
 Buluntu yeri : Batı Nekropol
 Kökeni : Thasos
 Mühür formu : Dikdörtgen

²⁴⁶ M. Debidour, "Réflexions sur les timbres amphoriques Thasiens", *BCH Suppl.* V, 1979, s.208.

²⁴⁷ A.M.Bon ve A.Bon; 1957, a.g.e., s. 140, no. 384.

²⁴⁸ A.M.Bon ve A.Bon; 1957, a.g.e., s.143, no.99.

²⁴⁹ A.M.Bon ve A.Bon; 1957, a.g.e., s.144, no.406; Webster, 1960a, "Greek Dramatic Monuments from Athenian Agoraand Pnyx", *Hesperia* 29, s.282, no. B.30; Webster, 1960b, *Monuments Illustrating Old and Middle Comedy*, *BICS Suppl.* 9, London 1960, s.51, no. ta.4a.

²⁵⁰ C. Tzoché, 2016, a.g.e., s. 141, no. 187.

²⁵¹ A.M.Bon ve A.Bon; 1957, a.g.e., s.140, no. 381.

Mühür ölçüleri	: (?) x 2.3 cm
Yönetici	: Demes (?)
Üretici	: -
Sembol	: -
Yazıt biçimi	: Normal
Tarih	:
Hamur rengi	: 5 YR 5/6 yellowish red
Astar rengi	: -
Yazıt	:

Δημη[.....]

sembol (?)

Θασί[ων]

Mühür formu dikdörtgendir. Sağ tarafı kırıktır. Üzerinde yer alan kent etniğinde hilal biçimli sigma kullanılmıştır. Mühürde birinci satırda Δημη yazısı okunmaktadır. Bon-Bon 1957 yılında yaptıkları yayında, Thasos yazıtlarında sık sık üretici Demes ve yönetici Demetrios adlarının geçtiğinden bahsetmiştir²⁵². Fakat mühürümüz kırık olması nedeniyle birinci satırın başlangıcında yer alan harflerin devamını getiremiyoruz. Sembol de belirgin olmadığı için tanımlanamamıştır. Bu nedenlerle mühür tarihlendirilememiştir.

²⁵² A.M.Bon ve A.Bon, 1957, a.g.e., s.64, 182. Bu isimlerin geçtiği mühürler için bkz. A.M.Bon ve A.Bon, 1957, a.g.e., s.63-64, nos.11-12, s.72, no.55, s.156, no.467 ve s. 182, no.590; Y. Garlan, 1999, a.g.e., s.130, no. 177, s. 140, no. 229, s. 160, no. 331, s. 163, no. 343, s. 174, no.392, s.187, no. 454 ve s.296, no.979.

KAT. NO. 51.

Kazı Env. No	: AS'96 K VII, a-e/1-5
Buluntu yeri	: Batı Nekropol
Kökeni	: Thasos
Mühür formu	: Dikdörtgen
Mühür ölçüleri	: 2.9(?) x 2.3 cm
Yönetici	: Philiskos
Üretici	: -
Sembol	: Hilal
Yazıt biçimi	: Normal
Tarih	: İ.Ö.241-227
Hamur rengi	: 5 YR 6/8 reddish yellow
Astar rengi	: -
Yazıt	:

Φιλίσκος]
hilal yıldız(?)
 [Θ]ασίω[v]

Mühür dikdörtgen formludur. Oldukça deforme olmuş bir haldedir. Üzerinde yönetici Philiskos ve etnik *thasion* yer alır. Sembol olarak yukarı doğru bakan hilal ve olasılıkla yanında yıldız sembolü kullanılmıştır. Etnik de hilal biçimli sigma yer alır.

Yönetici Philiskos İ.Ö. ca. 241-227 yıllarına tarihlenmektedir²⁵³. Benzer mühür örneği Bon-Bon tarafından yayınlanmıştır²⁵⁴.

KAT. NO. 52.

Kazı Env. No	: AS'97 H VI
Buluntu yeri	: Batı Nekropol
Kökeni	: Thasos
Mühür formu	: Dikdörtgen
Mühür ölçüleri	: 3.1 x 2.6 cm
Yönetici	: Antianaks
Üretici	: -
Sembol	: Üzüm salkımı
Yazıt biçimi	: Normal
Tarih	: İ.Ö. 3.yy'ın ilk yarısı
Hamur rengi	: 2.5 YR 7/6 light red
Astar rengi	: 5 YR 7/6 reddish yellow
Yazıt	:

Θασίων

üzüm salkımı, yatay monogram (A ve P)

[A]ντιάναξ

²⁵³ C.Tzochev, 2016, a.g.e., tabl 2.

²⁵⁴ A.M.Bon ve A.Bon, 1957, a.g.e., s.405, no.1664.

Mühür dikdörtgen fomludur. Sol tarafı kırıktır. Üzerinde yönetici Antianaks ve hilal biçimli sigma ile birlikte *thasion* etniği yer almaktadır. Yatay olarak kullanılan üzüm salkımı sembolünün sağ tarafında *alpha* ve *rho* harflerinden oluşan bir monogram yer almaktadır. Yönetici Antianaks, Debidour tarafından İ.Ö. 3.yy'ın ilk yarısına tarihlenmektedir²⁵⁵. Bordea İ.Ö. ca. 300-250 yıllarına tarihlemiştir²⁵⁶. Son yıllarda Tzochev ise yöneticiyi İ.Ö. ca. 241-227 yıllarına tarihlemiştir²⁵⁷. Bu mühürün monogramsız örneği Garlan tarafından yayınlanmıştır²⁵⁸.

KAT.NO. 53.

Kazı Env. No	: AS'15 ATG 49-41
Buluntu yeri	: Agora Tapınağı Güney
Kökeni	: Thasos
Mühür formu	: Dikdörtgen
Mühür ölçüleri	: 3.6 x 2.1 cm
Yönetici	: Amphandros II
Üretici	: -
Sembol	: Lobut
Yazıt biçimi	: Normal
Tarih	: İ.Ö. ca. 241-227
Hamur rengi	: 2.5 YR 5/6 yellowish red
Astar rengi	: 7.5 YR 6/4 light yellowish brown
Yazıt	:

Θασίων

lobut yatay

Ἀμφ[φ]ανδρου

²⁵⁵ Debidour, 1986, a.g.e., s.332.

²⁵⁶ Bordea, 1986, a.g.e., s.343-344.

²⁵⁷ C.Tzochev, 2016,a.g.e., tabl.2.

²⁵⁸ Y. Garlan, 1979, a.g.e., s. 231, under no. 7, no.7.

Mühür formu dikdörtgendir. Mühür üzerinde *thasion* etniği ve yönetici Amphandros II'nin adını taşımaktadır. Sembol olarak yatay biçimde lobut kullanılmıştır. Yönetici Amphandros II İ.Ö. ca. 241-227 yıllarına tarihlenmektedir²⁵⁹. Örnekteki mühürün benzeri Bon-Bon tarafından yayınlamıştır²⁶⁰. Yönetici mühürlerinde lobut sembolğ haricinde alabastron²⁶¹, amphora²⁶², pilos-yıldız²⁶³ ve Olympios Zeus büstü²⁶⁴ gibi sembollerde kullanmıştır.

KAT. NO. 54.

Kazı Env. No	: AS'15 ATG 49-42
Buluntu yeri	: Agora Tapınağı Güney
Kökeni	: Thasos
Mühür formu	: Dikdörtgen
Mühür ölçüleri	: 3 x 2.2 cm
Yönetici	: Saturos II
Üretici	: -
Sembol	: Büst
Yazıt biçimi	: Normal
Tarih	: İ.Ö. 241-227
Hamur rengi	: 5 YR 5/6 strong brown
Astar rengi	: 5 YR 6/6 reddish yellow

²⁵⁹ C.Tzochev, 2016, a.g.e., tabl.2.

²⁶⁰ A.M.Bon ve A.Bon, 1957, a.g.e., s. 104, no. 195.

²⁶¹ A.M.Bon ve A.Bon, 1957, a.g.e., s.104, no.198; C.Tzochev, 2016, a.g.e., s. 171, no. 342.

²⁶² A.M.Bon ve A.Bon, 1957, a.g.e., s.103, no. 188.

²⁶³ A.M.Bon ve A.Bon, 1957, a.g.e., s.103, no. 191.

²⁶⁴ A.M.Bon ve A.Bon, 1957, a.g.e., s.103, 192.

Yazıt :

[Σά]τυρος
büst sağa dönük
 Θασίων

Mühür dikdörtgen formludur. Sağ tarafı kırıktır. Üzerinde yönetici Saturos II ve hilal biçimli sigma kullanılarak yazılmış *thasion* etniği yer almaktadır. Sembol olarak sağa bakan büst vardır. Yönetici Saturos II İ.Ö. ca. 247-227 yıllarına tarihlenmektedir²⁶⁵. Yöneticinin mühürleri Ainos²⁶⁶ ve Samos²⁶⁷ gibi merkezlerde bulunmuştur. Saturos II mühürlerinde ayrıca koşan hayvan²⁶⁸, caduceus²⁶⁹ ve bereket boynuzu²⁷⁰ gibi sembollerde kullanmıştır.

3.1.4. Khios

KAT. NO. 55.

Kazı Env. No : AS'93
 Buluntu yeri : Batı Nekropol
 Kökeni : Khios
 Mühür formu : Dikdörtgen

²⁶⁵ C.Tzochev, 2016, a.g.e., tbl.2.

²⁶⁶ Kaygusuz ve Erzen, a.g.e., s. 11-16, no. 20-56.

²⁶⁷ Jöhrens, 1986, a.g.e., s. 122-123, no. 300-303.

²⁶⁸ A.M.Bon ve A.Bon, 1957, a.g.e., s.374, no. 1514.

²⁶⁹ A.M.Bon ve A.Bon, 1957, a.g.e., s.374, no. 1516.

²⁷⁰ A.M.Bon ve A.Bon, 1957, a.g.e., s. 375, no.1520.

Mühür ölçüleri	: 5.0 x 1.1 cm
Yönetici	: -
Üretici	: Zenas
Sembol	: -
Yazıt biçimi	: Normal
Tarih	: İ.Ö. 2. yy
Hamur rengi	: 7.5 YR 6/3 light brown
Astar rengi	: 10 YR 7/3 very pale brown
Yazıt	:

Ζήνας

Mühür üzerinde üretici Zenas adı yer almaktadır. Yazıtta üç kollu sigma vardır. Üretici adında *zeta* harfi retrograd olup *iota* harfine benzer biçimde yapılmıştır. Üreticinin mühürlerinin örnekleri Atina Agora'sı²⁷¹ ve Alexandria'da²⁷² bulunmuştur. Bu merkezlerde bulunan üreticinin mühürlü kulp örneklerinin, Assos'da bulunan dahil olmak üzere hepsi birbirlerinden farklı kalıplardır. Pergamon'da bulunmuş olan, bir lagynos'a ait mühürlü kulp üzerinde üretici Zenas'ın adı yer almaktadır²⁷³. Bu bilgi göz önüne alındığında üretici Zenas'ın faaliyetleri içerisinde hem amphora hem de lagynos üretimi olmalıdır.

Alexandria'da Majestik Sektörü'nde yapılan kazılarda üretici Zenas'a ait mühürlü kulp ile İ.Ö. 174-146 yıllarına tarihlenen, Rhodoslu üretici Menothemis'e ait mühürlü bir

²⁷¹ V. Grace, 1934, a.g.e., s.284, no.49. Bu mühür daha sonra düzeltilerek 1970 yılında yeniden yayınlanmıştır. bkz: V. Grace ve M.S. Petroupoulou, 1970, a.g.e., s.310, E27.

²⁷² G.Cankadeş-Şenol, 2000, a.g.e, ss. 98-99, no.47.

²⁷³ Börker ve Burow, 1998, a.g.e., s. 126, no. 651, taf. 37.

kulp aynı tabakada bulunmuştur²⁷⁴. Bu bilgiler doğrultusunda üretici Zenas'ı İ.Ö. 2. yy'a tarihlemek mümkündür.

KAT.NO. 56.

Kazı Env. No	: AS'93
Buluntu yeri	: Batı Nekropol
Kökeni	: Khios
Mühür formu	: Dikdörtgen
Mühür ölçüleri	: 2.9 x 0.7 cm
Yönetici	: -
Üretici	: Nikias
Sembol	: -
Yazıt biçimi	: Normal
Tarih	: İ.Ö. 2. yy - İ.Ö.erken 1.yy
Hamur rengi	: 2.5 YR 7/8 light red
Astar rengi	: 10 YR 8/3 very pale brown
Yazıt	:

Νικίου

Mühür dikdörtgen formludur. Üzerinde üretici Nikias'ın adın genetik halde yer alır. *Nü* harfi retrograd biçimde yazılmıştır. Mühürde *omikron* ve *üpsilon* harfleri hatalı basılmıştır²⁷⁵. Alexandria Benaki Koleksiyonu'nda, *Niki[-* kısaltmasına sahip, İ.Ö. 2. yy - İ.Ö.erken 1.yy'a tarilenen lagynos mühürlü kulp örneği vardır. Bu kısaltmanın sebebi ya

²⁷⁴ G.Cankardeş-Şenol, 2000, a.g.e., ss. 98-99, no.47; G.Cankardeş-Şenol, 2007, a.g.e, s. 116, no.28.

²⁷⁵ Kramer, 1993, a.g.e., 196, No. 20, Taf. 25.3.

lagynos kulpları ile ilgili bir durum yada üretici Nikias'ın adının kısaltılmış halidir. Bu durumda üretici Nikias amphoranın yanında lagynos üretiminde de bulunmuştur. Bir diğer mühür örneği ise Khios Müzesi'nde yer almaktadır²⁷⁶.

KAT.NO. 57.

Kazı Env. No	: AS'99 C IV, a-k/5-7.5
Buluntu yeri	: Agora
Kökeni	: Khios
Mühür formu	: Dikdörtgen
Mühür ölçüleri	: 2.2 x 1.4 cm
Yönetici	: -
Üretici	: -
Sembol	: -
Yazıt biçimi	: Normal
Tarih	: İ.Ö. 2. yy - İ.Ö.erken 1.yy
Hamur rengi	: 5 YR 6/6 reddish yellow
Astar rengi	: -
Yazıt	:

X P

²⁷⁶ P.M.Fraser ve E. Matthews, *A Lexicon of Greek personal names, Vol, I: The Aegean Islands, Cyprus, Cyrenaica*, Newyork: Oxford University Press 1987, s.333

Mühür formu dikdörtgendir. Üzerinde *khi* ve retrograd bir halde *rho* harflerini taşımaktadır. G.Cankardeş-Şenol tarafından 2007 yılında yayınlanan makalede İ.Ö. 3.yy'ın ortalarına tarihlenen Rhodos amphoralarının yerel bir imitasyonu olduğundan bahseder²⁷⁷. Bu kısaltma Khrysogonos veya Khrysodoros isimleri ile ilişkili olmalıdır²⁷⁸. Benzer bir örnek Alexandria Greco-Romen Müzesi Benaki Koleksiyonu'nda yer almaktadır²⁷⁹.

KAT.NO. 58.

Kazı Env. No	: AS'15 ATG kuyu 49-86
Buluntu yeri	: Agora Tapınağı Güney / kuyu
Kökeni	: Khios
Mühür formu	: Dikdörtgen
Mühür ölçüleri	: 2.2 x 0.8 cm
Yönetici	: -
Üretici	: Nikias
Sembol	: -
Yazıt biçimi	: Normal
Tarih	: İ.Ö. 2. yy - İ.Ö.erken 1.yy
Hamur rengi	: 2.5 YR 6/6 reddish yellow
Astar rengi	: 7.5 YR 6/3 pale brown
Yazıt	:

Niki[ας]

²⁷⁷ G.Cankardeş-Şenol, 2007, a.g.e. s.118, no.41.

²⁷⁸ P.M.Fraser ve E.Matthews, *A lexicon Greek Personal Names, Vol I: The Aegean Islands, Cyprus, Cyrenaica*, Newyork: Oxford University Press, 1987, s. 487.

²⁷⁹ ABC X 760.01.

Mühür dikdörtgen formludur. Üzerinde üretici Nikias'ın adı *Niki*[- kısaltmasıyla şeklinde yer alır. *Ni* harfi retrograd biçimde yazılmıştır. Bilgi için bkz: KAT.NO. 56.

3.1.5. Kos

KAT. NO. 59.

Kazı Env. No	: AS'15 ATG kuyu 49-82
Buluntu yeri	: Agora Tapınağı Güney / kuyu
Kökeni	: Kos
Mühür formu	: Dikdörtgen
Mühür ölçüleri	: 2.4 x 1.0 cm
Yönetici	: -
Üretici	: Khares
Sembol	: -
Yazıt biçimi	: Normal
Tarih	: İ.Ö. 2. yy'ın ikinci yarısı
Hamur rengi	: 5 YR 5/8 strong brown
Astar rengi	: 5 YR 8/2 pinkish white
Yazıt	:

Xáp[ητος]

Mühür formu dikdörtgendir. Mühür kulba çift olarak basılmıştır. Üzerinde üretici Khares'in adını taşımaktadır. İ.Ö. 2. yy'ın ikinci yarısına tarihlenen üretici Khares,

Nikandros Grubu olarak adlandırılan amphora kulbu mühürlerin de karşımıza çıkmaktadır²⁸⁰. İ.Ö. 210-175 yılları arasına tarihlenen ve Rhodos amphoralarının taklidi niteliğinde olan bu grubun amphora mühürlerinde ile Kos amphora mühürlerinde ortak isimler görülmektedir²⁸¹.

KAT. NO. 60.

Kazı Env. No	: AS'15 ATG kuyu 49-87
Buluntu yeri	: Agora Tapınağı Güney / kuyu
Kökeni	: Kos
Mühür formu	: Dikdörtgen
Mühür ölçüleri	: 2.1 x 0.6 cm
Yönetici	: -
Üretici	: -
Sembol	: -
Yazıt biçimi	: Normal
Tarih	: İ.Ö. geç 2. yy - İ.Ö. 1. yy
Hamur rengi	: 10 YR 2/1 black
Astar rengi	:
Yazıt	:

ΣΤΡ

²⁸⁰ Grace ve Petroupoulakou, 1970, a.g.e., s.67, E247.

²⁸¹ G.Cankardeş-Şenol, 2006, a.g.e., s. 101-104 ve 165-166.

Mühür formu dikdörtgendir. Üzerinde ΣTP kısaltması yer almaktadır. Mühür kulba dikey olarak basılmıştır. Benzeri mühürler Delos ve Pnyx’de bulunmuştur²⁸².

KAT.NO.61.

Kazı Env. No	: AS’15 ATG kuyu 49-87
Buluntu yeri	: Agora Tapınağı Güney / kuyu
Kökeni	: Kos
Mühür formu	: Dikdörtgen
Mühür ölçüleri	: 2.0 x (?) cm
Yönetici	: -
Üretici	: Dionos
Sembol	: -
Yazıt biçimi	: Normal
Tarih	: İ.Ö. 1. yy
Hamur rengi	: 5 YR 5/8 strong brown
Astar rengi	:
Yazıt	:

Δίων[ος]

Mühür dikdörtgen formludur. Üzerinde üretici İ.Ö. 1. yya tarihlenen Dionos’un adı yer alır. Bu mühürün benzer örnekleri Delos’da bulunmuştur²⁸³.

²⁸² V.Grace ve M.S.Petroupoulakou, 190, a.g.e., TD1937; V.Grace, 1956, a.g.e., s.170, plate. 75, no.210.

²⁸³ http://www.amphoralex.org/timbres_delos/delos_affiche_timbre_cos.php

3.1.6. Samos

KAT. NO. 62.

Kazı Env. No	: AS'09
Buluntu yeri	: Batı Nekropol
Kökeni	: Samos
Mühür formu	: Yuvarlak
Mühür ölçüleri	: R.1.6 cm
Yönetici	: -
Üretici	: -
Sembol	: Kalkan ve mızraklı Athena
Yazıt biçimi	: Yazıt yok
Tarih	: İ.Ö. 3.yy
Hamur rengi	: 2.5 YR 6/6 light red
Astar rengi	: 5 YR 8/2 pinkish white
Yazıt	:

Mühür formu yuvarlaktır. Üzerinde Athena sembolünü taşır. Sembolde Athena savunma halindedir. Yüzü sağa dönük, sol kolunda kalkan ve sağ eli yukarı kalkmış elindeki mızrağı ile dövüşmeye hazır biçimdedir. Mızrak başının arkasında görülür. Kalkanı küçüktür. Muhtemelen giysisi üzerine yapışık bir haldedir. Bu Athena figürü, J.Boardmann'nın da belirttiği üzere gemmeler üzerinde de görülmektedir²⁸⁴. Dövüşen Athena figürü, İ.Ö. geç 4.yy - erken 3. yy'da Makedonya kökenli çeşitli devletlerin

²⁸⁴ G.M.A. Richter, *Metropolitan Museum of Art, Catalogue of Engraved Gems, Greek, Etruscan and Roman*, Rome 1956, pl. XXV, no.143; Hoffmann ve Davidson, *Greek Gold Jewelry from the Age of Alexander*, Mainz 1965, s.257, fig. 117.

sikkelerinde oraya çıkar. Pella'daki Alkidesmos ya da Athena Alkis heykeli ile tanımlanmıştır²⁸⁵. Benzer örnekler V.Grace tarafından 1971 yılında yayınlanmıştır.²⁸⁶

3.1.7. Sinope

KAT. NO. 63.

Kazı Env. No	: AS'94 K VI, a-e/6-10
Buluntu yeri	: Batı Nekropol
Kökeni	: Sinope
Mühür formu	: Dikdörtgen
Mühür ölçüleri	: (?) x 1.9 cm
Yönetici	: -
Üretici	: Agathon
Sembol	: Satyr başı
Yazıt biçimi	: Normal
Tarih	: İ.Ö. 250-220
Hamur rengi	: 7.5 YR 8/3 pink
Astar rengi	:
Yazıt	:

[Ἀστυδ(μου)]

[Ἰφιος τοῦ]

[Ἔστι]αίου *Satyr başı*

[Ἀγάθω]ν

²⁸⁵ V.Grace, 1971, a.g.e., ss.60-64.

²⁸⁶ V.Grace, 1971, a.g.e., s.91, pl.14, fig. 54-56.

Amphora kulbunun kili pembemsi krem renktedir. Kilinin içersinde mineral katkı olarak taşçık ve piroksen yer almaktadır. Mühür dikdörtgen bir forma sahiptir. Yazıtın sağ tarafında sembol olarak Satyr başı yer alır. Mühürün sol tarafı kırık bir durumda olup, üzerindeki yazıt ve sembol oldukça silinmiş bir haldedir. Levi ve Conovici'nin yayınları araştırılarak mühür tanımlanabilmiştir. Mühür üzerinde magistrat Ἰφίς Ἑστιάου ve üretici Ἀγάθων isimleri yer almaktadır. Bu mühürün *silenos mask* sembolü yer alan örnekleri mevcuttur²⁸⁷. Mühür Fedosev tarafından İ.Ö. 250-220 yıllarına tarihlenmiştir²⁸⁸.

KAT. NO. 64.

Kazı Env. No	: AS'95 B X, c-b/1-8
Buluntu yeri	: Batı Nekropol
Kökeni	: Sinope
Mühür formu	: Dikdörtgen
Mühür ölçüleri	: 5.0 x 2.0 cm
Yönetici	: Mantitheos II Protogoros
Üretici	: Psammis
Sembol	: Boğaya oturmuş aslan
Yazıt biçimi	: Normal
Tarih	: İ.Ö. 279-258
Hamur rengi	: 7.5 YR 8/3 pink
Astar rengi	: 2.5 YR 7/4 light reddish brown
Yazıt	:

Ἀστυνόμου

Μαντιθέου υ

τοῦ [Πρ]ωταγόρο *boğaya oturmuş*

[Ψάμμης] *halde aslan*

²⁸⁷ I.E.Levi, *Temenos et Agorai, Olbia*, Varna 1964, s.274, no.400, tabl. XXIV; N.Conovici, *Les timbres amphoriques 2. Sinope, Histria VIII*, Paris 1998, ss. 144-145, nos. 542-543. Ayrıca bkz: G.Cankardeş-Şenol, 2007, a.g.e., s.117, no.30.

²⁸⁸ N. Fedosev, "Classification des timbres Astynomiques de Sinope", *Production et commerce des amphores anciennes en Mer Noire*, 1999, s. 33, nos.89.

Amphora kulbu pembemsi kile sahiptir. İçerisinde mineral katkı olarak taşçık ve piroksen yer almaktadır. Mühür üzerinde magistrat Mantitheos 2 Protagoros' un adını taşımaktadır. İkinci satırın sonunda *üpsilon* harfi ve ikinci satırın sonunda *omikron* harfi yer almaktadır. Mühürün alt kısmı kırık olsada, Conovici'nin araştırmalarından üretici adını Psammis olarak restore edebiliriz. Sembol olarak da, mühürün sağ tarafında boğaya oturmuş aslan sembolü kullanılmıştır. Üretici Psammis İ.Ö. 279-258 yıllarına (Grup IV) tarihlenmektedir. Üreticinin faaliyeti Grup V'in (İ.Ö. 257-290) ilk yıllarına kadar sürmüştür²⁸⁹. Magistrat ise Sinope mühür kronolojisinde Grup Vb içerisine tarihlenmektedir²⁹⁰. Benzer mühürler Conovici tarafından yayınlanmıştır²⁹¹.

3.1.8. Nikandros Grubu

KAT. NO. 65.

Kazı Env. No	: AS yüzey
Buluntu yeri	: Batı Nekropol
Kökeni	: Nikandros
Mühür formu	: Üçgen
Mühür ölçüleri	: 1.3 cm
Yönetici	: -
Üretici	: -
Sembol	: -

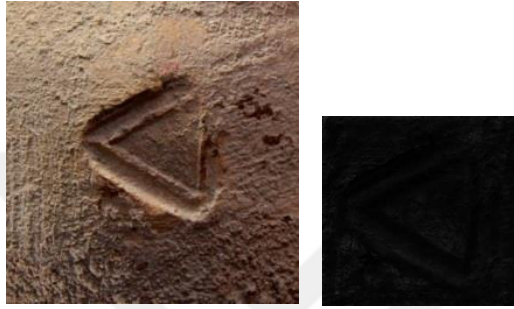
²⁸⁹ Sinope mühür kronolojisi için bkz: N.Conovici, 1998, a.g.e., s. 51.

²⁹⁰ N.Conovici, 1998, a.g.e., ss. 48-50.

²⁹¹ N.Conovici, 1998, a.g.e., s.131, no.466. Ayrıca bkz: A.Canarache, 1957, a.g.e., s. 134, no. 307; A.Avram, "Amfore si Tigle din Colectia Dr. Horia Slobozianu", *Studii si Cercetari de Istorie veche si Archeologie*, Tomul 39, Nr. 3, Romania 1988, s. 310, no. 106.

Yazıt biçimi	: Monogram
Tarih	: İ.Ö. 2.yy'ın ikinci yarısı
Hamur rengi	: 2.5 YR 7/6 light red
Astar rengi	: 5 YR 8/2 pinkish white
Yazıt	:

Δ

Mühür üçgen çerçeve içinde yer alan *delta* harfinden oluşmaktadır. Amphora kulbunun kil rengi kırmızı, astar rengi ise krem rengidir. Kilinin içerisinde katkı maddesi olarak oldukça yoğun miktarda gümüş renkli mika yer almaktadır. Bu karakteristik kil özellikleri ve mühür tipine bakıldığında, bu mühürlü kulbun Nikandros Grubu'na ait olduğu anlaşılmaktadır. Gruba tarihleme ve kriter çalışmaları V.Grace tarafından yapılmış olup, grup İ.Ö. 2.yy'ın ikinci yarısına tarihlenmiştir²⁹². Ephesos ve Metropolis kazılarında ele geçen sayısız kulp bu gruba atfedilmiştir²⁹³. Mühürün aynısı için bkz: Levi va Caratelli, 1961-1962, s.627, no.110; Levi 1965-1966. s.564, nos.66-67, fig.7.

KAT.NO. 66.

Kazı Env. No	: AS'90
Buluntu yeri	: Batı Nekropol
Kökeni	: Nikandros

²⁹² V.Grace ve M.S. Petrououlakou, 1970, a.g.e., ss.365-367.

²⁹³ Nikandros Grubu'na ait amphoraların Ephesos ve Metropolis'te üretilmiş olabileceği tahmin edilmektedir. bkz: V.Gassner, "Amphoren", *Das Südost der Tetragoras-Agora, Keramik und Kleifunde, Forschungen in Ephesos XIII/1/1*, Wiren 1997, ss. 105-113, 181-187, 252-253, Tafel. 33-37, 60-61, 87 93; G.Cankardeş-Şenol, "Metropolis'ten Hellenistik Dönem'e Ait Bir Grup Amphora Mühürü", *Olba IV*, 2001, ss. 101-102, 106-110; G.Cankardeş-Şenol, 2006, a.g.e., ss. 165-166.

Mühür formu	: Dikdörtgen
Mühür ölçüleri	: 4.6 x 1.1 cm
Yönetici	: -
Üretici	: Thrasonos
Sembol	: -
Yazıt biçimi	: Normal
Tarih	: İ.Ö. geç 2.yy - İ.Ö. erken 1. yy
Hamur rengi	: 10YR 5/3 brown
Astar rengi	: 10YR 7/2 light gray
Yazıt	:

Θράσωνος

Mühür formu dikdörtgendir. Mühür kulba yatay bir biçimde basılmıştır. Mühür üretici ismi Thrasonos ismini taşımaktadır. Üretici isminde üç kollu sigma yer almaktadır. Mühür kulp formu ve kil özellikleri ile Nikandros Grubu'na aittir ve M.Ö. geç 2.yy - erken 1.yy'a tarihlenmektedir. Aynı mühür örneği Ephesos'da bazilikada bulunmuştur²⁹⁴.

KAT. NO. 67.

Kazı Env. No	: AS'15 ATG kuyu 49-82
Buluntu yeri	: Agora Tapınağı Güney / kuyu

²⁹⁴ M.Lawall, "Archaeological Context and Aegean Amphora Chronologies: A Case Study of Hellenistic Ephesos", *Transport Amphorae and Trade in the Eastern Mediterranean, Acts of the International Colloquium at the Danish Institute at Athens*, J.Eiring-J.Lund(ed.), September 26-29 2002, Monographs of the Danish Institute at Athens, Volume V, 2004, s.51, AH-58.

Kökeni	: Nikandros
Mühür formu	: Dikdörtgen
Mühür ölçüleri	: 4.0 x 0.7 cm
Yönetici	: -
Üretici	: Khares
Sembol	: -
Yazıt biçimi	: Normal
Tarih	: İ.Ö. geç 2.yy'ın ikinci yarısı
Hamur rengi	: 2.5 YR 5/6 yellowish red
Astar rengi	: 5 YR 7/4 pink
Yazıt	:

Χάρ[η]τος

Mühür dikdörtgen formdadır. Üzerinde üretici Khares adı yer almaktadır. Mühür kulba yatay bir biçimde basılmıştır. Üretici Khares'in adının yer aldığı Nikandros Grubu'na ait mühürler Delos'da bulunmuştur²⁹⁵. İ.Ö. 2. yy'ın ikinci yarısına tarihlenen bu mühürün benzerlerine Pergamon'da ve İskenderiye'de yer alan Greko-Romen Müzesi Benaki Koleksiyonu'nda rastlanılmaktadır²⁹⁶.

KAT .NO. 68.

Kazı Env. No	: AS'15 ATG kuyu 49-83
Buluntu yeri	: Agora Tapınağı Güney / kuyu
Kökeni	: Nikandros

²⁹⁵ V.Grace ve M.S. Petroupoulakou, 1970, a.g.e., s.365-362, E246 - E247.

²⁹⁶ Börker ve Burow, 1998, a.g.e., s.117, no. 553; G.cankardeş-Şenol, 2001, a.g.e.,s.107, no. 9-10.

Mühür formu	: Dikdörtgen
Mühür ölçüleri	: 4.1 x 1.0 cm
Yönetici	: -
Üretici	: Hrakontos
Sembol	: -
Yazıt biçimi	: Normal
Tarih	: İ.Ö. 2.yy
Hamur rengi	: 7.5 YR 6/4 light yellowish brown
Astar rengi	: 7 YR 7/3 pale brown
Yazıt	:

Ἡράκωντος

Amphora kulbunu kili kahverengimsi renkte ve astarlıdır. Üzerindeki mühür dikdörtgen formdadır ve üretici Herakon'nun adını taşır. Bu grubun örneklerine Delos²⁹⁷, Tenos²⁹⁸, Atina²⁹⁹, Karadeniz merkezleri³⁰⁰, Pergamon³⁰¹, Nagidos³⁰², Levant Bölgesi³⁰³, Crocodilopolis-Arsinoe³⁰⁴, Akoris³⁰⁵ ve Tebtynis³⁰⁶ gibi merkezlerde karşılaşılr. Mühürün

²⁹⁷ V.Grace ve M.S. Petoupouilakou, 1970, a.g.e., ss. 365-367.

²⁹⁸ R.Etienne, "Anses timbrées", *Tenos I*, 1986, s. 253, nos. 236-237.

²⁹⁹ V.Grace, 1934, a.g.e., s.285, no.253.

³⁰⁰ Canarche, 1957, a.g.e., s. 278, fig. 48.

³⁰¹ Börker ve Burow, 1998, a.g.e., s.2115-117, nos. 532-536.

³⁰² A.K.Şenol ve E. Aşkın, "Amphoralar Işığında Kentin Ticari İlişkileri", Dağlık Kilikia'da Bir Antik Kent Kazısının Sonuçları NAGİDOS, S.Durugönül (ed.), *ADALYA Suppl. Ser. 6*, Antalya 2007, s.368, fig. 57-58.

³⁰³ G.Finkielsztejn, "Amphoras and Stamped Handles from Akko", *Atiqot* 39, 2000, s.210.; Finkielsztejn, 1993, a.g.e., s.391, planche1, Ni.1.

³⁰⁴ J.Y.Emperur, "Timbres amphoriques de Crocodilopolis-Arsinoe", *Bulletin de l'Institut français d'archéologie orientale*, 77, 1977, s.229, no.858, s.230, no. 863, s. 233, no. 874-875, s. 238, no.897.

³⁰⁵ S.Kawanishi, "Amphora Stamps: 1997-2001", *Akoris I*, Tokyo 2005, s.165, no. 282-283, s.157-160, no.285-291, s. 163, no. 297, s. 165, no. 304, s. 167, no. 308 ved s.168, no. 311.

³⁰⁶ L.Crisuolo, "Bolli d'anfora greci eromani La collezione dell'Università Cottalica di Milano", *Studi di Storica Antica* 6, Bonn 1982, ss. 119-120, nos. 158-162.

farklı formu örneği Alexandria’da Greko-Romen Müzesi Benaki Koleksiyonu’nda yer alır³⁰⁷.

3.1.9. Parmeniskos Grubu

KAT. NO. 69.

Kazı Env. No	: AS’96
Buluntu yeri	: Nekropolis
Kökeni	: Parmeniskos
Mühür formu	: Dikdörtgen
Mühür ölçüleri	: 2.2 x 1.5 cm
Yönetici	: -
Üretici	: Alkanoros
Sembol	: -
Yazıt biçimi	: Normal
Tarih	: İ.Ö. erken 3.yy - İ.Ö. erken 2. yy
Hamur rengi	: 2.5 YR 5/8 red
Astar rengi	: -
Yazıt	:

Α[λκ]ά-
[vo]ρος

³⁰⁷ N.ABC.105. Benzeri için bkz: V.Grace ve M.S.Petoupoulakou, 1970, a.g.e., s. 366, E244.

Amphora kulbu kırmızı renkli, gözenekli bir yapıda kile sahiptir. Kilin içinde katkı maddesi olarak kalker ve taşçık yer alır. Amphora kulbu astarsızdır. Mühür üzerinde Alkanor ismini taşımaktadır. Alkanor ismi geçen mühür örneklerine M.Lawall ve C.I.Panas - H.R. Pontes'in yayınlarında rastlanmaktadır. Bu gruba atfedilen bir mühür örneği de Z.Sztetyllo tarafından yayınlanmıştır³⁰⁸. Bir kısım arkeologlar Parmeniskos Grubu'nun üretim yerinin Makedonya'daki Pella yerleşimi olduğunu öne sürmüşlerdir³⁰⁹. Bu grup V.Grace tarafından İ.Ö. erken 3.yy - erken 2.yy arasına tarihlenmiştir³¹⁰. Fakat Panas ve Pontes, Troia'da, üzerinde Alkanor ismi taşıyan bir amphora kulbu bulunması sonucunda bu grubun üretim merkezinin Troas olduğunu ileri sürmüştür³¹¹. Mimari bilgileden yola çıkarak M.Lawall Alkanor mühürlerini İ.Ö. 3. yy'ın üçüncü çeyreği'ne tarihlemiştir³¹². Alexandria'da gerçekleştirilen kazılarda bu gruba atfedilen ve üzerinde Hegesinos adını taşıyan bir mühür örneği bulunmuştur³¹³. Alexandria'da bulunan bir başka örnek ise Z.Sztetyllo tarafından yayınlanmıştır³¹⁴.

KAT. NO. 70.

Kazı Env. No	: AS'92
Buluntu yeri	: Nekropolis
Kökeni	: Parmeniskos
Mühür formu	: Dikdörtgen
Mühür ölçüleri	: 4.0 x 2.4 cm
Yönetici	: -
Üretici	: -
Sembol	: -
Yazıt biçimi	: Normal

³⁰⁸ Z.Sztetyllo, 1983, a.g.e., s. 184, no. 349.

³⁰⁹ J.B.Rashinsky, "The Progress of Greek Ceramic Epigraphy in the USSR", *Eiréne* XI, 1973, s.124; F. Henninger, "Les timbres amphoriques dans V. Milojevic et. D. Theocharis", *Demetrias* I, Bonn, 1976, s.71, no.42 ve ss. 131-132, no. 178-181; I.M. Akamatis, *Stamped Handles From the Agora at Pella Excavations, 1980-1987*, Athens 2000, s.218.

³¹⁰ V.Grace, 1956, a.g.e., s.168-169.

³¹¹ C.I.Panas ve H.R.Pontes, "Stamped Amphora and Lagynos Handles from the 1989-1995 Seasons", *StTroica* 8, 1998, ss.229-233 ve ss.245-246, nos. 60-69.

³¹² M.Lawall, 1999, a.g.e., s.191.

³¹³ G.Cankardeş-Şenol, 2006, a.g.e., s.167, fig. 274. Bu mühür de yer alan isim V.Grace'in yapmış olduğu isim listesinde yer almaktadır. bkz: V.Grace, 1956, a.g.e., s.168.

³¹⁴ Z.Sztetyllo, 1975, a.g.e., s.227, no. 265-267.

Tarih : İ.Ö. erken 3.yy - İ.Ö. erken 2. yy
 Hamur rengi : 5 YR 6/8 yellowish red
 Astar rengi :
 Yazıt :

Παρμε-
νίσκου

Amphora kulbunun kili kırmızı renkte olup içinde mika, kalker ve taşçık katkısı yer alır. Mühür için bkz. KAT.NO.69.

KAT.NO.71.

Kazı Env. No : AS'92
 Buluntu yeri : Nekropolis
 Kökeni : Parmeniskos
 Mühür formu : Dikdörtgen
 Mühür ölçüleri : 2.8 x 0.9 cm
 Yönetici : -
 Üretici : -
 Sembol : -
 Yazıt biçimi : Normal
 Tarih : İ.Ö. erken 3.yy - İ.Ö. erken 2. yy
 Hamur rengi : 5 YR 5/8 red
 Astar rengi : 5 YR 6/4 reddish brown
 Yazıt :

Δημο(

Amphora kulbu kırmızı renklidir. Kili içerisinde katkı maddesi olarak mika, kalker, taşçık ve seramik tozu yer almaktadır. Amphoranın ağız kısmı ise üçgenimsidir. Amphoranın ağız kenarı formu ve kil özellikleri ile tipik bir Parmeniskos Grubu amphora formu ve mührüdür. Mühür kulba dikey olarak uygulanmıştır. Mühür üzerinde kısaltma olarak yazılmış Δημο(yazısı yer almaktadır. Bu kısaltma amphora dışında öatı kiremitlerine de uygulanmıştır³¹⁵. Aynı kısaltmaya sahip bir mühür de İskenderiye Greco-Romen Müzesi Benaki Koleksiyonu'nda yer almaktadır³¹⁶.

KAT.NO.72.

Kazı Env. No	: AS'96
Buluntu yeri	: Tiyatro
Kökeni	: Parmeniskos
Mühür formu	: Dikdörtgen
Mühür ölçüleri	: 2.7 x 1.3 cm
Yönetici	: -
Üretici	: Alkanor
Sembol	: -
Yazıt biçimi	: Normal
Tarih	: İ.Ö. erken 3.yy - İ.Ö. erken 2. yy
Hamur rengi	: 2.5 YR 5/6 red
Astar rengi	: 7.5 YR 7/4 pink

³¹⁵ I.Akamatis, 2000, a.g.e., s.33, ΠΑΡ 11-13 ve 222.

³¹⁶ M/ABC 426.

Yazıt :

Ἀλκά-
νορος

Mühür için bkz. KAT.NO.69. Benzer örnek için bkz: Staerman 1951, ss.35-36, fig. 4, nos. 50-51; Canarche 1957, s. 195, no.458; Benhard 1959, s. 96, no. 450.

KAT.NO.73.

Kazı Env. No : AS'96
 Buluntu yeri : Tiyatro
 Kökeni : Parmeniskos
 Mühür formu : Dikdörtgen
 Mühür ölçüleri : (?) x 1.7 cm
 Yönetici : -
 Üretici : Alkanor
 Sembol : -
 Yazıt biçimi : Normal
 Tarih : İ.Ö. erken 3.yy - İ.Ö. erken 2. yy
 Hamur rengi : 2.5 YR 6/6 red
 Astar rengi :
 Yazıt :

Ἀλκ[ά]-
νορος

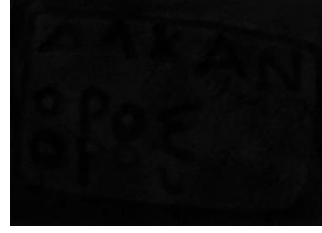

Mühür için bkz: KAT.NO.61.

KAT.NO.74.

Kazı Env. No	: AS'09 Nek 6-60
Buluntu yeri	: Batı Nekropol
Kökeni	: Parmeniskos
Mühür formu	: Dikdörtgen
Mühür ölçüleri	: 3.1 x 1.8 cm
Yönetici	: -
Üretici	: Alkanor
Sembol	: -
Yazıt biçimi	: Normal
Tarih	: İ.Ö. erken 3.yy - İ.Ö.erken 2. yy
Hamur rengi	: 2.5 YR 5/8 red
Astar rengi	: 5. YR 7/3 pink
Yazıt	:

[Αλκ]άν-
ορος

Mühür üzerinde yer alan Ἀλκάνορος adı, ikinci satırda ορος kısmı çift uygulanmıştır. Mühür için bkz. KAT.NO.69.

KAT. NO. 75.

Kazı Env. No	: AS'96
Buluntu yeri	: Tiyatro
Kökeni	: Parmeniskos
Mühür formu	: Dikdörtgen
Mühür ölçüleri	: 2.5 x 1.2 cm
Yönetici	: -
Üretici	: -
Sembol	: -
Yazıt biçimi	: Normal
Tarih	: İ.Ö. erken 3.yy - İ.Ö.erken 2. yy
Hamur rengi	: 7.5 YR 6/6 reddish yellow
Astar rengi	: -
Yazıt	:

Παρμε-
νίσκο[υ]

Mühür için bkz. KAT.NO.69.

KAT. NO. 76.

Kazı Env. No	: AS'15 ATG kuyu 49-87
Buluntu yeri	: Agora Tapınağı Güney / kuyu
Kökeni	: Parmeniskos
Mühür formu	: Kare
Mühür ölçüleri	: 1.7 x 1.6 cm
Yönetici	: -
Üretici	: -
Sembol	: -
Yazıt biçimi	: Ligatür
Tarih	: İ.Ö. erken 3.yy -İ.Ö. erken 2. yy
Hamur rengi	: 2.5 YR 6/8 reddish yellow
Astar rengi	: -
Yazıt	:

A P T K ya da

A Λ P N

Amphora kulbu kili kırmızıdır. İçinde katkı maddesi olarak mika, kalker, taşçık ve seramik tozu yer almaktadır. Bu özellikleri ile Parmeniskos Grubu'na ait olmalıdır. Üzerinde *alpha, rho, tau, kappa* yada *alpha, lambda, rho, nu* harflerinden oluşan bir ligatür yer alır. Benzer örnek ile Pella da karşılaşılmıştır³¹⁷. Ayrıca mühür için bkz: KAT.NO.69.

3.1.10. Paros

KAT. NO. 77.

Kazı Env. No	: AS'92 A IX, a/10
Buluntu yeri	: Batı Nekropol
Kökeni	: Paros
Mühür formu	: Dikdörtgen
Mühür ölçüleri	: 3.7 x 0.7 cm
Yönetici	: -
Üretici	: -
Sembol	: -
Yazıt biçimi	: Normal
Tarih	: İ.Ö. geç 3.yy - İ.Ö.2. yy
Hamur rengi	: 2.5 YR 7/6 reddish yellow
Astar rengi	: -
Yazıt	:

Φρ(Παρίον

³¹⁷ I.Akamatis, 2000, a.g.e., s. 47, ΠΑΡ83, pl. 6.

Mühür dikdörtgwn formudur. Üzerinde Paros'un kısaltmasını ve etniğini taşımaktadır. Parion *omikron* ya da *omega* ile birlikte yazılır³¹⁸. Samos Heraion'dan bulunan bir örnek de mühür üzerinde yer alan kısalma Φρ retrograd olarak yazılmıştır³¹⁹. Genel olarak Paros Mühürleri İ.Ö. geç 3.yy - 2. yy arasına tarihlenir³²⁰.

KAT. NO. 78.

Kazı Env. No	: AS'16 NEK 67-3
Buluntu yeri	: Batı Nekropol
Kökeni	: Paros
Mühür formu	: Dikdörtgen
Mühür ölçüleri	: 3.4 x 0.8 cm
Yönetici	: -
Üretici	: -
Sembol	: -
Yazıt biçimi	: Normal
Tarih	: İ.Ö. geç 3.yy -İ.Ö. 2. yy
Hamur rengi	: 2.5 YR 7/6 reddish yellow
Astar rengi	: -
Yazıt	:

Παρίον

³¹⁸ M.Mircev, Amfornite Pecati ad. Musea viv Varna, *Epikrafka Paraditao* 4, Sofia 1958, ss.51-52, nos. 223-225, tab. XXXI, 1-3; M.Coja, "Les centres de production amphorique identifiés a Istros Pontique", *BCH Suppl.* 13, J.Y.Emperur ve Y.Garlan (ed.), *Recherches sur les amphores greques*, Paris 1986, s. 444, nos. 165-166; Canarche, 1957, a.g.e., s.216, no. 501-502; M.Gramatopol v.d., "Amphora Stamps from Callatis and South Dobroudja", *Dacia* N.S. XIII, 1969, s. 244, no.921-925.

³¹⁹ H.P.Isler, *Das Archaische Nordtor und Seine Umgebung in Heraion von Samos*, *Samos* IV, Bonn 1975, s.137, no.474.

³²⁰ V.Grace ve M.S. Petroupoulakou, 1970, a.g.e., s.358; J.Y.Emperur ve M.Picon, "Des ateliers d'amphores a Paros et a Naxos", *BCH Suppl.* 110, I Etudes, 1986, s. 501, 506, 647, 653.

Mühür için bkz: KAT.NO.77

3.1.11. Bakhios Grubu

KAT. NO. 79.

Kazı Env. No	: AS'09 BN
Buluntu yeri	: Batı Nekropol
Kökeni	: Bakhios Grubu
Mühür formu	: Dikdörtgen
Mühür ölçüleri	: 4.3(?) x 1.2 cm
Yönetici	: -
Üretici	: -
Sembol	: -
Yazıt biçimi	: Normal
Tarih	: İ.Ö. 3.yy sonu - 2. yy'ın ilk çeyreği
Hamur rengi	: 5 YR 5/6 yellowish red
Astar rengi	: 2.5 YR 6/4 light reddish brown
Yazıt	:

[B]ακχίου

Amhora kulbunun kili kırmızı renklidir. İçerisinde katkı maddesi olarak az mika ve kalker yer alır. Mühür kenarları yuvarlatılmış dikdörtgen forma sahiptir. Üzerinde, olasılıkla üreticiye ait olan ve genetik halde yazılmış olan Βακχίου taşır. İ.Ö. 3.yy'ın sonu - İ.Ö. 2.yy'ın ilk çeyreğine tarihlenen Pergamon Depoziti buluntuları arasında, Bakhios adını taşıyan mühürlere sıklıkla rastlanılmıştır. Çeşitli farklılıklarından dolayı, bilinen bir üretim merkezine atfedilememiş, bu nedenle Bakhios Grubu adı altında incelenmiştir³²¹. Börker bu grubun Pergamon kökenli olabileceğini vurgularken³²², J. Burow 'da Bakhios ismini taşıyan mühürlerin lokal üretilmiş amphoralara ait olduklarını vurgulamaktadır³²³.

3.2. Küçük Amphora ve Lagynos

KAT.NO. 80.

Kazı Env. No	: AS'99 BN
Buluntu yeri	: Batı Nekropol
Kökeni	: -
Mühür formu	: Yuvarlak
Mühür ölçüleri	: R. 1.8 cmcm
Yönetici	: -
Üretici	: -
Sembol	: Gül
Yazıt biçimi	: -
Tarih	: -
Hamur rengi	: 2.5 YR 6/8 light red
Astar rengi	:
Yazıt	:

gül 8 pedallı

³²¹ Börker ve Burow, 1998, a.g.e., s. 65, no. 582-585, lev. 21.

³²² Börker ve Burow, 1998, a.g.e., s. 65, no.582-585, lev.21

³²³ Börker ve Burow, 1998, a.g.e ss.127-128, no. 658-668 ve s.130, no.685-687, lev. 33.

Kulp açık kırmızı renge sahiptir. Kilinde katkı maddesi olarak atın renkli mika ve seramik tozu yer alır. Mühür üzerinde konsantrik daire içinde 8 pedallı gül motifi taşır. Hellenistik Dönem’de bu tarz lagynoslar ve küçük amphoralar Rhodos ve Khios’da üretilmektedir³²⁴.

KAT. NO.81.

Kazı Env. No	: AS
Buluntu yeri	: Batı Nekropol
Kökeni	: Rhodos
Mühür formu	: Oval
Mühür ölçüleri	: R. 1.2 cm.
Yönetici	: Hrakleitos (?)
Üretici	: -
Sembol	: Gül
Yazıt biçimi	: -
Tarih	: -
Hamur rengi	: 5 YR 5/6 yellowish red
Astar rengi	: 7.5 YR 7/3 pink
Yazıt	:

Ἡρά[.....]

gül

³²⁴ G.Cankardeş- Şenol, 2066, a.g.e., ss.175-178, fig. 284-288.

Mühür formu yuvarklıdır. Üzerinde gül sembolü yer alır. Olsılıkla üzerinde yönetici Hraleitos(?)’un adını taşımaktadır. Gül sembolü Rhodos amphora kulplarında sevilerek ve sıklıkla kullanılan bir semboldür. Rhodos’a ait bir mühür kulbudur. Hellenistik Dönem’de Rhodos üretimi küçük amphoralar ve lagynoslar İ.Ö. 3. yy - 2.yy’a tarihlenmektedir³²⁵

3.3. Tanımsız

KAT.NO. 82.

Kazı Env. No	: AS’87 BN
Buluntu yeri	: Agora
Kökeni	: -
Mühür formu	: Oval
Mühür ölçüleri	: (?) x 2.4 cm
Yönetici	: -
Üretici	: -
Sembol	: Kantharos
Yazıt biçimi	: -
Tarih	: -
Hamur rengi	: 7.5 YR 4/2 brown
Astar rengi	: 10 YR 3/1 very dark gray
Yazıt	:

[.....]N (?) *retr.*
kantharos

³²⁵ G.Cankardeş- Şenol, 2066, a.g.e.,ss.177.178.

Mühür üzerinde kantharos sembolü taşımaktadır. Sembolün sağ tarafında muhtemelen retrograd bir biçimde yazılmış *nü* harfi yer almaktadır. Mühürün devamı kırıktır. Mühür kulbun tam ortasına uygulanmıştır. Kulbun kili yanıktır. V.Grace 1971 yılında yayınladığı bir makalesinde; Samos’da rastlanılan ve bizim mühürümüz üzerinde yer alan kantharos sembolünün aynısını taşıyan mühürlere bahsetmiş ve bunları İ.Ö. 4. yy’ın ikinci yarısına tarihlemiştir³²⁶. Bunun haricinde benzer kap sembollü mühürler, Thasos’da da karşımıza çıkmaktadır³²⁷. Teleas’da karşılaşılan bir mühür üzerinde kantharos sembolü caduceus sembolü ile birlikte yer alır³²⁸. Samos dikdörtgen ve kantharos sembollü mühürler bizim mührümüzle yapısal olarak farklıdır. Oval formu ve kantharos sembollü benzer bir mühüre Troia’da rastlanılmıştır³²⁹.

KAT.NO. 83.

Kazı Env. No	: AS’92 A IX, 26
Buluntu yeri	: Batı Nekropol
Kökeni	: -
Mühür formu	: Dikdörtgen
Mühür ölçüleri	: 3.5 x 1.3 cm
Yönetici	: -

³²⁶ V.Grace, 1971, a.g.e., ss.89-90, no.40-42.

³²⁷ Bahsedilen mühürlere sembolün yanında harf bulunmaz. bkz: Y.Garlan, "Nouvelles remarques sur la chronologie des timbres amphoriques Thasiens", *Journal des Savants*, 1993, ss.154-155, fig.8; Y.Garlan, *Les timbres amphoriques de Thasos, I Timbres protothasiens et thasiens anciens, Etudes Thasiennes XVIII*, ss.102-103, nos.50-53; Kaygusuz ve Erzen, 1986, a.g.e., s.9, no.11

³²⁸ Y.Garlan, "Un remblai Thasiens du IV e siècle avant notre ère", *BCH suppl.* 109, II Notes critiques chroniques et rapports, 1985, s.729, no.16, fig.1.

³²⁹ M.Lawall, "Ilion before Alexander: Amphoras and Economic Archaeology", *StTroica* 12, 2002.

Üretici	: -
Sembol	: -
Yazıt biçimi	: Normal
Tarih	: -
Hamur rengi	: 2.5 YR 5/6 red
Astar rengi	: -
Yazıt	:

monogram

Μοιπίου

Amphora kulbu açık kırmızı kile sahiptir. Kilinde katkı maddesi olarak, taşçık, kum ve gümüş renki mika yer alır. Mühür formu dikdörtgendir. Üzerinde yer alan monogram *mü - eta* ya da *mü - alpha - lambda* harflerinden oluşmaktadır. Monogramda yer alan harfler Alexandria Troas'da karşılaşılan mühürler üzerinde görülen monogramlar ile benzerlik göstermektedir. Olasılıkla bu harfler kent etniğini temsil etmektedir³³⁰. Finkielsztejn “néo-thasienne” adlı makalesinde buradaki mührün bizim mühürümüzle aynı olduğunu, Thasos amphora formlarına benzediğini belirtmiş ve İ.Ö. 4.yy’ın ikinci yarısına tarihlenmiştir³³¹. Garlan ise spesifik olarak Thasos formu olmadığını, fakat Kuzey Ege’de üretilmiş taktit üretim olabileceğini ileri sürmüştür ve İ.Ö. geç 4.yy’ın ikinci yarısına tarihlenmiştir³³². Mührümüzün Assos’da bulunduğu alanda (Nekropolis A IX, 26) İ.Ö. 260-250 yılları arasına tarihlenen eponym Politimos’a ait bir mührün ele geçtiğini görürüz. Bu bilgiler ışığında mühürümüzü olasılıkla İ.Ö. 3.yy’ın birinci yarısına ya da İ.Ö. 3. yy’ın ortalarına tarihleyebilmemiz mümkündür.

³³⁰ Panas ve Pontes, 1998, a.g.e., ss. 233-234, 246-247, no. 71.

³³¹ Finkielsztejn, 2000, a.g.e., ss. 211-212, plate. 110/d-e.

³³² G.Cankardeş-Şenol, 2006, a.g.e. 81-82, fig.95

KAT.NO. 84.

Kazı Env. No	: AS'96
Buluntu yeri	: Batı Nekropol
Kökeni	: -
Mühür formu	: Dikdörtgen
Mühür ölçüleri	: 2.4 cm
Yönetici	: -
Üretici	: -
Sembol	: Caduceus
Yazıt biçimi	: Normal
Tarih	: -
Hamur rengi	: 2.5 YR 6/8 light red
Astar rengi	: -
Yazıt	:

caduceus

Kulbun kil rengi kırmızıdır. Kili katkı maddesi olarak birkişel parçalar ve mika yer alır. Mühürün üzerinde çerçevesiz bir caduceus sembolü taşımaktadır. Bu mühürün benzer örnekleri Dorylaion³³³ ve Ainos³³⁴ kazılarında karşımıza çıkmaktadır. İ.Ö. 5.yy'da Ainos sikkeleri üzerinde caduceus sembolü görülmeye başlar³³⁵. İ.Ö.5.yy - İ.Ö. 3. yy arasında

³³³ A.M. Darga, "Şarkhöyük-Dorylaion kazılarında İki Buluntu: Dikdörtgen Kerpiç Ocaklar ve Damgalı Amphora Kulpları", *Studies in Honor of Hayat Erkanol*, Culture Reflexions , İstanbul 2006, s.242, fig. 11.

³³⁴ Kaygusuz ve Erzen, 1986, a.g.e., no.9.

³³⁵ Ainos sikkeleri hakkında detaylı bilgi için bkz: A.Erzen, "Enez 1979 Yılı Kazıları", *KST* 2, 1980, s.159.

yazıtlı ve caduceus sembolü mührler görülmeye başlar³³⁶. Mühürümüzün kil özellikleri ve buluntu yerine bakılacak olursa üretim yeri Kuzey Ege olmalıdır. Moirion mührü ile eponym Politimos'un adının yer aldığı mühr ile aynı alana bulunmuştur.

KAT.NO. 85.

Kazı Env. No	: AS'96
Buluntu yeri	: Tiyatro
Kökeni	: -
Mühür formu	: Oval
Mühür ölçüleri	: 1.7 x 1.3cm
Yönetici	: -
Üretici	: -
Sembol	: -
Yazıt biçimi	: -
Tarih	: -
Hamur rengi	: 7.5 YR 6/6 reddish yellow
Astar rengi	: -
Yazıt	:

³³⁶ C.Karadima, "Ainos: An Unknown Amphora Production Centre in Evros Delta", *Transport Amphorae and Trade In the Eastern Mediterranean , Acts Of the International Colloquium at the Danish Institute at Athens*, J.Eiring-J. Lund(ed.), Sep. 26-29 2002, Monographs of the Danish Institute at Athens, Volume V, Denmark 2004, ss.155-161.

Mühür gemma bi.imindedir. Mühürün üzerinde büyük olasılıkla koça binmiş hermes tasvir edilmiştir. İ.Ö. 6.yy- 4.yy larda Samos amphoralarında gemma biçimde mühür kullanılmıştır³³⁷.

KAT.NO. 86.

Kazı Env. No	: AS'92 A IX,26
Buluntu yeri	: Batı Nekropol
Kökeni	: -
Mühür formu	: -
Mühür ölçüleri	: -
Yönetici	: -
Üretici	: -
Sembol	: -
Yazıt biçimi	: -
Tarih	: -
Hamur rengi	: 5 YR 6/6 reddish yellow
Astar rengi	: 5 YR 6/4 light reddish brown
Yazıt	:

caduceus

Bakınız KAT.NO.84.

³³⁷ V.Grace, 1979 ,a.g.e., s.125, pl.XXXV, 1-4; V.Grace, 1971, a.g.e., ss.52-95.

KAT.NO. 87.

Kazı Env. No	: AS'94 A IX,6
Buluntu yeri	: Batı Nekropol
Kökeni	: -
Mühür formu	: -
Mühür ölçüleri	: 1.9 x (?) cm
Yönetici	: -
Üretici	: -
Sembol	: Kartal (?)
Yazıt biçimi	: -
Tarih	: -
Hamur rengi	: 2.5 YR 6/6 light red
Astar rengi	: 2.5 YR 5/6 red
Yazıt	:

Kartal (?)

Mühürün ğst kısmı kırıktır. Amphora kulbunun kili kırmızı renktedir. Üzerinde büyük olasılıkla kartal(?) sembolü ye almaktadır. Kuş veya kartal sembollünün olduğu benze mühür Canarche tarafından yayınlanmıştır. Bu mühürde sembolün yan tarafında *ABY* kısaltması görülmektedir³³⁸. Abydos'un İ.Ö. 5.yy'ın il yarısına tarihlenen mühürü üzerinde kartal sembolü ve *ABY* etniği³³⁹ yer almaktadır. Ön kısımda Αβδηνων ismi yer

³³⁸ Canarche, 1957, a.g.e., s. 305, no.793.

³³⁹ Αβδηνων isminin kısaltması

alr. Bu etnik ve kartal sembolü İ.Ö. 5.yy'dan İ.Ö. geç 3. yy'a kadar kullanılmıştır³⁴⁰. Bu mühür olasılıkla İ.Ö.3.yy'ın birinci yarısına tarihleyebiliriz.

KAT.NO. 88.

Kazı Env. No	: AS'09 13-10
Buluntu yeri	: Batı Nekropol
Kökeni	: -
Mühür formu	: Dikdörtgen
Mühür ölçüleri	: (?) x 2.2 cm
Yönetici	: -
Üretici	: -
Sembol	: -
Yazıt biçimi	:
Tarih	: ?
Hamur rengi	: 5 YR 6/6 reddish yellow
Astar rengi	:
Yazıt	:

[.....]o

[.....]oç

³⁴⁰ O.Tekin, *Antik Nüsmizmatik ve Anadolu*, İstanbul 2002, ss.93-94, fig.78-79; H.A.Seaby, *Greek Coins and Their Values*, 2. edition, London 1966, s.126, no.1551.

Mühür dikdörtgen formludur. Amphora kulbu sarı renge sahiptir. İçerisinde katkı maddesi olarak gümüş renkli mika, taşçık ve kum yer alır. Mühürün sağ tarafı kırık ve yazılar oldukça silinmiştir. Sadece son bir kaç harf okunabilmektedir. Ayrıca kulbun alt kısmı da kırık olduğu için kulp formu anlaşılamamaktadır. Sadece kil özellikleri göz önünde bulundurulduğunda Parmeniskos Grubu'na ait olabilir.

KAT.NO. 89.

Kazı Env. No	: AS'09
Buluntu yeri	: Doğu kapısı sur dibi
Kökeni	: -
Mühür formu	: Dikdörtgen
Mühür ölçüleri	: 3.4 x 1.3 cm
Yönetici	: -
Üretici	: -
Sembol	: -
Yazıt biçimi	: Normal
Tarih	: ?
Hamur rengi	: 2.5 YR 6/8 light red
Astar rengi	:
Yazıt	:

Ἐπί [...]π-
[..]δου (sembol) (?)

Mühür formu dikdörtgendir. Mühür üzerinde 'Επί edatı yer almaktadır. Üzerinde yönetici ismi taşımaktadır. Kulp formu küçüktür. Olasılıkla lagynosa aittir³⁴¹. Kulbun kili açık kırmızı renktedir. Kilinde katkı maddesi olarak altın renkli mika, kalker ve seramik tozu yer almaktadır. Kil özellikleri ve mühür formu özellikleri ile Khios'a ait olabilir. Olasılıkla İ.Ö. 3.yy'a tarihlenmektedir.

KAT.NO. 90.

Kazı Env. No	: AS'09 13-9
Buluntu yeri	: Batı Nekropol
Kökeni	: -
Mühür formu	: Dikdörtgen
Mühür ölçüleri	: 2.6 x 1.8 cm
Yönetici	: -
Üretici	: -
Sembol	: -
Yazıt biçimi	: Normal
Tarih	: ?
Hamur rengi	: 2.5 YR 6/6 light red
Astar rengi	: 10 YR 7/3 very pale brown
Yazıt	:
	<i>asma yaprağı (?)</i>
	[.....]ov

³⁴¹ G.Cankardeş-Şenol, 2006, a.g.e. ss.176-177.

Mühür dikdörtgen formudur. Amphora kulbunun kil rengi sarıdır. Kilinde kum, ve mika katkı maddesi olarak yer almaktadır. Üzerinde 3 adet asma yaprağı (?) altında ise üretici ismi yer alır. Rhodoslu üretici Menon'a ait olabilir. Kulp formu, kil özellikleri ile Rhodos amphorası özellikleri göstermektedir. İ.Ö.3.yy'da ticari pazarda Rhodos ve Thasos gibi amphora üreten popüler merkezler, amphora üretimi gerçekleştiren kentleri, formlarında bazı değişiklikler yaparak daha kullanışlı ve alıcıda talep uyandıran amphora üretme yolunda etkilemiştir. Bu mühürümüzde olasılıkla yerel bir atölyenin yaptığı Rhodos amphorası taklididir ve olasılıkla İ.Ö. 3 yy'a tarihlenmektedir³⁴².

KAT.NO. 91.

Kazı Env. No	: AS'14 56-006
Buluntu yeri	: Tiyatro
Kökeni	: -
Mühür formu	: Kare
Mühür ölçüleri	: 1.3 x 1.4 cm
Yönetici	: -
Üretici	: -
Sembol	: -
Yazıt biçimi	: -
Tarih	: ?
Hamur rengi	: 5 YR 6/6 reddish yellow
Astar rengi	: 5 YR 6/8 reddish yellow
Yazıt	:

Monogram (?)

³⁴² G.Cankardeş-Şenol, 2006, a.g.e., ss. 172-174.

Mühür formu karedir. Amphora kulbu kırmızımsı sarı renktedir. Kilinde mika ve kuvarz katkı maddesi olarak kullanılmıştır. Üzerinde olasılıkla bir monogram yer alır. Fakat mühür oldukça silik bir durumda olduğu için restore edilememiştir. Fakat kulp formunu incelediğimizde Khios'a ait bir mühür olabileceğini önerebiliriz.

KAT.NO. 92.

Kazı Env. No	: AS'15 ATG kuyu 49-66
Buluntu yeri	: Agora Tapınağı Güney / kuyu
Kökeni	: -
Mühür formu	: Oval
Mühür ölçüleri	: 1.4 x 0.8 cm
Yönetici	: -
Üretici	: -
Sembol	: -
Yazıt biçimi	: -
Tarih	: ?
Hamur rengi	: 2.5 YR 5/8 yellowish red
Astar rengi	:
Yazıt	:

oturan figür

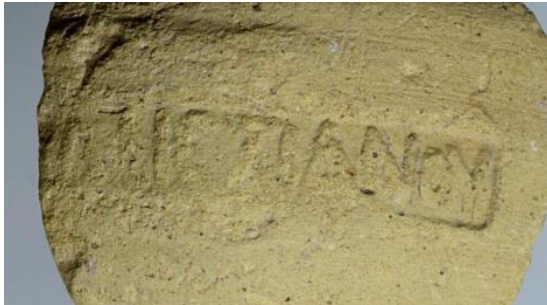

Mühür formu ovaldir. Mühür üzerinde oturan sağa dönük, elinde bir öreke yada metal nesne tutan bir figür yer almaktadır. Mühür biçim olarak gemme biçimindedir. İ.Ö. 6.yy- 4.yy larda Samos amphoralarında gemma biçimde mühür kullanılmıştır³⁴³.

KAT. NO. 93.

Kazı Env. No	: AS'2011 KS 1-184
Buluntu yeri	: Kuzey Stoa
Kökeni	: Nikandros
Mühür formu	: Dikdörtgen
Mühür ölçüleri	: 4.5 x 1.1 cm
Yönetici	: -
Üretici	: Menophilos
Sembol	: -
Yazıt biçimi	: Normal
Tarih	: İ.Ö. geç 2.yy - erken 1. yy
Hamur rengi	: 5 YR 7/4 pale yellow
Astar rengi	:
Yazıt	:

[.....]αvov

Mühür dikdörtgen formludur. Amphora kulbu krem rengidir. Kilinin içerisinde katkı maddesi olarak oldukça yoğun miktarda gümüş renkli mika yer almaktadır. Bu

³⁴³V.Grace, 1979 ,a.g.e., s.125, pl.XXXV, 1-4; V.Grace, 1971, a.g.e., ss.52-95.

karakteristik kil özellikleri ve mühür tipine bakıldığında, bu mühürlü kulbun Nikandros Grubu'na ait olduğu olabilir ve muhtemelen M.Ö. geç 2.yy - erken 1.yy'a tarihlenebilir³⁴⁴.

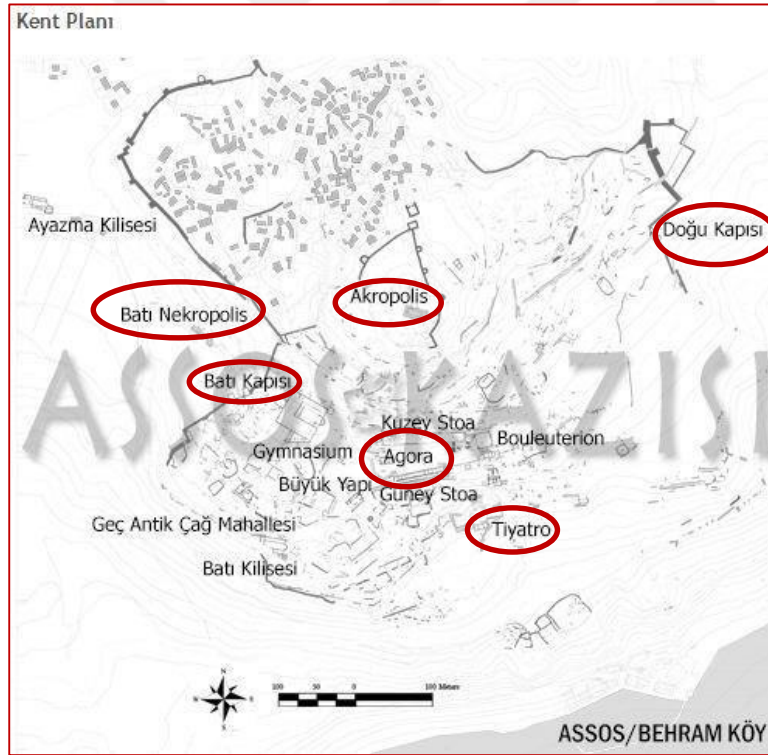

³⁴⁴ V.Grace ve M.S. Petroupoulakou, 1970, a.g.e., ss.365-367.

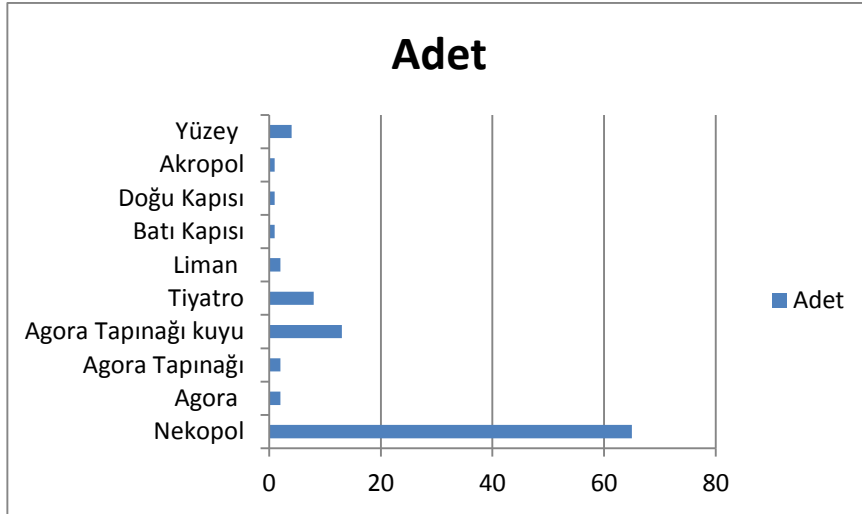
SONUÇ

1991 - 2016 yıllarına kadar Assos'da farklı alanlarda gerçekleştirilen kazılarda geç Klasik ve Hellenistik Dönem'e tarihlenen farklı kökenlere sahip 93 adet mühürlü amphora kulbu ele geçmiştir. Ele geçen mühürlerin büyük çoğunluğunun restorasyonu yapılabilmektedir. İyi korunamamış ya da kırık olmaları nedeni ile restorasyonu yapılamayan mühürlü kulplar profilleri, killeri ya da aynı tabakadan ele geçen tarihlenebilir durumdaki diğer kulplardan yararlanılarak tarihleri hakkında öneriler sunulmuştur.

Assos'da yapılan kazı çalışmalarında mühürlü kulplar çoğunlukla Batı Nekropolis, Akropolis, Batı Kapısı, Doğu Kapısı Agora ve Tiyatro'dan ele geçmiştir. **(Plan.1.)**. Mühürlü amphora kulpları yoğun olarak Batı Nekropolis'den ele geçmiştir **(Grafik.1.)**.

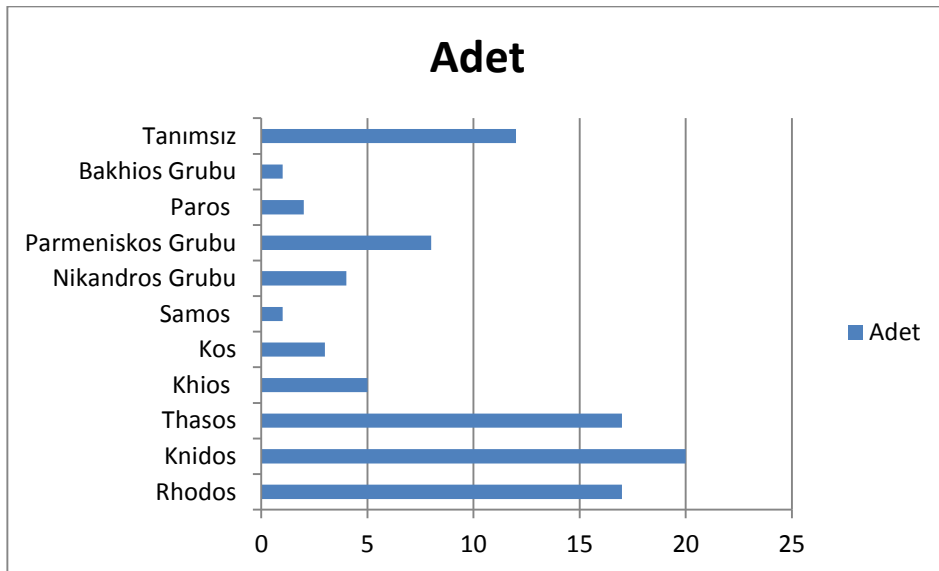

Plan.1. Assos Kent Planı

Grafik. 1. Assos Kenti alanları ve mühürlü kulp yoğunlukları

Ele geçen mühürler içerisinde en büyük grubu (21 adet) Knidos oluşturur. Knidos'u, Thasos (17 adet), Rhodos (16 adet), Parmeniskos Grubu (8 adet), Khios (5 adet), Nikandros Grubu (4 adet), Kos (3 adet), Sinope (2 adet), Paros (2 adet), Samos (1 adet), Bakhios Grubu (1 adet) takip etmektedir. Tanımlanamayan mühürlerde (11 adet) tanımsızlar başlığı altında değerlendirilmiştir (**Grafik. 2.**).

Grafik. 2. Assos Kenti'nde bulunan mühürlü kulpların üretim merkezleri

Assos'da 21 adet Knidos mührü ele geçmiştir. Bu mührlerden en geç tarihli olan mühür nekropolden ele geçmiş olan İ.Ö. 188-166 (Period IVA) yılları arasına tarihlenen üretici Theodoridas ve yönetici Theodoros' a ait olan mührdür (KAT.NO.22). En erken tarihli olan ise İ.Ö. 78 - geç 1. yy arasına tarihlenen üzerinde herme sembolü taşıyan mührdür (KAT.NO.23).

Knidos mührleri arasında İ.Ö. 166-146 (Period IVB) yılları arasına tarihlenen bir adet mühür yer alır (KAT.NO.18). İ.Ö. 146-108 yılları arasına tarihlenen mühür ise yönetici Euphragoras'a ve üretici Ksenokrtas'a aittir(KAT.NO.34). İ.Ö. 107-98 yılları arasına (Period VIA) 5 adet mühür tarihlendirilmiştir(KAT.No. 17, 21,25,28,30,37). Bu 5 adet mühürün 3 tanesi üzerinde duoviri çiftleri olarak Phlipolis-Dionysios, Iason-Kallippos, Krateros-Nikasiboulos adları yer almaktadır. İ.Ö. 97-88 yılları arasınd (Period VIB) 7 adet mühür ele geçmiştir.(KAT.NO. 19, 24, 27, 30, 34, 35, 36). Bunlar üzerinde de yönetici olarak Andromenes, Aristodamos, Euphragoras, üretici olarak da Khrysippos, Antiokhos isimleri görülür. Duoviri çifti olarak ise Artemon-Aristokles, Karneadas-Eublos görülür. İ.Ö. geç 2. yy'a baktığımızda, Knidos ile ilgili ticari talebin ve tüketimin daha yoğun olduğunu görmekteyiz. Bu yüzyıla tarihlenen 3 adet boğa başı sembollü mühür yer almaktadır.(Kat.NO. 20, 26, 32.).

Assos'da 17 adet Thasos kökenli mührülü ampkora kulbu ele geçmiştir. Bunlardan 11 tanesi Thasos mühür kronolojisinde Geç Mührler olarak sınıflandırılan grupta 2 tanesi ise Erken mührleri olarak sınıflandırılan gruptadır. Geç mührler olarak sınıflandırılan grupta yönetici olarak Philistides (İ.Ö. 226-208), Polytimos (İ.Ö. 241-227)a ait 2 adet, Menedemos (İ.Ö. 297-293), Leomedon (İ.Ö. 270-260) (2 adet), Alkimos (İ.Ö.303-93),Aristophanes I (İ.Ö. 324-304), Philiskos (İ.Ö. 241-227), Amphandros (İ.Ö. 241-227), Saturos (İ.Ö. 241-227), Antianaks (İ.Ö. 3. yy'ın ilk yarısı) isimleri görülmektedir.

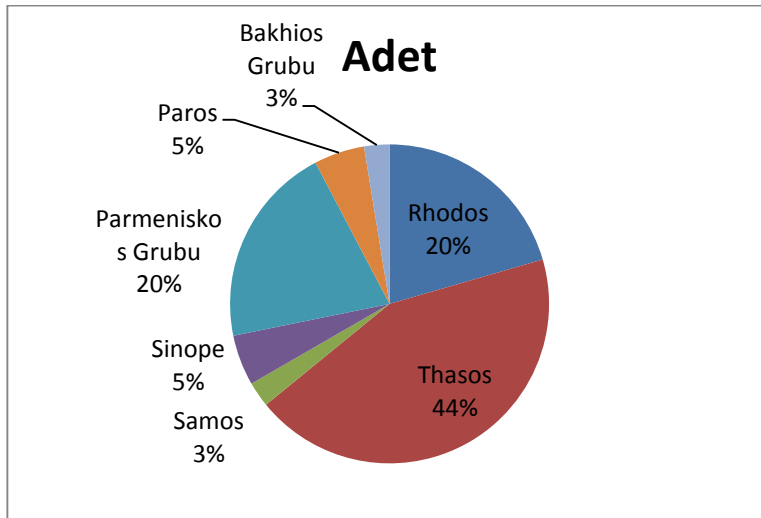
Assos'da Rhodos kökenli 16 adet mührülü amphoa kulbu ele geçmiştir. Rhodos kökenli mührlerin en erken tarihlisi İ.Ö. 304-235 yılları arasına tarihlenen üretici Dionysios I'e ait olan mührdür(KAT:NO.9). En geç tarihli olan ise Agora Tapınağı Güney a.masından bulunan İ.Ö. 120-108 yıllarına (Period v) tarihlenen yönetici Arkhibios'a ait mührdür (KAT.NO. 13). Bunların dışında İ.Ö. 269-240 yılları arasına (Period Ic) tarihlenen 5 adet mühür yer almaktadır.(KAT.NO. 2, 5, 6, 14, 15).Bu mührler üzerinde hem üretici hemde yönetici isimleri yer almaktadır. 1 adet mühür İ.Ö. 239-206 yılları arasına (Period II) tarihlenmektedir(KAT.NO. 10) . 2 adet ise İ.Ö. 205-175 yılları

arasın (Period III) tarihlenmektedir (KAT.NO 1, 2). 4 adet ise İ.Ö. 174-108 yılları arasına (Period IV-V) arasına tarihlenmektedir (KAT. NO. 8,11, 12, 13).

Bunların dışında Assos'da bulunan 8 adet Parmeniskos Grubu kökenli mühürler İ.Ö. erken 3 yy - İ.Ö. erken 2. yy arasına tarihlenmektedir. 4 adet bulunan Nikandros Grubu kökenli mühürler İ.Ö. 2.yy - İ.Ö. erken 1. yy a tarihlenir. 4 adet olan Khios mühürleri ise İ.Ö. 2.yy - İ.Ö. erken 1. yy arasına, 3 adet bulunan Kos mühürleri ise İ.Ö. 2.yy - İ.Ö. 1. yy arasına tarihlenmiştir. Az sayıda bulunan gruplardan 2 adet Sinope mühürü İ.Ö. 279-220 yılları arasına, 2 adet Paros kökenli mühür ise İ.Ö. geç 3.yy - 2.yy arasına tarihlenmiştir. Birer adet ele geçmiş olan Samos ve Bakhios Grubu kökenli mühürler ise İ.Ö. 3.yy - 2.yy'ın ilk çeyreği arasına tarihlenmiştir.

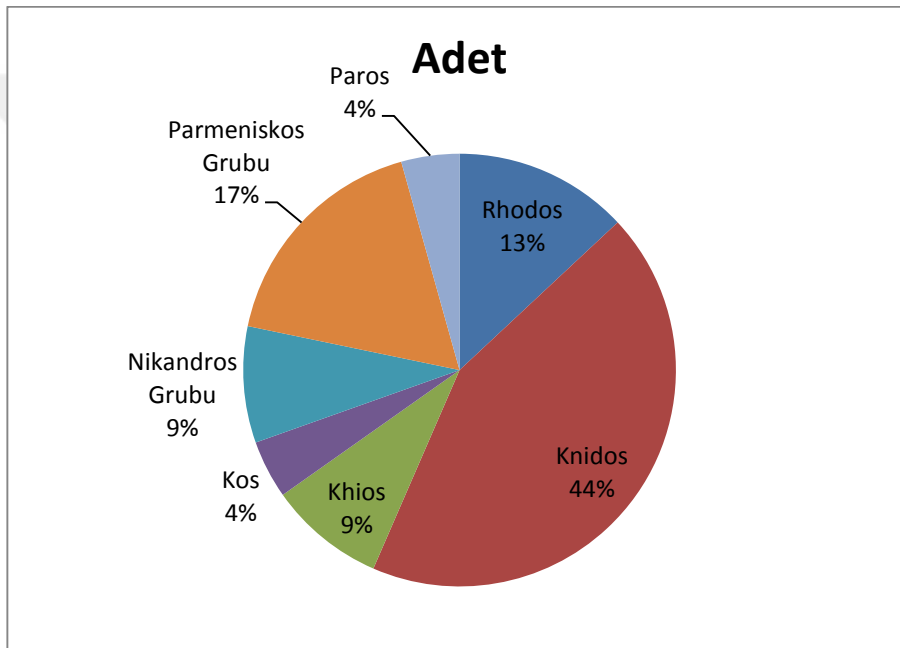
Tanımsız başlığı altında incelenenle ise bir coğunun kil özelliklerine bakılarak Kuzey Ege kökenli olduğu düşünülmektedir.

Bu bilgiler göz önüne alındığında Assos Geç Klasik ve Hellenistik Dönem'lerde önemli bir tüketim merkezi olduğunu söyleyebiliriz. İ.Ö. 3. yy da Rhodos ve Thasos şarabı tercih ettiklerini görürüz. Doğu Akdeniz Merkezleri arasında genellikle en yoğun amphora mühürleri Rhodos'a it iken Assos'da Thasos'a ait mühürlerin yoğunluğu oldukça dikkat çekicidir. Bu durum olasılıkla iki kentin coğrafi konum olarak yakınlığı ve Rhodos'un daha çok Mısır ve Levant Bölgesi pazarına açılmasından kaynaklıdır.M.Ö. 3.yy - erken 2.yy 'da'da parmeniskos Grubu da önemli bir tüketime sahiptir. Ayrıca Bakhios grubu, Sinope, Samos, Paros'da az da olsa tüketilmiştir (**Grafik.3.**).

Grafik.3. Assos Kenti'nde İ.Ö. 3. yy'da üretim merkezlerine göre şarap amphoralarının kullanım yoğunlukları

M.Ö. 2 yy baktığımızda Thasos ve Rhodos'a ait amphora mühürlerinin yoğunluğunun oldukça azaldığını görmekteyiz. Bu yüzyılda mühür yoğunluğu Knidos'a aittir. Bunu Khios, Nikandros, Kos takip etmektedir. İ.Ö. 1.yy da ise mühürlü amphora kulpları yoğunluğu oldukça azalmıştır(**Grafik.4.**).

Grafik.4. Assos Kenti'nde İ.Ö. 2. yy'da üretim merkezlerine göre şarap amphoralarının kullanım yoğunlukları

KAYNAKÇA

- Akamatis, I.M. (2000). *Stamped Handles from the Agora at Pella Excavations, 1980-1987*. Athens 2000.
- Alpözen, Oğuz.t. v.d. (1995). *Bodrum Sualtı arkeoloji Müzesi Ticari Amphoraları*. Dönmez Offset. Ankara: 1995.
- Ariel, D.T. (1990). "Excavations at the City of Davşd 1978-1985". *QEDEM*, Monographs of the Institute of Archaeology. 30.1990.
- Ariel, D.T.; Finkielsztejn G. (1994). "Stamped Amphora Handles", *Tell Anafa* I. i. 1994.
- Arslan, N.; Böhlendorf-Arslan, B.(2010). *Taşın Hayat Verdiği Kent: Assos*. Betül Avunç (ed.). Homer Kitabevi. İstanbul 2010.
- Avram, A.; Bordea, G.P. (1988), "Nouveaux timbres amphoriques de Callatis". *DACIA*. Revue archéologie et d'histoire ancienne. Nouvelle Série. Tome XXXII. nos 1-2. Janvier- Décembre. Bucarest: 1988.
- Avram, A. (1988). "Amfore si Tigle din colectia Dr. Horia Slobozianu". *Studii si Cercetari de Istorie veche si Archeologie*. Tomul 39. Nr.3. Romanie: 1988.
- Badaliantas, Y.S. (1976), "La concordance chronologique des noms d'eponymes et de fabricants sur les amphores de Rhodes". *SA*. 4. 1976.
- Bakirtzis, A. (1989). "Byzantine Amphorae". *Bulletin de Correspondance Hellenique*. XVIII. 1989.
- Barker, C. (1999). "Hellenistic Stamped Amphora Handles Held in the Niholsen Museum, Sydney". *Meda* 12. 1999.
- Barker, C. (2004). "The use of Rhodian Amphorae in Hellenistic Graves at Nea Paphos, Cyprus". *Transport Amphorae and Trade in the Eastern Mediterranean*. Acts of the International Colloquium at the Danish Institute at Athens, J.Eiring-L.lund (ed.). September 26-29. 2002. Athens: 2004.
- Bengstone, H. (1950). *Griechische Geschichte von den Anfängen bis in die Römische Kaiserzeit*. München: 1950.

- Bleckmann, F. (1907). *De Inscriptionibus in Vasculis Rhodiis*. 1907.
- Bon A.M.; Bon A. (1957). *Les timbres amphoriques de Thasos, Etudes Thasiennes*. IV. 1957.
- Bordea, G.P. (1986). “Les timbres d’amphoriques de Thasos a Callatis”. *BCH Suppl.* 13. J.Y.Emperur-Y.Garlan (ed.).*Recherches sur les amphores grecques*. Paris 1986.
- Börker, C. (1974). “Griechische Amphoren Stempeln vom Tell Halaf bis zum Persischen Golf”. *Baghdader Mitteilungen Bant* 7. Deutsches Archaologisches Institut Abteilung Bagdad. Berlin: 1974.
- Börker, C.; Burow, J. (1998), *Die Hellenistischen Amphorenstempel aus Pergamon*. Der Pergamon-Komplex. W.Radt (ed.). Pergaminsche Forschungen. Band 11. 1998.
- Brahinsky, J.B. (1975). “The Progress of Greek Ceramiq Epigraphy in the USSR”. *Eiréne* XI. 1975.
- Brugnone, A. (1986). “Altri bolli necropoli di Lilibeo”. *ΚΩΚΑΛΟΣ*. XXXII. 1986.
- Callender, (1965). *Roman Amphorae with index of Stamps*. London: 1965.
- Calvet, Y. (1978). “Timbres amphoriques de Salamine (1971-1974)”. *Report of the Department of Antiquities Cyprus*. Nicosia: 1978.
- Calvet, Y. (1982). “Les Timbres Amphoriques”.*Kition-Bamboula I*. Paris: 1982
- Canarache, V. (1957). *Importul Amforelor Stampilate la Istra*. *Bibloteca Istroca* I. 1957.
- Cankardeş-Şenol, G. (1995). İstanbul Arkeolji Müzesi’nde Bulunan Rhodos Amphora Mühürleri. Ege Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü. Klasik Arkeoloji Anabilim Dalı. İzmir: 1995 (yayımlanmamış Yüksek lisans tezi).
- Cankardeş-Şenol, G. (2000). İskenderiye Kurtarma Kazılarında Ele Geçen Hellenistik Dönem Amphora Mühürleri. Ege Üniveristesi. Sosyalbilimler Enstitüsü. Klasik Arkeoloji Anablim Dalı. İzmir: 2000. (Yayımlanmamış doktora tezi).
- Cankardeş-Şenol, G. (2001). “Metropolis’ten Hellenistik Döneme Ait Bir Grup Amphora Mühürü”. *Olba*IV. 2001.
- Cankardeş-Şenol, G. (2003). “Hellenistic Stamp Amphorae Handles from the Bridge Excavations, Gabbari Sector 2”. *Necropolis* 2/1. J.Y.Emperur-M.D. Nenna (ed.). *Etudes Alexandrines* 7. 2003.

- Cankardeş-Şenol, G. (2006). *Klasik ve Hellenistik Dönem’de Mühürlü Amphora Üreten Merkezler ve Mühürleme Sistemleri*. Ege Yayınları. İstanbul: 2006.
- Cankardeş-Şenol, G. (2007). “Stamped Amphora Handles from Assos-Turkey”. *Aderg* 10/2. 2007.
- Cankardeş-Şenol, G.; Canoğlu, E.(2009). “Mısır-Alexandria Greko-Romen Müzesi’nde bulunan Dügme Formlu Mühürler”. *Aderg* 14. 2009.
- Cankardeş-Şenol, G. (2015). “Early Cnidian Amphora Exports to Alexandria Egypt”. *Recent Studies teh Archaeology of Anatolia. BAR International Series 2750*. Ergün Laflı (ed.). 2015.
- Clarke, J.T. v.d. (1902). *Investigations at Assos: Expedition of Archaeological Institute of America; Drawings and photographs of the buildings and object discovered during the excavations of 1881, 1882, 1883*. London 1902.
- Christensen A.P.; Johansen C.F. (1917). “Les potries hellénistiques et les terres sigilles orientales”. *Hama* III/2. Copenhagen 1917.
- Coja. M. (1986). “Les centres de production amphorique idetifies a Istros Pontique”. *BCH. Suppl.* 13. J.Y.Emperur-Y.garlan (ed.). *Recherches sur les amphores greques*. Paris: 1986.
- Conovici, N.; Irimia M. (1991). “Timbres amphoriques et autres inscriptions céramiques décauverts a Satu Nou (comm. d’oltina, dép.de. Constanza). *Dacia* XXXV. 1991.
- Conovici, N. (1998). *les Timbres amphoriques 2. sinope. Histira VIII*. Paris: 1998.
- Crowfoot, J.D.; v.d. (1957). “Chapter XI, Patters Stamps”. *The object from Samaria*. London: 1957.
- Criscuolo, L. (1982). “Bolli d’anfora greci eromani, La collezione dell’Universita Cottalica di Milano”. *Studi di Storica. Antica*. 6. Bonn: 1982.
- Darga, A.M. (2006). “Şarkhöyük-Doryleion Kazılarında İki Buluntu: Dikdörtgen Kerpiç Ocaklar ve Damgalı Amphora Kulpları”. *Studies in honour of Hayat Erkanol, Culture Reflexions*, İstanbul 2006.
- Debidour, M. (1979). “Réflexions sur les timbres amphoriques Thasiens”. *BCH Suppl.* V. 1979.

- Debidour, M. (1986). "En classant les timbres Thasiennes". *BCH Suppl.*XIII. J.Y Emperur-Y. Garlan(ed.). *Recherches sur les amphores gerques*. Pairs: 1986.
- Delattre A.L. (1904). "Inscriptions céramiques trouvées a carthage 1900". *Revue Tusienne* Tome VIII. Tunis: 1904.
- Doğer, Ersin (1991). *Antik Çağ'da Amphoralar*. Sergi Yayınevi. İzmir: 1991.
- Doğer, Ersin (1994). "Rhodoslu Çömlekçi Hioreteles". *Arkeoloji Dergisi* II. İzmir: 1994.
- Doğer, Ersin (1996). "Hisarönü/Çubucak Rhodos Amphora Atölyeleri Kazısı". XVIII *Kazı Sonuçları Toplantısı*. II. Ankara: 1996.
- Doğer, E.; Cankardeş-Şenol,G. (1997). "Batı Anadolu'daki Yüzey Araştırmalarında Ele Geçmiş Bir Grup Amphora Mühürü". *Arkeoloji Dergisi* V. İzmir: 1997.
- Dumont, A. (1871). *Inscriptiones céramiques de Grèce*. Paris: 1871.
- Emperur J.Y. (1977). "Timbres amphoriques de Crocodilopolis- Arsinoe". *Bulletin de l'Institut français d'archaéologie orientale*. 77. 1977.
- Emperur, J.Y.; Picon, M. (1986). "Des ateliers d'amphores a Paros et a Naxos". *BCH* 110. I Etudes. 1986.
- Emperur, J.Y.; Hesnard, Y. (1987). "Les amphores hellenistiques". *Céramiques Hellenistiques et Romaines* II. 1987.
- Emperur, J.Y.; Tuna, N. (1988). "Producters d'amphores dans les Ateliers de Reşadiye". *IV. Araştırma Sonuçları Toplanması*. Ankara: 1988.
- Erzen, A. (1980). "Enez 1979 yılı Kazısı" . *KST* 2. 1980.
- Etienne, R. (1986). "Anses Timbrées". *Tenos* I. 1986.
- Fedosev, N. (1999). "Classification des timbres Astynomiques de Sinope". *Production et commerce des amphores anciennes en Mer Noire*. 1999.
- Finkielsztejn, G. (1993). *Amphores et timbres d'amphores importées en Palestine a l'époque hellénistique: Etudes de chronologie et d'histoire, Volume I, II, III*.1993
- Finkielsztejn, G.(2000). "Amphoras and Stamped Handles from Akko". *Atiqot*30. 2000.
- Finkielsztejn, G. (2001). "Chronologie détaillée et révisée des éponymes amphoriques rhodiens, de 270 a 108 av.*BAR International Series* 990. 2001.

- Fraser, P.M.; Matthews, E. (1987). *A Lexicon of Greek Personal Names Vol I: The Aegean Islands, Cyprus, Cyrenaica*. Newyork: Oxfard University Press: 1987.
- Frisch, P. (1975). *Die Inschriften von Ilion XI*. 1975.
- Garlan, Y. (1979). "Koukos données nouvelles pour une nouvelle interpretation des timbres amphoriques Thasiens". *Thasiaca. BCH Suppl.* V. 1986.
- Garlan, Y. (1983). "Greek Amphorae and Trade". *Trade in the Ancient Economy*. P.Garsney (ed.). London: 1983.
- Garlan, Y. (1985). "Un remblai Thasiens du IV e siècle avant notre ère". *BCH Suppl.* 109. II Notes critiques chroniques et rapports. 1985.
- Garlan, Y. (1988). "Vin et Amphores de Thasos". *Ecole Française d'athènes*. Paris: 1988.
- Garlan, Y. (1993). "Nouvelles remarques sur la chrnologie des timbres amphoriques Thasiens". *Journal des Savants*. 1993.
- Garlan, Y. (1999). *Les timbres amphoriques de Thasos I timbres protothasiens er thasiens anciens, Etudes Thasiennes XVIII*. 1999.
- Garlan, Y. (2000). "Amphore et timbres amphoriques grecs". *Mémoires de l'académie, des Inscriptions et Belles-Letters*. Nouvelle Series. Tome XXI. Paris: 2000.
- Gassner, V. (1997). "Amphoren", *Das Südtor der Tetragons-Agora, Keramik und Kleifunde, Forschungen in Ephesos*. XIII/1. Wien: 1997.
- Gentili, G. (1958). "I timbri amforari rodii nel museo Nazionale di Siracusa". *Archivio Sirocusano* 4. 1958.
- Grace, V.; Petroupoulakou, M..S. (1970). "Les timbres amphoriques grecs". *Exploration Archaéologique de Délos. Delos XXVII. L'llot de la Maison des Comediens*. Paris: 1970.
- Grace, V. (1934). "The Stamped Amphora Handles Found in American Excavations in the Athenian Agora 1931-1932". *Hesperia* III. 1934.
- Grace, V. (1935). "the Used for Amphora Stamps". *Hespeia* IV. no.3 . 1935.
- Grace, V. (1949). "Standart Pottery Containers of the Ancient Greek World". *Hesperia* VIII. Commemorative Studies in Honor of Theodore Leslie Shear. Princeton: 1949.

- Grace, V. (1950). "The Stamped Amphora Handles Tarsus I". *Excavations at Gözlikule*. Hetty Goldman (ed.). Princeton: 1950.
- Grace, V. (1952). "Timbres amphoriques trouvés a Delos". *BCH Suppl.* 76. 1952.
- Grace, V. (1956a). "Stamped Wine Jar Fragments". *Small Object From pnyx: 11. Hesperia* X.1956.
- Grace, V. (1956b). "The Cananite Jars". *Reprinted from the Aegean and the Near East , Studies Present to Hetty Goldman. 1956.*
- Grace, V. (1963). "Notes n the Amphoras From the Koroni Peninsula". *Hesperia XXXII.* 1963.
- Grace, V. (1971). " Samian Amphoras". *Hesperis* 40. 1971.
- Grace, V. (1974). " Revisions in early Hellenistic Cronology". *Akh. Mitt.* 89. 1974.
- Grace, V. (1979a). "Amphoras an the Ancient Wine Trade". *Excavations of the Athenian Agora*. Picture Book no.6. Princeton-New Jersey: 1979.
- Grace, V. (1979b). "Exceptional Amphora Stamps". *Studies in Classical Art and Archaeology*. Newyork: 1979.
- Grace, V. (1985). "The Middle Stoa Date by Amphora Stamps". *Hesperia* 54/1. 1985.
- Gramatopol M., v.d (1969). "Amphora Stamps from Callatis and South Dobroudja". *Dacia* XIII. 1969.
- Hall, I. (1885). " The Greek Stamp on the Handles of Rhodian Amphorae". *Journal of American Oriental Society*. Volume 11. 1885.
- Halpern; Zylberstein (1980). "Timbres amphoriques". *TELL KEISAN* (1971-1976). Orbis Biblicus et Orientalis. Series Archaeologica 1. Paris: 1980.
- Handberg, S. (2008). "Amphorae Fragments Re-Used as Potters Tods in the Rural Landscape of Panskoye". *Pottery in the Archaeological Record: Greece and the Beyond*. Acts and the International Colloquium at the Danish and Canadian Institutes in Athens. June 20-22 2008. Athens: 2008.
- Hansen, E.V. (1971). *The Attalids of Pergamon*. 1971.

- Heichelheim, F.M. (1966). "Geschichte Kleinasien von der Eroberung durch Kyros II bis zum Tode des Herakleios I (547 v. chr- 641 n. chr)". *Handbuch der Orientalistik Keilschriftforschung und Alte Geschichte Vorderasiens*. Köln: 1966.
- Henninger, F. (1976). " Les timbres amphoriques dans V. Milojevic et D. Theodoris". *Demetrias I*. Bonn: 1976.
- Hilger G. (1969). *Lateinische Gefäßnamen Bezeichnungen Funktion und Form Römischer nach den Antiken Schriftquellen*. Düsseldorf: 1969.
- Hoffman H. (1965). *Greek Gold Jewelry from the Age of Alexander*. Mainz: 1965.
- Isler, H.P. (1975). *Das Archaische Nordtor und Seine Umgebung in Heraion von Samos. Samos IV*. Bonn: 1975.
- Jeffrey, N. (1995). *Die Amphorenstempel des Hellenistischen Knidos*. München: 1995.
- Jöhrens, G. (1986). "Zu Herkunft Der Amphorenstempel Aus Dem Heraion von Samos. *BCH Suppl.* XIII. 1986.
- Jöhrens, G. (1999). *Amphora Stempel in Nationalmuseum von Athen*. Mainz: 1999.
- Jöhrens, G. (2001). "Amphorenstempel Hellenistischer Zeit aus Tanais". *EurAnt* 7. 2001.
- Karadima, C. (2004). "Ainos: An Unknown Amphora Production Centre in the Evros Delta". *Transport Amphorae and Trade in the Eastern Mediterranean, Acts of the International Colloquium at the Danish Institute at Athens*. September 26-29 2002. Monographs of the Danish Institute at Athens. Volume V. Denmark: 2004.
- Kawanishi, S. (2005). "Amphora Stamps: 1997-2001". *Akropolis I*. Tokyo: 2005.
- Kaygusuz, I; Erzen A. (1986). "Stempel auf Amphorenhenkeln aus Ainos (Enez) . *Epigraph Anat* 7. 1986.
- Köstermann, E. (1958). "Die Mission des Germanicus Orient". *Historia* 7 . 1958.
- Kramer, N. (1993). "Amphorenstempel". *Ausgrabungen in Assos 1991*. Bonn: 1993.
- Kramer, N. (2004). "Amphorenstempel und sonstige Importamphoren". *Geschichte und Archäologie einer Siedlung im nordwestlichen Syrien von Hellenistischer bis frühbyzantinische Zeit*. Rahden/Westf. 2004.
- Landau; Tzferis (1979). "Tel Istabath Beth Shean: The Excavations and Hellenistic Jar Handles". *Israel Exploration Journal, Volume 29*. Israel 1979.

- Lawall, M.L. (1999). "Studies in the Hellenistic Ilion: Transport Amphoras from the Lower City". *StTroica* 9. 1999.
- Lawall, M.L. (2001). "Hellenistic stamped Amphora Handles", *Die Basilika am Staatsmarkt in Ephesos*. 2.Teil: Funde Klassischer bis römischer Zeit, FiE IX/2/3. Wien: 2007
- Lawall, M.L. (2002). "Ilion before Alexander: Amphoras and Economic Archaeology". *StTroica* 12. 2002.
- Lawall, M.L. (2004). " Archaeological Context and Aegean Amphora Chronologies: A Case Study of Hellenistic Ephesos". *Transport Amphorae and Trade in the Eastern Mediterranean , Acts of the International Colloquium at the Danish Institute at Athens*. J.Eiring - J.Lund (ed.). September 26-29 2002, Monographs of the Danish Institute at Athens, Volme V, Athens: 2004.
- Lawall, M.L.; v.d. (2010). "Transport Amphoras". *The Lower City of Olbia (Sevtoir NGS) in the 6th Century B.C. to the 4th Century A.D.*. N.A. Lejpunska, v.d. (ed.). Vols 1-2. 2010.
- Laube, I. (2003). "Die Amporen Stempel". *Die Akropolis von Perge*. H. Abbasoğlu ve W.Martini (ed.). Band I. Mainz: 2003.
- Lenger, M.T. (1955). "Timbres amphoriques trouvés a Argos" . *BCH Suppl.* 79. 1955
- Lenger, M.T. (1957). "Timbres amphoriques trouvés a Argos" . *BCH Suppl.* 81. 1957.
- Levi, I.E. (1964). *Olbia. Temenos et Agorai*. Varna: 1964.
- Levi, D.; Caratelli P.G. (1961-1962). "Nuove iscrizioni di Iasos". *ASAtene* 39/40. N.S. 23/24.
- Levi, D. (1965-1966). "Nuovi bolli vascolari da Iasos". *ASAtene* N.S. 27/28.
- Lionel (2002). *Antik Çağ'da Denizcilik ve Gemiler*. (çev. Gürkan Ergin). Homer Kitabevi. İstanbul: 2002
- Macalister, R.A.S. (1912). *The Excavations of Gezer II*. London: 1912.
- Malfinala (2008). "Roman Sicily Project, Ceramics and Trade. A multidisciplinary Approach to the Study of Material Culture Assemblages, First Overview: Transport Amphorae Evidence". *Facta o Journal of Roman Material Culture Studies*. 2008.

- Mattingly, H.B. (1981). "Coins and Amphoras Chios, Samos and Thasos in the Fifth Century B.C.". *The Journal of Hellenistic Studies*. Vol 101. 1981.
- Merkelbach, R. (1976). "Die Inschriften von Assos". *Inschriften Griechische Städte aus Kleinasien* 4. Bonn: 1976.
- Mircev, M. (1958). "Amfornite Pecati ad. Musea viv Varna". *Epigrafska Paraditso* 4. Sofia: 1958.
- Nartorp, P. (1912). "Hermeias". *Paulys Realencyclopädie der Classischen Altertumswissenschaft (RE)*. Band III. Stuttgart 1912.
- Nicolaou, I. (1969). "Inscriptions Cypriæ Alphabetica". *Report of Antiquities Cyprus*. IX. 1969.
- Nicolaou, I. (2005). "The Stamp Amphora Handles from the House of Dionysios". *Nea Paphos* V. Nicosia: 2005.
- Nicolaou, I.; Emperur, J.Y. (1986). "Amphores rhodiennes du musée de Nicosie". *BCH Suppl.* XIII. Recherches sur les amphores grecques, J.Y. Emperur and Y. Garlan (ed.). Paris 1986.
- Nilsson, N.P. (1909). "Timbres amphoriques de Lindos". *Publiés avec une étude sur les timbres amphoriques rhodiens*. Copenhagen: 1909.
- Tekin, O. (1992). *Antik Numizmatik ve Anadolu*. İstanbul 1992.
- Panas, C.I.; Pontes, H.R. (1998). "Stamped Amphora and Lagynos Handles from the 1989-1995 Seasons". *StTroica* 8. 1998.
- Pianu, G. (1980). "Contributo ad un corpus del Materide anforario delle Sardegna Le anfore Rodie e le anfore Dressel 1 e Dressel 2/4". *Archivio Storico Sardo*. Vol XXXI. Cagliari: 1980.
- Pridik (1917). *Catalogue d'Inventaire des timbres sur anses et cols d'amphores, ainsi sur tuiles, de la collection de L'hermitage, Petrograd* 21917.
- Ramsay, W.M. (1962). *The Historical Geography of Asia Minor*. Amsterdam: 1962.
- Richter, G.M.A. (1956). "Metropolitan Museum of Art". *Catalogue of Engraved Gems, Greek, Etruscan and Roman*. Rome: 1956.

- Robinson, H.S. (1976). "Assos". *The Princeton Encyclopedia of Classical sites* . Princeton University Press. NewJersey: 1976.
- Rostovtzeff.(1922). *A Large Estate in Egypte in the Third Century B.C.* " Madison 1922.
- Rostovtzeff. (1941). *Social and Econnomic History of the Hellenistic World*. Vol I. 1941.
- Seaby, H.A. (1966). *Greek Coins and Their Values*. 2. Edition. London: 1966
- Serdaroğlu, Ü. (2005). "Assos". Arkeoloji ve sanat yayınları. İstanbul : 2005.
- Sztetyllo, Z. (1975). "Timbres amphoriques grecs des foullies polonaises a Alexandrie (1962-1972)". *Etudes Travaux VIII*. Travaux centre d'archaeologique méditerranée de d'laca demie polonaise des sciences. Tome 16. 1975.
- Sztetyllo, Z. (1976). "Les timbres céramiques (1965-1973)" . *NEA PAPHOS I*. Centre d'archaéologique méditerranée de l'academie polonaise des sciences. Varsovie: 1976.
- Sztetyllo, Z. (1983). *Timbres céramiques dans les collections de Musée National de Varsovie*. Editions scientifiques de Pologne. Varsovie: 1983.
- Sztetyllo, Z. (1990). "Timbres céramiques des foullies polonaises a Alexandrie (1974-1979)" .*Etudes et Travaux* 14. 1990.
- Sztetyllo, Z. (1991). "Pottery Stamps (1975-1989). *NEA PAPHOS IV*, Varsovie : 1991.
- Staerman, E.M. (1951). " Les timbres amphoriques de Tyros". *KSIA* 36. 1951.
- Şenol, A.K.; Aşkın, E. (2007). "Amphoralar Işığında Kentin Ticari İlişkileri, Dağlık Kilikia'da Bir Antik Kent Kazısının sonuçları NAGİDOS". S. Durugönül (ed.). *ADALYA Suppl.* Ser. 6 . Antalya 2007.
- Tzochev, C. (2009). "Notes on the Thasian Amphora Stamp Chronogy". *Archaeologica Bulgarica XIII*. Sofia: 2009.
- Tzochev, C. (2016). *Amphora Stamps from Thasos, The Athenian Agora*. The American School of Classical Studies At Athens. Vol XXXVII. Princeton - NewJersey: 2016.
- Wallace, M. (2004). "Standartization in Greek Amphora Capacities". *Transport Amphorae and the Trade in the Eastern Mediterranean , Acts of the International Colloquium At the Danish Institute at athens*. September 26-29 2002 . J.Eiring ve J.Lund (ed.) . Monographs of the Dnish Intitute at Athens, Volume V . Denmark: 2004 .

- Webster, T.B.L. (1960a). "Greek Dramatic monuments from Athenian Agora and Pnyx". *Hesperia* 29. 1960.
- Webster, T.B.L. (1960b). *Monuments Illustrating Old and Middle Comedy*. BICS suppl. 9. London: 1960.
- Will (1982). "Greco Italik Amphoras. *Hesperia* 51/3. 1982.
- Verbeke, G. (1949). *Kleanthes von Assos*. Brussel: 1949.
- Zeitoun, N; v.d. (1998). "Les anses d'amphores du Musée Gréco-Romain d'Alexandrie". *BCH Suppl.* 33. *Commerce artisanat dans l'Alexandrie hellénistique et romaine*. 1998.
- Zemer, A. (1977). *Storage Jars in the Ancient Sea Trade*. Haifa Jerusalem: 1978.

DİZİN

I. Özel İsimler (Grekçe)

A

Άλκιμος, Th. yön. KAT.NO. 43, 46.
 Αγάθων, Sinope üre. KAT. NO. 63
 Αγήσιος, Par. üre. KAT.NO.69
 Αγησίπολις, Kn. duo. KAT.NO. 19
 Αγίας, Kn. duo. KAT.NO. 27, 35
 Αλκάνορος, Par. üre. KAT.NO. 69
 Αμύντας, Rh. üre. KAT.NO. 1
 Άμφανδρος, Th. yön. KAT. NO.59
 Ανάξανδρος, Rh. yön. KAT.NO.11.
 Ανάξανδρος, Th. yön. KAT.NO.43.
 Ανδρομένες, Kn. yön. KAT.NO.19
 Ανδρόν(ε)ικος, Rh. yön. KAT.NO.3
 Αντιάναξ, Th. yön. KAT.NO.52
 Αντιόχος, Kn. üre. KAT.NO.24.
 Άξιος, Rh. üre. KAT.NO.2, 5
 Απολλόρως, Kn. duo. KAT.NO. 33.
 Αριστοκλής, Kn. duo. KAT.NO. 27, 35, 36
 Αριστοκλής, Kn. üre. KAT.NO. 28.
 Αριστοκλής II, Rh. üre. KAT.NO. 1.
 Άρετακεύς, Rh. üre. KAT.NO. 9.

Άριστοδάμος, Kn. yön. KAT.NO. 33
 Αρίστοφανης, Th. yön. KAT.NO.49.
 Άριστοφών, Th. yön. KAT.NO.43.
 Αρίτων II, Rh. üre. KAT.NO.8.
 Αρμοσίλας, Rh. yön KAT.NO.16.
 Άρτέμων, Kn. duo. KAT.NO. 27, 35, 36
 Αρτίμιας, Rh. üre. KAT.NO.3 .
 Αρχίβιος, Rh. yön. KAT.NO.13.
 Αρχιλαίδας, Rh. yön. KAT.NO.1.
 Αρχίνος, Rh. yön. KAT.NO. 3.
 Άσκληπιόδωρος, Kn. üre. KAT.NO.31.
 Άστνυμήδης II, Rh. yön. KAT.NO. 11.

Δ

Δαμοκλής, Rh. üre. KAT.NO.1.
 Δαμοκλής II, Rh. üre. KAT.NO.8.
 Δαμόκρίτος, Th. yön KAT.NO.37
 Δημήτ(ριος), Th. yön KAT.NO.50
 Διαγόρας, Th. yön. KAT.NO. 38,43
 Διόγυτος, Kn. duo. KAT.NO. 33.
 Διονύσιος I, Rh. üre. KAT.NO.9
 Διονύσιος, Kn. duo. KAT.NO.17.

Διονύσιος II, Rh. üre. KAT.NO.10.

Δίων, Kh. üre. KAT.NO. 22

Δίωνος, Kos üre. KAT.NO.61.

E

Έλλανίκος, Rh. üre KAT.NO.10.

Έπίγονος, Kn. üre. KAT.NO.37.

Έπιγόνος I, Rh. üre. KAT.NO.10.

Έρμίας, Kn. duo. KAT.NO.19.

Έρμιοκράτες, Kn. üre. KAT.NO.18

Έρόφαντος, Kn.duo. KAT.NO.19.

Εύβουλος, Kn. duo. KAT.NO.29.

Ευπόλεμος, Kn. duo. KAT.NO.34.

Εύφραγόρας, Kn. yön. KAT.NO.34.

Z

Zήνας, Khi. üre. KAT.NO. 55.

H

Ήραγόρας, Rh. yön. KAT.NO.8.

Ήρακλείδης, Th. yön. KAT.NO.43.

Ήράκωωντος, Nik. üre. KAT.NO.68.

Ήφαιστίων, Rh. üre. KAT.NO.12.

Θ

Θεύδωρίδας, Kn. üre. KAT.NO. 22.

Θεύδωρος, Kn. yön. KAT.NO.22.

Θεύδωρος I, Kn. yön. KAT.NO.5.

Θράσωσης, Nik. üre. KAT.NO.66.

Θράσων, Kn.üre. KAT.NO.37.

I

Ίάσων, Kn. duo. . KAT.NO.21.

Ίέρονος, Rh. üre. . KAT.NO.11.

Ίεροτέλης, Rh. üre. . KAT.NO.6.

Ίέρων I, Rh. yön. . KAT.NO.8.

Ίππαρχος, Kn.üre. . KAT.NO.30

Ίφης Έστιαίου, Sinope. yön. .

KAT.NO.63.

K

Καλλιδάμάς, Kn. üre. KAT.NO.17.

Κάλλιππος, Kn. duo. KAT.NO.21.

Καρνεάδας, Kn. duo. KAT.NO.29.

Κλεοφών, Th. yön. KAT.NO.43.

Κλευμβρότος, Kn. yön. KAT.NO.18.

Κράτερος, Kn. duo. KAT.NO.30.

Κράτης, Kn.duo. KAT.NO.37.

Κριτίας, Th. yön. KAT.NO.43.

Λ

Λάχης, Kn. duo. KAT.NO.24.

Λεωμέδων, Th. yön. KAT.NO.47,78.

Λύσανδρος, Th. yön. KAT.NO.43.

Μ

Μαντιθέου τοῦ Πρωταγόρος, Sinope yön. KAT.NO.64.

Μαρσύας, Rh. üre. KAT.NO.8.

Μενέδημος, Th. üre. KAT.NO.42.

Μενέστρατος, Rh. üre. KAT.NO.13.

Ν

Νικασίβουλος, Kn. duo. KAT.NO.30.

Νικασίων, Rh. üre. KAT.NO.1.

Νικίας, Kh. üre. KAT.NO.56, 58.

Ξ

Ξενοκρίτος, Kn. üre. KAT.NO.34.

Ξενόφαντος Ι, Rh. yön. KAT.NO.10.

Ξενόφαντος ΙΙ, Rh. yön. KAT.NO.11.

Ξενος, Rh. üre. KAT.NO.15.

Π

Παυσανίας ΙΙΙ, Rh. yön. KAT.NO. 12.

Πεισίστρατος, Rh. yön. KAT.NO.8.

Πισίνος, Kn. yön. KAT.NO.29.

Πολίτας, Kn. yön. KAT.NO. 25.

Πολίτας-της, Kn. duo. KAT.NO. 37.

Πολύαρατος, Rh. üre. KAT.NO.13.

Πολύτιμος, Th. yön. KAT.NO.40, 44.

Πονοσυλέτης, Kn. duo. KAT.NO.37.

Πτολεμαῖος, Kn. üre. KAT.NO.21.

Πυθογένης, Rh. yön. KAT.NO.12.

Σ

Σάτυρος Ι, Th. yön. KAT.NO.54.

Σθενέλας, Rh. yön. KAT.NO.1, 14

Σκύμνος ΙΙ, Th. yön. KAT.NO.43

Σώταιρος, Rh. üre. KAT.NO.13.

Τ

Τ(ε)ισαγόρας, Rh. yön. KAT.NO.11,12.

Τιμασαγόρας, Rh. yön. KAT.NO.8.

Τιμόδικος, Rh. yön. KAT.NO.11.

Τιμόθεος, Rh. yön. KAT.NO.3.

Τιμοκλής Ι, Rh. yön. KAT.NO.5.

Φ

Φιλίσκος, Th. yön. KAT.NO.51.

Φιλιστίτης, Th. yön. KAT.NO.38.

Φιλόπολις, Kn. duo. KAT.NO.17.

Φιλοσέφανος II, Rh. üre. KAT.NO.13.

Χάρητος, Nik. Üre. KAT.NO. 67.

Χρυσίππος, Kn. üre. KAT.NO.19

Χρύσιππος, Kn. yön. KAT.NO.28.

X

Χάρητος, Kos üre. KAT.NO.59.

Ψ

Ψάμμις, Sinope üre. KAT.NO.64.

Özel İsimler (Latin Harfleri)

A

Agathon Sinope üre. KAT. NO. 63
Agiar, Kn. duo. KAT.NO. 27, 35
Aksios, Rh. üre. KAT.NO.2, 5
Alkanoros, Par. üre. KAT.NO. 69
Alkimos, Th. yön. KAT.NO. 43, 46.
Amphandros, Th. yön. KAT. NO.59
Amyntas, Rh. üre. KAT.NO. 1
Anaksandros, Rh. yön. KAT.NO.11.
Anaksandros, Th. yön. KAT.NO.43.
Andromenes, Kn. yön. KAT.NO.19
Androneikos, Rh. yön. KAT.NO.3
Antianaks, Th. yön. KAT.NO.52
Antiokhos, Kn. üre. KAT.NO.24.
Apollodoros, Kn. duo. KAT.NO. 33.
Aretakles, Rh. üre. KAT.NO. 9.
Aristodamos, Kn. yön. KAT.NO. 33
Aristokles II, Rh. üre. KAT.NO. 1.
Aristokles, Kn. duo. KAT.NO. 27, 35, 36
Aristokles, Kn. üre. KAT.NO. 28.
Ariston II, Rh. üre. KAT.NO.8.
Aristophanes, Th. yön. KAT.NO.49.

Aristophon, Th. yön. KAT.NO.43.

Arkhibios, Rh. yön. KAT.NO.13.

Arkhilaidas, Rh. yön. KAT.NO.1.

Arkhinos, Rh. yön. KAT.NO. 3.

Artemon, Kn. duo. KAT.NO. 27, 35, 36

Artimas Rh. üre. KAT.NO.3 .

Asklepiodoros, Kn. üre. KAT.NO.31.

Astymedes II, Rh. yön. KAT.NO. 11.

D

Damkritos, Th. yön KAT.NO.37

Damokles II, Rh. üre. KAT.NO.8.

Damokles, Rh. üre. KAT.NO.1.

Demetrios, Th. yön KAT.NO.50

Diagoras, Th. yön. KAT.NO. 38,43

Diogenos, Kn. duo. KAT.NO. 33.

Dion, Kh. üre. KAT.NO. 22

Dionos, Kos üre. KAT.NO.61.

Dionysios I, Rh. üre. KAT.NO.9

Dionysios II, Rh. üre. KAT.NO.10.

Dionysios, Kn. duo. KAT.NO.17.

E

Epigonos I, Rh. üre. KAT.NO.10.

Epigonos, Kn. üre. KAT.NO.37.

Eubolos, Kn. duo. KAT.NO.29.

Euphragoras, Kn. yön. KAT.NO.34.

Eupolemos, Kn. duo. KAT.NO.34.

H

Hagesinos, Par. üre. KAT.NO.69

Hagesipolis, Kn. duo. KAT.NO. 19

Harmosilas, Rh. yön KAT.NO.16.

Hellanikos, Rh. üre KAT.NO.10.

Hephaistion Rh. üre. KAT.NO.12.

Heragoras, Rh. yön. KAT.NO.8.

Herakleides, Th. yön. KAT.NO.43.

Herakonthos, Nik. üre. KAT.NO.68.

Hermias, Kn. duo. KAT.NO.19.

Hermokrates, Kn. üre. KAT.NO.18

Hermophantos Kn.duo. KAT.NO.19.

Hieron I, Rh. yön. . KAT.NO.8.

Hieron, Kn. duo. . KAT.NO.21.

Hieronos, Rh. üre. . KAT.NO.11.

Hieroteles, Rh. üre. . KAT.NO.6.

Hippoarkhos, Kn.üre. . KAT.NO.30

I

Iphis Estianoy, Sinope. yön. .

KAT.NO.63.

K

Kallidamas, Kn. üre. KAT.NO.17.

Kharetos, Kos üre. KAT.NO.59.

Kharetos, Nik. Üre. KAT.NO. 67.

Khrysippos, Kn. üre. KAT.NO.19

Khrysippos, Kn. yön. KAT.NO.28.

Ksenokritos, Kn. üre. KAT.NO.34.

Ksenophantos I, Rh. yön. KAT.NO.10.

Ksenophantos II, Rh. yön. KAT.NO.11.

Ksenos, Rh. üre. KAT.NO.15.

Kallippos, Kn. duo. KAT.NO.21.

Karneadas, Kn. duo. KAT.NO.29.

Kleophon, Th. yön. KAT.NO.43.

Kleumbrotos, Kn. yön. KAT.NO.18.

Krateros, Kn. duo. KAT.NO.30.

Krates, Kn.duo. KAT.NO.37.

Kritias, Th. yön. KAT.NO.43.

L

Lahes, Kn. duo. KAT.NO.24.

Leomedon, Th. yön. KAT.NO.47,78.

Lysandros, Th. yön. KAT.NO.43.

M

Mantitheos Protagoros, Sinope yön.
KAT.NO.64.

Marsyas, Rh. üre. KAT.NO.8.

Menedemos, Th. üre. KAT.NO.42.

Menestratos, Rh. üre. KAT.NO.13.

N

Nikasiboulos, Kn. duo. KAT.NO.30.

Nikasion, Rh. üre. KAT.NO.1.

Nikias , Kh. üre. KAT.NO.56, 58.

P

Pausanias III, Rh. yön. KAT.NO. 12.

Peisistratos, Rh. yön. KAT.NO.8.

Pisinos, Kn. yön. KAT.NO.29.

Politas, Kn. yön. KAT.NO. 25.

Politas-tes, Kn. duo. KAT.NO. 37.

Polyaratos, Rh. üre. KAT.NO.13.

Polytimos, Th. yön. KAT.NO.40, 44.

Ponosyletes, Kn. duo. KAT.NO.37.

Ptolemaios, Kn. üre. KAT.NO.21.

Pythogenes, Rh. yön. KAT.NO.12.

Philiskos, Th. yön. KAT.NO.51.

Philistides, Th. yön. KAT.NO.38.

Philopolis, Kn. duo. KAT.NO.17.

Philostephanos II, Rh. üre. KAT.NO.13.

Psammis, Sinope üre. KAT.NO.64.

S

Saturos I, Th. yön. KAT.NO.54.

Sthenelas, Rh. yön. KAT.NO.1, 14

Skymnos II, Th. yön. KAT.NO.43

Sotairos, Rh. üre. KAT.NO.13.

T

Teisagoras, Rh. yön. KAT.NO.11,12.

Timasagoras, Rh. yön. KAT.NO.8.

Timodikos, Rh. yön. KAT.NO.11.

Timotheos, Rh. yön. KAT.NO.3.

Timokles I, Rh. yön. KAT.NO.5.

Theodoridas, Kn. üre. KAT.NO. 22.

Theodoros I, Kn. yön. KAT.NO.5.

Theodoros, Kn. yön. KAT.NO.22.

Thrason, Kn.üre. KAT.NO.37.

Thrasonos, Nik. üre. KAT.NO.66.

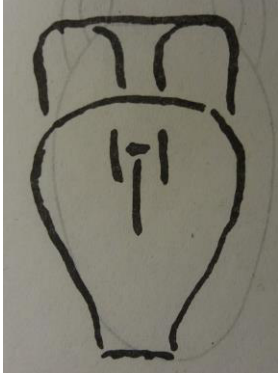
Z

Zenas, Khi. üre. KAT.NO. 55.

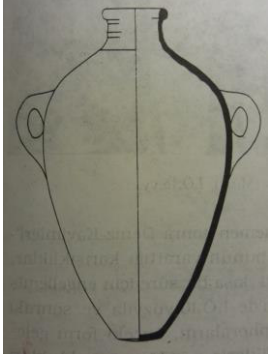

EKLER

LEVHA 1

Resim.1. A - pi - po - re - we (Linear B)

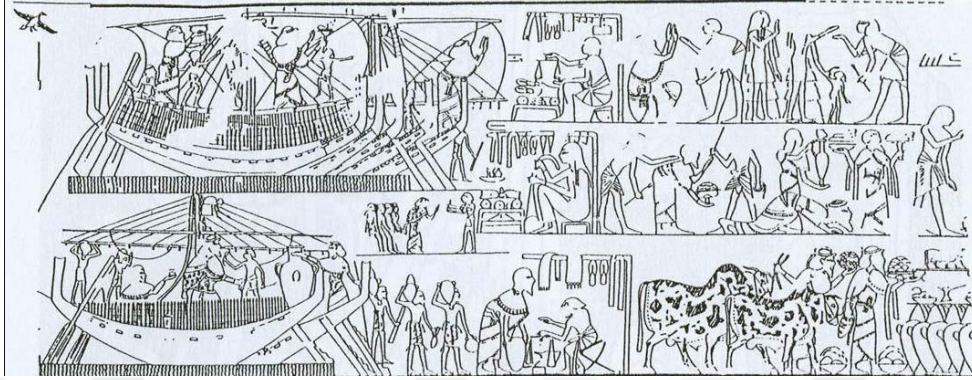

Resim.2. İ.Ö. 1600-1500 Kenaan amphorası

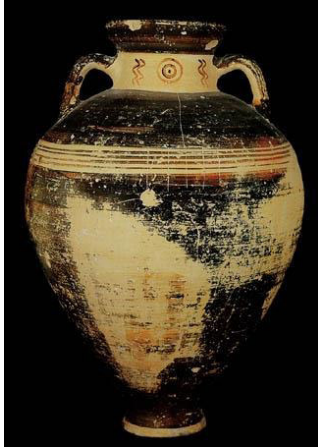

Resim.3. İ.Ö. 15. yy'a ait duvar resimleri

LEVHA 2

Resim.4. İ.Ö. 15.yy - İ.Ö. 14. yy duvar resimleri

Resim.5. SOS Amphorası

Resim.6. İ.Ö. 14.yy Nefertiti Mühürü

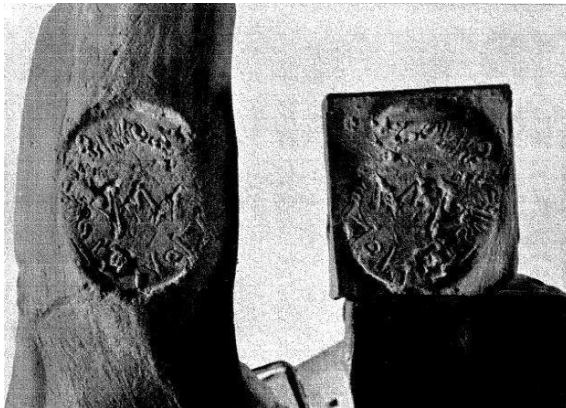
LEVHA 3

Resim. 6. Henron İ.Ö. 7.yy

Resim. 8 . Sağda Thasos İ.Ö. 4. yy sikkesi , Solda İ.Ö. 3. yy Thasos amphora mührü

Resim.9. Amphora mührü kalıbı

LEVHA 4

Harita .1. Assos'un konumu

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Soyadı, Adı : Oya TUNCER
Uyruğu : T.C.
Doğum Tarihi ve Yeri : 19.01.1991 Konak
Telefon : 506 929 10 76
E-mail : oya.tuncerr@gmail.com

Eğitim

<i>Derece</i>	<i>Eğitim Birimi</i>	<i>Mezuniyet Tarihi</i>
Yüksek lisans	Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi	20.07.019
Lisans	Çanakkale Onsekiz Mart Üniveristesi	14.05.2014
Lise	Karşıyaka Gazi Lisesi	2009

İş Deneyimi

<i>Yıl</i>	<i>Yer</i>	<i>Görev</i>
2009-2018	Assos Kazısı	Arkeolog

Yabancı Dil

İngilizce
Almanca (Başlangıç)
Fransızca (Başlangıç)